

ยุโรป : เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง? สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ • ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด สุทธิพันธุ์
คุณค่าและประโยชน์ นิตยภัต นวฤตภา • กองทัพมหากับการปกครองแบบอำนาจนิยม ชัยโชค จุลศิริวงศ์ • นโยบาย
หรือ ความแตกต่าง? สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ • ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด สุทธิพันธุ์

วารสารยุโรปศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2547

Journal of European Studies

Chulalongkorn University Vol.12 No.2 July-December 2000

หรือ ความแตกต่าง? สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ • ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด สุทธิพันธุ์
ศาสตร์ในยุโรป นิตยภัต นวฤตภา • บทสัมภาษณ์ ฟูมมา ฟรีดริช อัมบักเกอร์ เอกอัครราชทูตสหภาพยุโรปประจำ
ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด สุทธิพันธุ์ ชีววิวัฒน์ • Corpus iuris และการพัฒนาของ
ยุโรป นิตยภัต นวฤตภา • บทสัมภาษณ์ ฟูมมา ฟรีดริช อัมบักเกอร์ เอกอัครราชทูตสหภาพยุโรปประจำภูมิภาคเอเชีย
ทัพมหากับการปกครองแบบอำนาจนิยม ชัยโชค จุลศิริวงศ์ • นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป : เอกภาพ หรือ
แตกต่าง? สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ • ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด สุทธิพันธุ์ ชีววิวัฒน์
นิยม ชัยโชค จุลศิริวงศ์ • นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป : เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง? สมชาย ภคภา
ยุโรปประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พรสวรรค์ วิเศษนงกุล • เอกสารจดหมายเหตุ : คุณค่าและประโยชน์ นิตย
พาโลกไปในทิศทางใด สุทธิพันธุ์ ชีววิวัฒน์ • Corpus iuris และการพัฒนาของวิชานิติศาสตร์ในยุโรป นิตยภัต นวฤต

Journal of European Studies
Centre for European Studies (CES)
Chulalongkorn University

จากบรรณาธิการ

วารสารยุโรปศึกษานับล่าสุดนี้ ได้รับเกียรติจากนักวิชาการไทยที่มีผลงานด้านยุโรปหลายท่าน

วารสารยุโรปศึกษาได้รับเกียรติอย่างสูงจากเอกอัครราชทูตสหภาพยุโรปประจำประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฯพณฯ ฟรีดริช ฮัมบวร์เกอร์ (H.E. Friedrich Hamburger) ให้สัมภาษณ์เรื่อง “นโยบายและบทบาทของสหภาพยุโรปในเวทีโลกและนโยบายต่อประเทศไทยเพื่อเผยแพร่ต่อผู้อ่านชาวไทย”

ในบทความถัดมา “เอกสารจดหมายเหตุ คุณค่าและประโยชน์” ศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นักเศรษฐศาสตร์ สายประวัติศาสตร์-เศรษฐศาสตร์ชุมชน เน้นความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุในการศึกษาเรื่องราวในอดีตของมนุษยชาติในจุดที่ยังคลุมเครืออยู่ให้กระจ่างขึ้น นอกจากนี้ ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการคัดเลือกเอกสาร การเก็บรักษา เอกสารจัดลำดับความสำคัญ ตลอดจนวิธีการที่จะจัดระบบหอจดหมายเหตุ ให้เอกสารต้นตอเหล่านี้เป็นประโยชน์กับการค้นคว้าและการศึกษาของนักวิชาการและสังคมทั่วไปให้มากที่สุด

บทความเชิงประวัติศาสตร์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฉันทิพย์ โสติพันธุ์ อดีตอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอดีตรองผู้อำนวยการศูนย์ยุโรปศึกษาผู้ล่วงลับ เป็นบทความมีค่าที่รอง

ศาสตราจารย์จำปี โสติพันธ์ กรณามอบให้วารสารศูนย์ยุโรปศึกษาเผยแพร่
อีกคำรบหนึ่ง “Corpus iuris และการพัฒนาของวิชานิติศาสตร์ในยุโรป”
บทความนี้ทำให้เราทราบถึงการพัฒนากระบวนนิติศาสตร์และกฎหมายยุโรป ที่
เป็นต้นตอความคิดและมีอิทธิพลต่อการพัฒนากฎหมายทั่วโลกรวมทั้ง
ประเทศไทยด้วย

จากทิศทางพัฒนาการของหลักกฎหมายยุโรป เราจะพาผู้อ่านสู่
ประเด็นเกี่ยวกับยุโรปในปัจจุบัน รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย ภคภาสน์
วิวัฒน์ ได้วิเคราะห์เรื่อง “นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป: เอก
ภาพหรือความแตกต่าง” ไว้ที่น่าสนใจ ส่วนรองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิ
พันธ์ จิราธิวัฒน์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อภิปราย
ประเด็นทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปในอนาคตที่จะช่วยให้เราเข้าใจการ
พัฒนาการขยายตัวที่ล่าช้าของสหภาพยุโรป ตลอดจนความเป็นไปได้ของ
การขยายตัวและแนวทางที่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทั้ง 25 ประเทศ จะ
เป็นผู้นำโลกในอนาคตเรื่อง “ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไป
ในทิศทางใด”

บทความของ รองศาสตราจารย์ชัยโชค จุลศิริวงศ์ คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำเรากลับมาสู่ปัญหาของประเทศเพื่อนบ้านใกล้
ตัว คือ ปัญหาการปกครองในพม่าที่มีผลกระทบต่อเวทีเอเชียและเวทีโลก
เรื่อง “กองทัพพม่ากับการปกครองแบบอำนาจนิยม”

และสุดท้ายเป็นเรื่องราวทางวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ของ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พลับพลึง คงชนะ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร บทความนี้คือ “มารี ก็มาร์ เด ปีนา-ศาสนา
และการเมืองสยามในรัชกาล สมเด็จพระนารายณ์” จะเปิดโลกความสัมพันธ์
ระหว่างอยุธยากับต่างประเทศผ่าน มารี ก็มาร์ เด ปีนา หรือ “เท้าทองกีบม้า”
ในบทความ

แม้ว่า วารสารยุโรปศึกษานับนี้จะออกล่าช้ากว่ากำหนดมาก คือ
ออกในต้นปี พ.ศ. 2549 เนื่องจากเหตุขัดข้องทางด้านการบริหารภายในศูนย์ ฯ
เนื้อหาในบทความทุกบทยังคงคุณภาพและทันสมัย และน่าอ่านสมควรแก่
การศึกษา

พรสวรรค์ วัฒนางกูร
บรรณาธิการรับเชิญพิเศษประจำฉบับ
กรกฎาคม 2549

FROM THE EDITOR

The editor takes great honour in presenting to the readers of this issue of *Jornal of European Studies* an interview from His Excellency Dr. Friedrich Hamburger, Ambassador Head of the Delegation of the European Commission to the South East Asian region, looks at the role of the European Union in the world stage and its policy in South East Asia and Thailand.

- Professor Dr. hc. Chathip Nartsupa, a renowned Emeritus Professor in the field of economic history emphasises on the importance of the primary documents to be carefully kept and used for academic purposes in his article *Primary Documents : Using Archives to Benefit Research*. In the second article, Associate Professor Chayachoke Chulasiriwongse from the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, highlights the arguments about the interesting issue in Myanmar that effects both Asian and global community in *The Burmese Army and Its Authoritarian Rule*.

Associate Professor Dr. Somjai Phagaphasavivat, Faculty of Political Science, Thammasat University, analyses in depth the *European Foreign Policy and Security: Unity or Difference?* The topic of the possibility of and hindrances to the realization of a common foreign and security policy of EU is the issue for discussion. To make example of the present EU-economic policy, we present article on the economics of the European Union which gives an insight into the economic growth, integration and common agriculture policy and the future role of EU-25 in the world stage.

The article is contributed by Associate Professor Dr. Suthipand Chirativat, *Economic Outlook of the EU and Its Significance for the World*.

Then, the history related article, *Corpus iuris and Development of Law Academy in Europe* is presented by Assistant Professor Dr. Chantich Sodthipan, former lecturer and deputy director of CES, who passed away last year. Associate Professor Dr. Champee Sodthipan has kindly allowed CES to have the honour to republish the article. The article scrutinises the development of European law and its impact on the legal system world wide.

As for the cultural aspect of Europe concerning Thailand, Associate Professor Plubpung Kongchana, Faculty of Humanities, Sri nakarindra Viroj, contributes an article on *Marie Guimar de Pina: Religion and Politics in the King Narai Regime*, which illustrates the Ayudhya relations to foreign countries and the foreign policy of King Narai the Great of Ayudhya.

Although this edition of Journal of European Studies was overdue until the year 2006, the contents of all articles would still be a platform for considering European issues, interesting and worth studying.

Professor Dr. Pornsan Watanangkuhn
Special editor

สารบัญ

บทสัมภาษณ์ ฯพณฯ ฟรีดริช ฮัมบวร์เกอร์ เอกอัครราชทูตสหภาพยุโรป ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พรสวรรค์ วัฒนางกูร	1
เอกสารจดหมายเหตุ : คุณค่าและประโยชน์ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา	14
กองทัพพม่ากับการปกครองแบบอำนาจนิยม ชัยโชค จุลศิริวงศ์	30
นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป : เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง? สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์	66
ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์	90
Corpus iuris และการพัฒนาของวิชานิติศาสตร์ในยุโรป ฉันทิชย์ ไสตถิพันธ์	111

มารี ก็มาร์ เด ปินา: ศาสนาและการเมืองสยาม
ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์
พลับพลึง คงชนะ

137

•

CONTENTS

Interview with H.E. Dr. Friedrich Hamburger <i>Pornsak Watananguhn</i>	1
Primary Documents: Using Archives to Benefit Research <i>Chattip Nartsupha</i>	14
The Burmese Army and Its Authoritarian Rule <i>Chayachoke Chulasiriwongs</i>	30
European Foreign Policy and Security: Unity or Difference? <i>Somjai Phagaphasvivat</i>	66
Economic Outlook of the EU and its Significance for the World <i>Suthipand Chirathivat</i>	90
Corpus iuris and Development of Law Academy in Europe <i>Chantich Sodthipan</i>	111
Marie Guimar de Pina : Religion and Politics in the King Narai Regime <i>Plubplung Kongchana</i>	137

ฯพณฯ ฟรีดริช ฮัมบวร์กเกอร์ (H.E. Dr. Friedrich Hamburger)
เอกอัครราชทูตสหภาพยุโรป ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(ไทย สหภาพพม่า กัมพูชา ลาว และมาเลเซีย)

บทคัดย่อ

บทสัมภาษณ์ ๔ คนๆ ฟรีดริช ฮัมบวร์เกอร์ เอกอัครราชทูตสหภาพยุโรป

ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ไทย สหภาพพม่า กัมพูชา ลาว และมาเลเซีย)

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2549

พรสวรรค์ วัฒนางกูร¹

เรียบเรียง

บทสัมภาษณ์นี้มีเนื้อหาครอบคลุม 4 ประเด็น

1. บทบาทของสหภาพยุโรปในเวทีโลก
2. แนวโน้มของการรวมตัวของสหภาพยุโรปในแง่การเมืองและความมั่นคง
3. ประเด็นรัฐธรรมนูญยุโรป
4. บทบาทของคณะกรรมการยุโรปประจำประเทศไทย การร่วมมือกับหน่วยงานในประเทศไทย และแนวโน้มของความร่วมมือในปัจจุบัน

ประเด็นที่ 1: บทบาทของสหภาพยุโรปบนเวทีโลก

¹ ศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สหภาพยุโรปเริ่มจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ 6 ประเทศในยุโรปกลายเป็น 25 ประเทศในปัจจุบัน ขณะนี้ จะเห็นได้ว่า งานด้านเศรษฐกิจและการเมืองของยุโรปมีวัตถุประสงค์ที่จะปกป้องและรักษาสันติภาพในโลกไว้โดยการรักษาค่านิยมแบบยุโรป รักษามนุษยธรรมประชาธิปไตย และการดำเนินงานด้านกฎหมายที่เชื่อมโยงมาถึงการทำงานของสหภาพ ฯ ในประเด็นที่สอง คือ เรื่องความมั่นคงและการเมืองซึ่งเริ่มจากสนธิสัญญามาสทริชในปี 1993 ที่สหภาพยุโรปรวมการทำงานด้านต่างประเทศและด้านการเมืองต่างประเทศเข้าไว้ด้วยกัน ส่งผลให้สหภาพ ฯ ร่วมมือกับสหประชาชาติส่งกองกำลังติดอาวุธยุโรปไปยังดินแดนที่มีความขัดแย้งหลายแห่งในโลก แต่ในขณะเดียวกันก็ยังรักษาความร่วมมือและความสัมพันธ์กับองค์การนาโตไว้อย่างแน่นแฟ้น มีการส่งกองกำลังไปยังหลายดินแดนที่มีความขัดแย้ง เช่น อัฟกานิสถาน โคโซโว สาธารณรัฐคองโก หรือร่วมกับทหารไทยที่มณฑลอะละอินโดนีเซีย เป็นต้น

ขณะนี้ ยังไม่สามารถบอกได้ว่า กองกำลังยุโรปเหล่านี้จะเสร็จสิ้นภารกิจและกลับประเทศเมื่อใด แต่จะมีการพิจารณาทุกปีว่า กองกำลังยังจำเป็นต้องอยู่หรือไม่

ประเด็นที่ 3 : เรื่องรัฐธรรมนูญยุโรป

อันที่จริง คำว่า “รัฐธรรมนูญ” (constitution) อาจทำให้ทั้งคนยุโรปหรือแม้แต่ชาวไทยเข้าใจไขว้เขว สำหรับคนยุโรปหลายกลุ่มยังเป็นที่กังขาว่า

เหตุใดจึงต้องมี “รัฐธรรมนูญ” อีกสำหรับยุโรป ในเมื่อแต่ละประเทศซึ่งเป็นสมาชิกของ EU ต่างก็มีรัฐธรรมนูญของตนเองอยู่แล้ว

ดังนั้น “รัฐธรรมนูญ” จึงควรถูกแทนที่ด้วยคำว่า “สนธิสัญญา” มากกว่า ด้วยเหตุผลทางเนื้อหาและความเป็นมา เนื่องจากการปฏิเสธ “รัฐธรรมนูญ” ในบางประเทศของ EU เป็นเพราะประชาชนชาวยุโรปของประเทศนั้น ๆ ยังไม่เข้าใจว่า อันที่จริงเนื้อหาของรัฐธรรมนูญเป็นเพียงเนื้อหาในลักษณะ “สนธิสัญญา” (Treaty) ซึ่งสืบเนื่องต่อมาจากสนธิสัญญามาสทริช ซึ่งเป็นสนธิสัญญา “แม่แบบ” นั่นเอง

ระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน 2549 ประเทศออสเตรีย ในฐานะ EU Presidency ได้จัดการประชุมระหว่างประเทศสมาชิก EU ณ เมืองซาล์ทซ์บวร์ก (27-29 มกราคม 2549) ออสเตรีย เพื่อหารือเรื่องหลักการและเนื้อหาของ “รัฐธรรมนูญ” ดีขึ้น เพื่อวางแผนและตกลงปรับข้อความของ “รัฐธรรมนูญ” ร่วมกันให้เสร็จก่อนปี ค.ศ. 2008 หรือ 2009

ประเด็นที่ 4: แนวโน้มและบทบาทของคณะกรรมการการยุโรปประจำประเทศไทยตั้งแต่เริ่มตั้งในปีค.ศ. 1979 ปกติจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสหภาพยุโรปกับรัฐบาลไทย และขณะนี้ ยังทำงานครอบคลุมประเทศลาว กัมพูชา และพม่าด้วย โดยคณะกรรมการการยุโรปเป็นผู้ให้ความกระจ่างเรื่องนโยบายของ EU และร่วมมือกับหน่วยงานของประเทศไทยและหน่วยงานในพื้นที่ ไม่ใช่เฉพาะแต่ในสายเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังทำงานในประเด็นการเมือง สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมด้วย นโยบายนี้ปรับเปลี่ยน

จากนโยบายในระยะเริ่มแรกบ้างเล็กน้อย ขณะนี้ทาง Delegation เน้นโครงการที่เป็นความร่วมมือสองฝ่ายมากขึ้นและเลือกปฏิบัติงานตามลำดับความสำคัญมากน้อย เช่น โครงการด้านการศึกษา คือ โครงการทุน "ERASMUS MUNDUS" ที่ให้ทุนแก่นักศึกษาและนักวิชาการไทย เป็นต้น

สำหรับ WTO ทางสหภาพยุโรปมีความประสงค์ที่จะดำเนินโครงการร่วมมือกับประเทศไทยและทุกประเทศในภูมิภาคที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือในลักษณะสหภาค (multilateral) ไม่ใช่เฉพาะประเทศคู่สัญญาสองประเทศ (bilateral) ซึ่งทางอียูเชื่อว่า จะช่วยแก้ปัญหาการได้เปรียบประเทศที่มีกำลังทางเศรษฐกิจน้อยกว่า และขยายความร่วมมือไม่เพียงเฉพาะในด้านการค้า แต่ในธุรกิจการบริการและลงทุนด้วย ซึ่งความร่วมมือในลักษณะสหภาพน่าจะมีความสำเร็จและส่งผลดีทางเศรษฐกิจกับทุกฝ่ายมากกว่าการตกลงการค้าเสรี ระหว่างสองฝ่าย (Bilateral Free Trade Agreement)

The Interview with H.E. Dr. Friedrich Hamburger

Pornsan Watananguhn

Prof. Dr. Pornsan Watananguhn: How do you consider the role of the European Union on the world stage?

H.E. Friedrich Hamburger: The European Union (EU) has grown considerably since the 2nd World War. From an original group of six countries, today's EU is 25 strong. A bigger EU also plays a more important role on the world stage. Based on its economic power, single market and GDP, the EU has already surpassed the United States. The EU also has an important political dimension. It works to protect peace and prosperity around the world. It also promotes 'European values' which are actually international values; human rights, democracy, the rule of law for example. The EU's role on the world stage should be considered in a special light for it is neither based on military nor economic might.

Q: We have witnessed the development of the EU from primarily an economic project to a more political one. Will Europe become more united in the political sense? And will security issues play a larger role?

A: Yes. In 1972 the EU launched an informal coordination mechanism on foreign policy questions. However, since the Maastricht Treaty entered into force in 1993, foreign and security policy concerns have actually become part of EU treaties. Now there are regular meetings of political directors of foreign services, ministers of foreign affairs etc., who discuss world

affairs, and where possible come to common positions or a common way of speaking on international issues. Wherever there is agreement among member states on foreign and security matters they speak with one voice.

The member states of the European Union have worked with the United Nations on numerous peacekeeping missions since the 1950s, when peacekeeping operations began. The Maastricht Treaty gave the European Union the ability to take part in such operations. It also allowed for the development of a common defense policy. This common defense policy allows the European Union to undertake military assignments under the umbrella of the United Nations or with NATO. European troops have taken on a security role in Afghanistan, the Balkans and the Eastern part of the Democratic Republic of Congo. Recently, the EU joined with Thailand to undertake a monitoring role in Aceh.

Q: The EU has troops in Afghanistan and the Balkans. How long will they stay?

A: These troops usually have a mandate to stay for one year. I would say however that the mandate is open-ended. Of course, it is our hope to have these troops reduced in number or withdrawn from Afghanistan and Kosovo, as soon as the situation allows.

Q: Can you update us on the current situation concerning the Constitution for Europe?

วารสารยุโรปศึกษา

A: First of all, I would like to clarify that the European Constitution is *not a classical constitution*, as a national state would have. It is first and foremost a *treaty* and maybe in hindsight should not have been called a constitution.

Basically, it is a treaty among the 25 member states, which codifies the existing treaties on the establishment of the European Institutions; the Commission, Council, Parliament, Court of Justice etc. It also clarifies the competences of the institutions and the way in which the member states share sovereignty in them.

Everybody knows that certain areas such as trade policy and agriculture are dealt with at the EU level. Meanwhile, steps have been taken for the 25 EU members to speak with one voice and to act in agreement on the international issues. This would have been laid down in this constitution. The fact that referenda in France and the Netherlands voted against the treaty has, for the time being, stopped the process.

Q: What will happen next?

A: After the 'No' votes, the member states decided on a one year period of reflection. The Member States held discussions amongst themselves and with the wider public.

Some member states say let's forget the old text, and start fresh. Others say, look, we have ratified, why not continue and ask the others to catch up. This debate is ongoing. The Austrian

Presidency held a large conference in Salzburg from 27th -29th of January, called the "Sound of Europe." It invited the Member States, and also the European citizens to discuss what should be done with this text and how to involve the European citizen in preparing a more acceptable text for the future.

Before the end of its term in mid 2006 the Austrian presidency hopes to have a 'roadmap' in place as to what will happen and when. But it is quite clear that whatever the member states and the wider public decide, in the end, the new treaty would not be ready for ratification before 2008 or 2009.

Q: In Thai, the words 'constitution' and 'treaty' are from different levels. When we say treaty, it is understandable, but the term, 'constitution' sounds very high.

A: This was a decision of the convention, a group that consulted all levels of European society and took about a year to draw up the text.

They felt that it had a constitutional character, because it would be a permanent feature for Europe. Like any national constitution it would regulate the competences of existing institutions. As part of the EU's unique architecture it would make clear the division of responsibilities between the individual EU members and the EU institutions. In addition it would include a charter of fundamental rights for European citizens, which is also usually part of any normal national constitution. For these reasons the convention felt

entitled to call this treaty a constitution. They also thought that it would make it more understandable for the European citizens.

The convention did not realize that the word constitution would also be seen by some European citizens as a step too far and too fast along the road to integration.

As most European citizens already have national constitutions they perhaps do not see the need for a 'higher constitution'. I therefore think that the word '*constitution*' in the end, became a burden.

Q: Let us turn to trade issues. Negotiations on a new round of world trade talks are underway. What is the position of Europe?

A: The successful conclusion of talks in the WTO is not just down to a few big players such as the EU, USA and China. Many others such as Brazil, India and Australia play an equally important role.

The European Union believes in what we call "Effective Multilateralism." We think that the United Nations should play an important role in dealing with security and peace issues. They should also have a role with regard to economic and social development, human rights and democracy. So I think "Effective Multilateralism" is the prerequisite for a peaceful future.

The European Union like the United States -- and I also think like China and Japan -- feels that further liberalisation would be

beneficial to development. It is simply not true that trade only benefits the rich. Trade can also bring tremendous benefits to the poor. Developing countries are asking us to open our markets further. They are asking for liberalization. However liberalization is not a one way street. If some countries open up, others have to open up too. No country in the world that does not protect or support its farm sector in some way. Yet we think that the United States and EU have made important efforts to open agricultural markets and reduce subsidies.

Q: In what areas does the European Commission cooperate with Thailand and how would you characterize the relationship?

A: You may know that the Commission Delegation in Thailand opened in 1979. It primarily represents the EU in a number of policy areas. These are not only in the economic field, but also with regards to the environment, consumer health and culture amongst others. The Delegation is also responsible for relations with Laos, Cambodia and Myanmar.

The role of the delegation has developed over the years in line with the evolution of the EU. In the beginning, the EU was mainly an economic project and therefore economic issues were to the fore.

If we go back 25 years Thailand was also considered a developing country, so we had a lot of development programs and projects. We cooperated with the Thai Government in many areas, which

would be considered development or economic cooperation. This has slowly changed.

Over time the relationship has matured. We have negotiated a new bilateral cooperation agreement with Thailand which we hope to sign this year. This will put our relationship on a firm footing. We also cooperate in many areas: science and technology, telecommunications, transport, energy, environment, bio- or nano-medicine etc. The field is wide-open for new types of cooperation. We have a very good working relationship with the Thai government in many of these areas. We are very keen on explaining the opportunities to Thai economic operators that the European market offers. We are interested in EU investment in Thailand and vice versa.

There are training programs for customs departments on intellectual property protection. Sanitary protection measures for food exports are important. These will not only benefit the trading relationship but also help the Thai authorities to boost protection for local consumers.

We are going to cooperate more closely in the field of security. We would also like to cooperate with Thailand to help promote the further integration of ASEAN.

Q: Can you highlight a priority area for further cooperation?

A. We cannot do everything and therefore have to set priorities. For example we have the *Erasmus Mundus scholarship programme*

in which Thai students actively participate. This is a project we want to see continue. I would like to see *more faculty exchanges*, eventually leading to more European students studying in Thailand.

Q: Do you have any final comments?

A: On the future of Europe, I feel very much at ease. Europe somehow enjoys the feeling of crisis and difficulty. Usually if you are in such a situation, you want to make progress and so you channel your efforts towards overcoming any obstacles. It's not a bad thing for Europe to face up to the internal challenges it faces.

And in many areas, such as foreign policy, we are making progress. The Iranian nuclear proliferation issue has seen work together. This is a logical development.

For the WTO, our ambitions remain high. We must strengthen and remain committed to a multilateral system that liberalizes, not only in agriculture but in services and investment too. Success here would give a far bigger boost to any economy than a bilateral Free Trade Agreement.

ABSTRACT

Primary Documents: Using Archives to Benefit Research

Chatthip Nartsupa

After the discovery of the new printing technique in Mainz, Germany in the 15th century, the importance of original handwritten documents increased immensely. This is because of the originality of those documents for explanation or research of an incident in the history of mankind. Before the 15th century, the handwritten documents were kept together with other "books" in the library halls. But after the mimeographing of documents through the printing machine, those original documents were kept separately and systematically in archives.

There are criteria for the selection of original documents to be kept in archives. Selection depends on how important the documents are. It has been proved that original documents have given crucial answers for several unexplained questions in the history of mankind.

In conclusion, the author made a request to responsible persons to give more interest to original documents, how they are kept and how they could be more accessible to researchers and to the public. Consequently, good governance of keeping original documents is indispensable as well.

Chatthip Nartsupa

เอกสารจดหมายเหตุ : คุณค่าและประโยชน์¹

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา²

จากบรรณานุกรม: ความนำ

เมื่อมีการค้นพบเครื่องพิมพ์ที่ใช้ตัวเรียงพิมพ์ตัวอักษรโลหะที่เคลื่อนไหวได้ในยุโรปเป็นครั้งแรก ณ เมืองไมนซ์ (Mainz) ในดินแดนประเทศเยอรมนีปัจจุบัน โดย โยฮันเนส กูเตินแบร์ก (Johannes Gutenberg ค.ศ.1397 หรือ 1400-1468) เมื่อค.ศ.1456 (กูเตินแบร์กเริ่มทำงานตั้งแต่ ค.ศ.1450) มีการตีพิมพ์พระคัมภีร์ครั้งแรก 48 ชุดหลังจากนั้นนับเป็นการพลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมการพิมพ์ เครื่องพิมพ์ของกูเตินแบร์กมิใช่เพียงทำให้มนุษย์สามารถผลิตสิ่งพิมพ์ได้หลายชุดตามต้องการ ต่างจากการลอกเอกสารด้วยลายมือที่ทำกันก่อนหน้านี้เท่านั้น แต่ยังทำให้ “วัฒนธรรมวิชาการ” ของชาวยุโรปเปลี่ยนจากวัฒนธรรม “มุขปาฐะ” กลายเป็นวัฒนธรรมวิชาการที่ฝังรากลึกอยู่กับ “ลายลักษณ์” มาจนถึงปัจจุบัน และในเมื่อมนุษย์สามารถสร้างสรรค์สิ่งพิมพ์ในลักษณะ “สำเนา” ได้มากชุดตามที่ต้องการ ย่อมต้องมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาด้วยบทจากต้นฉบับลายมือที่คัดลอกสืบต่อกันมา ซึ่งอาจมีการเพิ่ม

¹ คำบรรยายในการเปิดนิทรรศการงานจดหมายเหตุเรื่อง “จดหมายเหตุ: ประตูลู่การเรียนรู้
ธปท.” วันที่ 25 กรกฎาคม 2548 ณ ห้องบรรยาย อาคารตำหนัก วังบางขุนพรหม 10.45-
12.00 น.

² ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสริมข้อความขณะคัดลอก มีการตัดความเพิ่มเติมลงไปในตัวบทดั้งเดิม ทั้งนี้แล้วแต่วิธีอ่านและตีความของปราชญ์หรือคณะปราชญ์ผู้คัดลอกเอกสารเหล่านั้น

อันที่จริง การตรวจสอบความถูกต้องของตัวบทนั้น มีมาแต่โบราณ ตั้งแต่ชาวยุโรปเริ่มศึกษาตัวบทจากสมัยกรีก โรมัน และตลอดสมัยสมัย นับเป็นการตรวจสอบและตรวจทานให้ตรงตามต้นฉบับเดิม (editio princeps) เพื่อความถูกต้องและเที่ยงตรงทางวิชาการ

จึงนับได้ว่า หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับลายมือหรือหลักฐานสำหรับตัวบทในรูปอื่นในสมัยต่อมา เช่น ภาพยนตร์ ที่อาจเปลี่ยนรูปไปในแต่ละขั้นตอนของการสะสมตัวบทจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในหลายประเทศ เช่น ที่เยอรมนีมีการศึกษาเรื่องปัญหาการสะสมตรวจสอบต้นฉบับอย่างเป็นระบบ เป็นวิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัย การเก็บรักษาตัวบทต้นฉบับหรือเอกสารจดหมายเหตุไว้ในที่ซึ่งปลอดภัยเพื่อการศึกษาทำให้คนรุ่นหลังได้รู้ถึงความเป็นไป ที่มาและสาเหตุของวัฒนธรรมหลายสาขา แสดงถึงความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุเหล่านั้นด้วย

ในการศึกษาถึงความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ ศูนย์ยุโรปได้ศึกษาได้รับเกียรติอย่างสูงจาก ศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่ได้มอบบทความชิ้นนี้ให้วารสารยุโรปศึกษา โดยศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ยกตัวอย่างให้เห็นจริงถึงประโยชน์และความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุจากประวัติศาสตร์ไทยและยุโรปจากเหตุการณ์ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจากประวัติศาสตร์เยอรมันและรัสเซีย บท
ความแบ่งหัวข้อเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ
2. ตัวอย่างความสำคัญจากกรณีสากล
3. ตัวอย่างความสำคัญจากกรณีของไทย
4. ข้อเสนอบางประการต่อนักจดหมายเหตุ

ความหมายและความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ

เอกสารจดหมายเหตุหมายถึง กระดาษข้อมูล เอกสารที่ไม่ได้พิมพ์
โรงพิมพ์เก็บไว้ด้วยเหตุผลคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นเอกสารที่เกิดขึ้นใน
เวลาทำงานหรือกิจกรรม เป็นกิจกรรมสาธารณะหรือส่วนตัว สามารถเอา
กลับมาเป็นข้อมูลได้

ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีเจริญ ก็หมายถึงรูปภาพ เทป ภาพยนตร์ และ
ข้อมูลคอมพิวเตอร์ด้วย

เมื่อก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 15 นั้น เก็บอยู่ในห้องสมุดรวมกับหนังสือ
แต่หลังจากศตวรรษที่ 15 มีงานพิมพ์ออกมา จึงแยกเก็บเพราะว่ามีหนึ่ง
เดียว ขณะที่หนังสือมีหลายสำเนาแยกเก็บในหอจดหมายเหตุ และหลังจาก
ปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.1789 มีการแยกชัดเจนเป็นระบบ โดยเฉพาะที่เป็น
เอกสารของรัฐที่เปิดให้ประชาชนเข้าใช้ได้

ความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ:

1) เป็นการบันทึกความทรงจำร่วมกันว่าด้วยกิจกรรมของมนุษย์ เนื่องจากเป็นการเขียนลงไปจึงมักเป็นเรื่องสำคัญ และเนื่องจากเป็น ตัวอักษรจึงไม่เปลี่ยนแปลง คงทน ทำให้เข้าใจอดีตโดยเฉพาะบริการหรือ กิจกรรมสาธารณะ เป็นการสืบเนื่องวัฒนธรรม และทำให้อธิบายปัจจุบันได้ ถ้าไม่เข้าใจอดีตก็ไม่เข้าใจตัวเอง เป็นความรับผิดชอบของรุ่นอายุเราต่อรุ่น อายุต่อ ๆ ไปที่จะรักษามันไว้

2) เป็นข้อมูลที่จะทำให้รู้ความเป็นเฉพาะตัว (identity) ของบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน ธุรกิจ สังคม คือประวัติความเป็นมาของบุคคล วงศ์ญาติบริษัท ห้างร้าน ฯลฯ เช่น จดหมายเหตุของโบสถ์ของธุรกิจ

3) เป็นเครื่องมือจะให้เกิดธรรมรัฐ (good governance) คือการจัด การบริการสาธารณะโดยประชาสังคมและรัฐร่วมกันอย่างรับผิดชอบ (accountability) คือประชาชนตรวจสอบรัฐและผู้ให้บริการสาธารณะได้ รัฐ ต้องรับผิดชอบต่อความจริง ความยุติธรรม และชดใช้ถ้าทำผิด การเก็บ บันทึกลงและการเปิดเผยข้อมูลจดหมายเหตุเป็นส่วนสำคัญของระบอบ ประชาธิปไตย ตัวอย่างคือการปฏิวัติฝรั่งเศส 1789 การเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง 2475 และการล่มสลายของรัฐบาลเผด็จการไทยเวียตช่วงปลาย ทศวรรษ 1980 ทำให้สาธารณชนได้รู้การปฏิบัติการและการทำงานของ รัฐบาลของประเทศทั้งหลายนั้น

4) เป็นสิ่งช่วยในการบริหาร ไม่ต้องทำซ้ำ รู้ประเด็นที่สำคัญของเรื่องที่กำลังจัดการอยู่ ตัวอย่างชัดเจนคือพิมพ์เขียวอาคาร เมื่อเก็บและเรียกกลับมาดูได้ ทำให้ง่ายแก่การซ่อมอาคารหรือต่อเติมแผนที่เพื่อนศึกษาเรื่องแนวเขตที่จำเป็นต้องใช้เมื่อมีการพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์ เช่นที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติของไทยมีพิมพ์เขียวอาคารเก่า ๆ และแผนที่แสดงเขตแดนจำนวนมาก หรือที่เราเคยอ่านพบว่าในการพัฒนาแบบจำลองเครื่องบินไอพ่นในระยะแรก การเก็บจำลองพิมพ์เขียวทางด้านวิศวกรรมและผลการทดลองเอาไว้ แล้วนำกลับมาพิจารณา ทำให้ไม่ต้องทดลองทำซ้ำอีกหลายหน เป็นการลดค่าใช้จ่ายของบริษัทลงไปได้มาก

มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ ซึ่งเป็นความเห็นของผมเอง มาจากประสบการณ์ 2 ข้อ โดยเฉพาะผู้ค้นคว้าประวัติศาสตร์ที่อาจจะลึกถึง เพื่อการเตรียมตัวในการค้นเอกสารจำนวนมาก คือ:

1) ความสำคัญของเอกสารมักขึ้นอยู่กับระดับที่เอกสารขึ้นสู่การตัดสินใจ คือยังเป็นเรื่องที่ต้องตัดสินใจระดับสูงเรื่องนั้นก็มักเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก หรือเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรจำนวนมาก เช่นความแตกต่างระหว่างความสำคัญของเอกสารที่เข้าสู่พระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์กับเอกสารที่ตัดสินใจระดับเสนาบดี ฯลฯ

2) ข้อมูลจะมีความสำคัญแค่ไหน เป็นประโยชน์แค่ไหน ขึ้นอยู่กับความรู้ก่อนมาค้นคว้าของผู้ค้นคว้าแต่ละคน ถ้าเราเตรียมตัวดีและมีความรู้

กว้างในเรื่องนั้น ๆ ดี เราสามารถดึงความสำคัญของเอกสารออกมาได้มาก ยกตัวอย่าง เวลาผมไปอ่านเอกสารตอนแรก ๆ จะยุ่งมาก เอกสารกล่าวถึงบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้อยู่กับเราแล้ว เราไม่รู้ว่ใครคนไหนสำคัญ คนไหนเป็นญาติกับใคร เราศึกษาไปสักพักหนึ่งเราก็รู้ว่าใครเป็นใคร ใครมีเบื้องหลังอย่างไร จะทำให้เราหยิบความสำคัญของเอกสารออกมาได้มาก เรื่องนี้เป็นได้อาเล็กติก เอกสารในแง่นี้คล้ายกับมีชีวิต มันตอบโต้กับเราได้ เรามีความรู้แค่ไหน เราไปดึงเอาความรู้จากเอกสารมาได้มากเท่าที่เราได้เตรียมตัวมา เรามีความรู้ใหญ่ ๆ เอกสารว่าด้วยเรื่องเฉพาะ เอาเรื่องใหญ่ ๆ ไปโยงแล้วจะทำให้เราเข้าใจเรื่องในเอกสารซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะดีขึ้น รู้จุดตั้งและความสำคัญของเอกสาร

ดังนั้น เรื่องความสำคัญของเอกสาร นอกจากจะขึ้นอยู่กับระดับชั้นของเอกสารแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ศึกษากับเอกสารอีกด้วย

ตัวอย่างความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุจากกรณีสากล

ตัวอย่างจากสากลผมอยากยกตัวอย่างจากสหภาพโซเวียต เป็นตัวอย่างที่คลาสสิกมาก ๆ ทำให้เรารู้อะไรที่สำคัญ คือเริ่มจากครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 สหภาพโซเวียตได้มีการเปลี่ยนแปลงที่รากฐาน เปลี่ยนเป็นสังคมเปิดและมีการปรับโครงสร้าง การเปิดเอกสารจดหมายเหตุทำให้เรารู้ข้อเท็จจริงสำคัญหลายเรื่อง ผมขอยกตัวอย่าง 3 เรื่อง:

เรื่องแรก การตายของชาร์นิโคลส์ที่ 2 ท่านและครอบครัวถูกปลุกขึ้นมากลางดึกของคนวันที่ 16 กรกฎาคม 1918 และถูกยิงทิ้งเข้ามิดวันที่ 17 กรกฎาคม (หรือเที่ยงคืนของคืนวันที่ 16 กรกฎาคม) มีคำถามว่ารัฐบาลกลางโซเวียตที่มอสโกรับผิดชอบแค่ไหน เป็นผู้สั่งการหรือเปล่า ก่อนการเปิดเผยสารจดหมายเหตุรัฐบาลบอลเชวิกปล่อยให้เรื่องนี้คลุมเครือ ชวนให้เข้าใจไปว่าเป็นคำสั่งรัฐบาลท้องถิ่นของเมือง Ekaterinburg ที่คุมตัวชาร์และครอบครัว เพราะกองทหารฝ่ายรัสเซียขาวกำลังใกล้เข้ามา แต่ก็มีคนสงสัยกันมาก ว่าการฆ่าคนระดับนี้รัฐบาลบอลเชวิกท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจจริง ๆ หรือทอดทิ้งเองหลังจากที่เขาหนีออกนอกประเทศก็เคยให้ข้อมูลว่าเลนินเป็นคนสั่งฆ่า จนถึงครึ่งหลังทศวรรษ 1980 จากการเปิดเผยสารจดหมายเหตุ เราจึงได้ทราบว่าเลนินและคณะรัฐบาลกลางเป็นคนสั่งฆ่า เพราะมีเอกสารติดต่อสั่งการในเรื่องนี้เป็นหลักฐานอยู่

กรณีการประหารบุคคลในโซเวียตนี้ สตาลินได้เอาผู้นำพรรคบอลเชวิกไปฆ่าหลายคน เช่น บุคคาริน โดยตั้งศาลใส่ความว่าทรยศเป็นสายลับให้ต่างชาติ แท้ที่จริงบุคคลเหล่านี้เป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งนั้น ในช่วงหลังทศวรรษ 1980 บุคคลเหล่านี้จำนวนมากได้รับเกียรติฟื้นคืน หลังจากเสียชีวิตไปแล้วกว่า 40 ปี ความยุติธรรมได้กลับคืนมาเพราะเอกสารจดหมายเหตุ

เรื่องที่สอง คือการสังหารหมู่ที่ป่า Katyn ป่า Katyn นี้ อยู่ใกล้เมือง Smolensk ของรัสเซียในปี 1943 เมื่อทหารเยอรมันบุกเข้าไปในรัสเซีย ได้

ไปพบศพนายทหารโปแลนด์มากถึง 15,000 คนฝังอยู่ในป่านี้ เยอรมันระบุว่ารัสเซียสังหาร รัสเซียว่าเยอรมันสังหาร จนถึง ค.ศ.1989 รัสเซียถึงยอมรับ เพราะเอกสารจดหมายเหตุเผยว่าสตาลินเป็นผู้สั่งฆ่าเพื่อกวาดล้างพวกโปแลนด์ที่นิยมตะวันตกให้หมดสิ้น ทั้ง ๆ ที่นายทหารโปแลนด์เหล่านี้ยอมเป็นเชลยศึกแล้ว

เรื่องที่สาม การตายของฮิตเลอร์ จริง ๆ คือ ฮิตเลอร์ฆ่าตัวตายเมื่อวันที่ 30 เมษายน 1945 ในห้องในอาคารนิกายใต้ดินใต้สำนักงานผู้นำกลางนครเบอร์ลิน แต่ก็มีข้อสงสัยกันตลอดมาว่าฮิตเลอร์ตายจริงหรือเปล่า เพราะสหภาพโซเวียตไม่ยอมออกมาแถลงเรื่องนี้อย่างเป็นทางการ ทั้ง ๆ ที่กองทหารของรัสเซียเป็นผู้เข้ายึดได้ในนครเบอร์ลิน รัสเซียปล่อยให้เรื่องนี้คลุมเครือ อาจเพราะต้องการให้คนสงสัยว่าตะวันตกช่วยให้ฮิตเลอร์หนีไป เป็นการปล่อยข่าวเพื่อให้ชาวโลกเสียความเชื่อถือตะวันตก โดยเฉพาะในช่วงต้นของสงครามเย็น แต่ในปี 1992 จากการเปิดหอจดหมายเหตุทำให้นักข่าวหญิงชาวรัสเซีย Ada Petrova ได้พบเอกสารแสดงว่าโซเวียตได้ตั้งกรรมการสอบสวนเรื่องนี้ทันทีหลังจากที่ยึดนครเบอร์ลินได้ ชักถามพยานหลายปาก คณะกรรมการได้รายงานเรื่องนี้อย่างละเอียดเป็นลายลักษณ์อักษร ยืนยันว่าฮิตเลอร์ฆ่าตัวตายจริงและยังมีส่วนหนึ่งของกะโหลกศีรษะของเขาที่เผาไม่หมดเหลืออยู่ ซึ่งหลักฐานรายงานการสอบสวนและชิ้นส่วนกะโหลกยังเก็บอยู่ที่หอจดหมายเหตุที่มอสโกจนทุกวันนี้ สรุปได้ว่าฮิตเลอร์

ตายแล้วตั้งแต่ ค.ศ. 1945 และรัสเซียรู้อยู่เต็มอกว่าตายจริง แต่ไม่ยอม
แถลงให้คนทั้งโลกรู้

ตัวอย่างความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุจากกรณีของไทย

ผมขอยกตัวอย่าง 2 กรณี จากประสบการณ์ของผมเอง เดิมเวลา
ผมอ่านประวัติศาสตร์ไทย จะเกิดความรู้สึกว่าประเทศเราสงบเรียบร้อย ซึ่ง
ความจริงก็เรียบร้อยดีกว่าประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศจริง ๆ แต่ก็ไม่ถึง
กับว่าไม่มีปัญหาเลย ต่อมาผมได้อ่านบทความของคุณเดช นุนนาค เรื่อง
"ขบถผู้มีบุญอีสาน ร.ศ.121" ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นปลายรัชกาลที่ 5
บทความลงในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ปี 2510 ณ สถานภาพความรู้
สังคมศาสตร์ไทยปี 2510 เราไม่ทราบว่าจะมีขบวนการไม่สงบขนาดใหญ่
ในประวัติศาสตร์ชนบทประเทศเรา คุณเดชได้ค้นคว้าที่หอจดหมายเหตุแห่ง
ชาติ ซึ่งตอนนั้นอยู่ที่ตึกแดงหน้าวัดมหาธาตุ แล้วนำมาเขียน เราจึงได้
ทราบว่า เคยมีขบวนการขนาดใหญ่ของชาวบ้านที่ถูกกระทบกระเทือนและ
พยายามจะแสดงปัญหาของตัวออกมา ต่อมาเมื่อผู้ตามไปค้นหลายคน เช่น
พ.อ.หญิงนงลักษณ์ ลิ้มศิริ ซึ่งขณะนี้เป็นอาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระ
จุลจอมเกล้า ท่านอาจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
และผมเองด้วย เราพบว่าหอจดหมายเหตุมีเอกสารเกี่ยวกับการพยายาม
เรียกร้องต่าง ๆ ในชนบทอยู่พอสมควรโดยเฉพาะในตอนปลายสมัยรัชกาล
ที่ 5 อาจเพราะว่ารัชกาลที่ 5 ท่านต้องการจัดการปกครองให้ส่วนกลาง

ควบคุมมากขึ้น ทำให้ท้องถิ่นรู้สึกถูกละเลยหรือทอดทิ้ง หอจดหมายเหตุมีเก็บไว้แม้กระทั่งลายแทงพยากรณ์ของผีบุญ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าผู้มีบุญ การเคลื่อนไหวขัดแย้งเหล่านี้เราควรสนใจ เราควรคิดแก้ไข ถ้าไม่มีเอกสารจดหมายเหตุ หรือคุณเทศไม่ค้นคว้ามาเขียน ผมก็แทบไม่รู้เลยว่าสังคมเราเคยมีปัญหารุนแรงถึงขนาดนี้ในภาคอีสาน

- อีกเรื่องหนึ่งซึ่งผมก็ได้ไปอ่านเอง คือเดิมมานั้นนายทุนชาวจีนในเมืองไทยสะสมทุนขึ้นมาได้เพราะอาศัยอำนาจทางราชการ ก่อนที่จะได้อ่านเอกสารจดหมายเหตุผมไม่ชัดเจนว่า พ่อค้าจีนกับข้าราชการมีความสัมพันธ์กันสูงมาก ระบบทุนของเราเกิดได้ร่วมเงาของระบบราชการสภาพการณ์นี้ทำให้การขยายตัวของระบบทุนของเรามาจากการโยกย้ายส่วนเกินจากเศรษฐกิจ ครอบครองและชุมชนมากกว่าจากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และว่าการขยายตัวของระบบทุนจะนำไปเกิดระบอบประชาธิปไตยก็ใช้เวลานานมาก ไม่เหมือนกับในตะวันตกที่ระบบทุนกับระบอบประชาธิปไตยพัฒนาไปพร้อมกันค่อนข้างมาก เมื่อเราค้นคว้าในหอจดหมายเหตุ เราจะเห็นภาพระบบทุนภายใต้อุปถัมภ์ของราชการนี้ชัดเจน คือเป็นความสำคัญและการครอบคลุมกว้างขวางของระบบเจ้าภาชีนายอากรในเศรษฐกิจการคลังและเศรษฐกิจเงินตราของไทย เจ้าภาชีชาวจีนได้รับอนุมัติจากราชการให้เป็นผู้ผูกขาดการต้มเหล้า เปิดบ่อนพนัน ค้าฝิ่น และทำการค้าสินค้าสำคัญอีกหลาย ๆ ชนิด รวมไปถึงการมีระบบเหมามืองในภาคใต้ คือทาง

ราชการยอมให้นายทุนชาวจีนเป็นผู้ปกครองเมืองไปด้วยพร้อม ๆ กัน เช่น
ที่เมืองระนอง เป็นต้น

ข้อเสนอบางประการต่อนักจดหมายเหตุ

1. ขอให้ท่านระลึกไว้เสมอว่าท่านเป็นผู้เก็บรักษาความทรงจำร่วมกันของสังคม ความทรงจำร่วมกันของสังคมเป็นสินทรัพย์อันมีค่ายิ่งของประเทศชาติมีค่ายิ่งกว่าเงิน ยิ่งกว่าทอง เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนทั้งหลายรู้จักตัวเอง รู้จักสังคมวัฒนธรรมของเราเอง อย่างในสหรัฐอเมริกาตำแหน่งนี้สำคัญมาก เรียกชื่อว่า Archivist of the United States แต่งตั้งโดยตรงโดยประธานาธิบดี โดยความเห็นชอบจากสภาสูงของสหรัฐ เทียบได้คล้ายกับรัฐมนตรีคนหนึ่ง

มีอยู่ 2 ประการในเรื่องความทรงจำร่วมกันของสังคม ที่ผมอยากเสนอเป็นพิเศษ คือ 1) เรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเรายังค้นคว้ากันน้อย เราอาจค้นคว้าเรื่องลักษณะของวัฒนธรรม แต่เรามักไม่สามารถอธิบายความเป็นมา และเบื้องหลังกำเนิดและกระบวนการคลี่คลายมาของวัฒนธรรมนั้น เราเป็นประเทศที่เข้มแข็งเป็นพิเศษทางด้านวัฒนธรรม แต่เราค้นคว้าเพื่อหารากของวัฒนธรรมยังน้อยอยู่ เช่นว่าเราแทบจะไม่ได้ค้นคว้าใช้เอกสารจดหมายเหตุของกระทรวงวังที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติทั้ง ๆ ที่กระทรวงวังเป็นกระทรวงสำคัญมากทางวัฒนธรรม เรายังคงค้นคว้าน้อยในเรื่องประวัติแนวคิดและผลงานของปัญญาชนและศิลปิน 2) เราควรสนใจเก็บรักษามรดกในท้องถิ่น เพื่อที่ท้องถิ่นจะได้รู้จักและเข้าใจตัวเองมาก

ขึ้น จะทำให้เรามีโอกาสเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงในประวัติศาสตร์ และเป็นการกระทำของท้องถิ่นเอง ประกอบขึ้นเป็นเขตวัฒนธรรม เป็นภาคและเป็นประเทศชาติ เราควรเข้าใจและส่งเสริมการประกอบประเทศชาติทางวัฒนธรรมจากท้องถิ่นขึ้นมาขึ้นนี้ แทนการประกอบจากการปกครองหรือทุนการเงินจากส่วนกลาง จะทำให้ประเทศชาติมีความแน่นแฟ้น และสามารถระดมผู้คนทุกหมู่เหล่าทุกพื้นที่ให้มามีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคมได้อย่างเต็มที่

2. ควรคิดเก็บและรักษาข้อมูลต่าง ๆ ที่แวดล้อมเอกสารจดหมายเหตุด้วย เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผมเองสนใจเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนหมู่บ้าน เมื่อลงไปค้นคว้าก็พบว่าศึกษาจากเอกสารอย่างเดียวไม่เพียงพอ เพราะชาวบ้านอาจไม่ได้บันทึกไม่ได้เขียนเอาไว้ ผมได้ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ทำให้ได้ภาพชัดขึ้นอีกมาก ผมทราบว่ามีธนาคารแห่งประเทศไทยนี้ก็เคยมีโครงการประวัติศาสตร์บอกเล่า (oral history) สัมภาษณ์พนักงานเก่า ๆ สัมภาษณ์ผู้บริหารเก่าของธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น หรืออย่างในประเทศ Costa Rica ผมเคยไปชมพิพิธภัณฑ์ ของธนาคารชาติของเขา ชื่อ Gold Museum เขาจัดแสดงเรื่องประวัติของเหรียญ เงินตรา และธนบัตรโดยสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ผมก็เข้าใจได้ว่าธนาคารชาติของเขาพยายามเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจด้วย ไม่ใช่เก็บข้อมูลในหน้าที่ของธนาคาร เก็บข้อมูลเรื่องเงินตราอย่างเดียว เพราะฉะนั้นหากนักจดหมายเหตุมีทรัพยากรก็ควรคิดเก็บและรักษาข้อมูลที่แวดล้อมเอกสารจด

หมายเหตุด้วย จะทำให้เห็นความสำคัญและความหมายของเอกสารจดหมายเหตุชัดเจนขึ้น และในสมัยใหม่นี้ข้อมูลมิได้มีแต่เอกสารอย่างเดียว จำเป็นที่จะต้องสนใจและพยายามเก็บรักษาข้อมูลที่ปรากฏในรูปแบบอื่นด้วย เช่นเป็นภาพ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง ดิสเกต ซีดี ดีวีดี เป็นต้น

3. ควรมีจิตวิญญาณอำนวยความสะดวกให้ผู้มาค้นคว้าและเปิดให้ผู้ค้นคว้าเข้าถึงเอกสารในเรื่องนี้มีประเด็นที่ใคร่ขอเสนอ 2-3 ประการด้วยกัน ประการหนึ่งคือการจัดทำดัชนีเพื่อการค้นคว้า ถ้าสามารถทำได้ถึงขั้นบทคัดย่อ (abstract) ของเอกสารจะยิ่งดี อีกประการหนึ่งคือการจัดแสดงและเผยแพร่ให้ผู้ค้นคว้าและสาธารณชนเห็นความสำคัญ ๆ เป็นต้น หรือทำจุลสารแนะนำจดหมายเหตุที่เก็บอยู่ในหอ ในประการนี้ผมต้องขอชมว่าหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ทำได้ดีเยี่ยมได้ทำจุลสารของหอออกมาสม่ำเสมอ โยงเอกสารและรูปภาพที่หอเก็บไว้กับเหตุการณ์ปัจจุบัน ได้ดีมาก เช่นการแสดงประวัติบุคคลและสถานที่ เป็นต้น ประการสุดท้ายนักจดหมายเหตุในสังคมประชาธิปไตยควรมีจิตวิญญาณแบบรับผิดชอบต่อประชาชน ไม่ใช่แบบราชการโบราณ ควรถือหลักว่าจะเปิดเผยเอกสารมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และจะปิดเอกสารเฉพาะในกรณีพิเศษจริง ๆ เท่านั้น เอกสารของหน่วยบริการสาธารณะเป็นส่วนรวมเป็นของประชาชน ไม่ใช่แน่นอนว่าเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของนักจดหมายเหตุ ผมคิดว่าไม่ได้เป็นแม้กรรมสิทธิ์ของทางราชการ แต่เป็นความทรงจำร่วมกันของสังคมของรุ่นอายุนี้ที่จะส่ง

เอกสารจดหมายเหตุ: คุณค่าและประโยชน์

ต่อให้รุ่นอายุต่อไป นี่คือความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ คุณค่าและ
ประโยชน์ สวัสดิ์ดีครับ

.

ABSTRACT

The Burmese Army and Its Authoritarian Rule

Chayachoke Chulasiriwongs

The objective of this article is to provide an analytical description of why and how the Burmese military, especially the army, took over the government of Burma in March 1962, and with a short civilian rule under U Maung Maung (August-September 1988), the army continued its role as leaders of the country until the present time. It is expected also the situation will remain as such for some years.

Generally, the army believed that it is the most disciplined, cohesive and enduring institution in Burma. Therefore, it has the legitimacy to rule. And because many minority groups demanded self-rule through the Panglaung Agreement of 1947, the army then fostered a stronger belief that, for the sake of national unity, an "iron rule" is needed. The style of authoritarian rule applied was the use of force, trickeries, and excuses for its continued presence. At the same time, the army also created "democratic scenario" during its rule of over 43 years. However, the play has not been consistent, because while the army allowed a general election in mid 1990, it refused to yield the "power to rule" to elected parties. The ploy caused voices of concern and strong economic sanctions from Western countries. However, these fell on deaf ears as the junta believed in its sovereign rights and legitimacy. In addition, with the policy of friendly relations engaged by the PRC, India and ASEAN members, the Burmese

leaders are able to keep on with their authoritarianism. Yet from the beginning of the year 2005, some ASEAN leaders and parliamentarians have shown some displeasure over the junta's continuing "house arrest" of Aung San Suu Kyi, the opposition leader. The question is "What will then be the future of the army and its authoritarian rule?"

กองทัพพม่ากับการปกครองแบบอำนาจนิยม

ชัยโชค จุลศิริวงศ์¹

คำนำ

นับแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 1962 (พ.ศ. 2505) จนถึงปัจจุบัน ประเทศสหภาพพม่าที่ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นประเทศ "สหภาพเมียนมาร์" (The Union of Myanmar) ในกลางปี ค.ศ. 1989² สหภาพเมียนมาร์ได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของกองทัพหรือกลุ่มคณะปฏิวัติทหารมาโดยตลอด ยกเว้นในช่วง 30 วันระหว่างวันที่ 19 สิงหาคม ถึง 18 กันยายน 1988 ที่พม่าหรือเมียนมาร์ (ต่อไปนี้จะใช้คำว่า พม่า แทน เมียนมาร์) มีผู้บริหารประเทศเป็นพลเรือน ชื่อ ดร. อุ หม่อง หม่อง (U Maung Maung) จบกฎหมายจากมหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน (Princeton) สหรัฐอเมริกา ซึ่งรับใช้นายพล เน วิน ตลอดมา ดังนั้นจึงถือได้ว่า ประเทศพม่าเป็นรัฐที่ถูกปกครองโดยกองทัพที่ใช้อำนาจนิยมแบบทหารจนถึงทุกวันนี้ และจากการที่พม่าถูกปกครองโดยระบบทหารดังกล่าว บทความนี้จะทำการศึกษาว่า การที่

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยโชค จุลศิริวงศ์ คณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² การเปลี่ยนชื่อ พม่า ไปเป็น เมียนมาร์ นั้น ทางทหารพม่าอ้างว่าเพื่อให้ชื่อใหม่นี้สื่อถึงการที่พม่าประกอบขึ้นจากประชาชนหลายชนชาติ แต่ในแง่ของมนุษยวิทยา เมียนมาร์หมายถึงคนเชื้อชาติพม่าเท่านั้น

กองทัพพม่าใช้อำนาจนิยมปกครองประเทศได้เกิดผลกระทบและปัญหา
อย่างใดต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

กองทัพพม่ากับอำนาจนิยม

ในการศึกษาระบบทหาร จะเห็นได้ว่าทหารมักจะมีความสัมพันธ์กับ
การใช้อำนาจ หรือ อำนาจนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศด้อยพัฒนา
(underdeveloped) หรือประเทศพัฒนาน้อย (less developed) ที่ส่วน
ใหญ่จะไม่มีเอกภาพในสังคม อันเนื่องมาจากปัญหาชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลาย
สูง และเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจตกต่ำจน
ไปกระทบต่อความมั่นคงของชาติ แต่ลักษณะที่ทหารใช้อำนาจ และเข้า
ครอบงำทางการเมืองดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะไม่ปรากฏในประเทศที่
พัฒนาแล้ว (developed) และจะไม่ค่อยเกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนา
(developing) ระดับสูง ในประเทศเหล่านั้น กองทัพมักจำกัดตนเองอยู่ภายใต้
รัฐธรรมนูญ และเคารพในกติกาของระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นในกรณี
ของพม่าซึ่งสหประชาชาติจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด (least
developed) เมื่อปี ค.ศ. 1987 มักมีความอ่อนไหวทางการเมืองทั้งจาก
ประเด็นปัญหาภายในประเทศและปัญหาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งในกรณีที่มีความแตกแยกทางสังคม อันเนื่องมาจากการมีชาติพันธุ์หลากหลาย
มากกว่า 130 กลุ่ม และมีชนกลุ่มน้อยรวมกันแล้วสูงถึงร้อยละ 25 จาก
ประชากรทั้งหมดมากกว่า 49 ล้านคน (ประมาณการของปี ค.ศ. 2002)

ถ้าจะพิจารณาบทบาทของกองทัพกับการเมืองในประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันก็มีเพียงประเทศเดียวคือ พม่าที่มีคณะนายทหารเป็นผู้นำประเทศ นอกจากนี้ พม่ายังเป็นประเทศเดียวที่รัฐบาลใช้อำนาจนิยมแบบเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) ในการบริหารประเทศ แม้แต่ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งใช้ระบบคอมมิวนิสต์ปกครองประเทศก็ยิ่งใช้อำนาจนิยม (authoritarianism) ในระดับกลางเท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศต่าง ๆ (นอกจากพม่า) กองทัพหรือทหารไม่ได้เข้ามาควบคุมการบริหารประเทศแบบเบ็ดเสร็จ แต่สังคมของประเทศเหล่านั้นก็ยิ่งให้ความสำคัญต่อบทบาทของทหารเป็นอย่างมากสืบเนื่องมาจากในปลายยุคจักรวรรดินิยมจนถึงยุคต้นของการสร้างชาติในทศวรรษที่ 1940 เมื่อประเทศส่วนใหญ่ได้รับเอกราช ทหารหรือกองทัพได้มีบทบาทอย่างมากในการต่อสู้เพื่อปกครองตนเอง เห็นได้ชัดเจนในกรณีของพม่าที่มีการก่อตั้งกองทัพเพื่อเอกราชของพม่า เมื่อเดือนธันวาคม 1941³

³ "กองทัพเพื่อเอกราชของพม่า" ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยปกครอง ญี่ปุ่นในไทยให้จัดตั้งขึ้นที่ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 1941 เพื่อขับไล่อังกฤษออกไปจากดินแดนพม่า ต่อมาได้รับการปรับโครงสร้างใหม่และเปลี่ยนชื่อเป็น "กองทัพป้องกันพม่า" (Burma Defence Army) ในปี ค.ศ. 1943 มีการเปลี่ยนชื่ออีกครั้งตามภารกิจที่ประสงค์จะจัดการคือ "กองทัพแห่งชาติพม่า" (Burma National Army) และกิจกรรมใหม่นี้คือการร่วมมือกับอังกฤษเพื่อขับไล่กองทัพญี่ปุ่นในพม่า ในวันที่ 27 มีนาคม 1945 ซึ่งในปัจจุบันกองทัพพม่าได้ถือเอาวันนี้

และหลังจากที่ได้ปกครองตนเองเพียง 14 ปี กองทัพภายใต้การนำของนายพลเน วิน (Ne Win) ก็ได้ทำรัฐประหารและใช้ระบบการปกครองแบบรวมศูนย์

การที่รัฐบาลพลเรือนของ อุ努 (U Nu) ถูกกองทัพยึดอำนาจไปในต้นปี ค.ศ. 1962 นั้นเนื่องจากเหตุผลสำคัญ 3 ประการคือ 1) จากข้อตกลงปางโหลง (Panglong) ที่ฝ่ายอังกฤษได้ลงนามร่วมกับนายพล ออง ซาน (Aung San) อุ努 และตัวแทนของชนกลุ่มน้อย เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 1947 เพื่อดึงชนกลุ่มน้อยมารวมตัวกับชาวพม่าและตั้งเป็นสหภาพก่อน และหลังจากนั้น 10 ปีก็ให้ตัดสินใจอีกครั้งว่าจะแยกตัวหรืออยู่ร่วมกันต่อไป ปรากฏว่าในช่วงปลายทศวรรษที่ 1950 บรรดาชนกลุ่มน้อยต้องการแยกตัวออกไปเพราะไม่พอใจที่จะอยู่ร่วมกับชาวพม่า กระแสการเรียกร้องรุนแรงขึ้นจนเป็นสาเหตุหนึ่งของการที่ อุ努 ร้องขอให้ นายพลเน วิน และกองทัพมารับเป็นรัฐบาลรักษาการในช่วงคราวในปี ค.ศ. 1958 2) อุ努 ได้นำเอาระบบรัฐสภาตามอุดมการณ์สังคมนิยมประชาธิปไตยมาปกครองประเทศ ดังนั้นในช่วงแรกของการสร้างชาติจึงเกิดความวุ่นวายทางการเมืองตามแบบฉบับการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต่างฝ่ายต่างคิดถึงกลุ่มผลประโยชน์ที่สนับสนุนตน แม้แต่ในหมู่สมาชิกของพรรครัฐบาลเอง คือ พรรคสันนิบาตเสรีภาพของประชาชนที่ต่อต้านฟาสซิสต์ (Anti-Fascist People's Freedom League-

ของทุกปีเป็น "วันกองทัพ" ดูใน Mary P. Callahan. *The Origin of Military Rule*. Ph.D. Dissertation, Cornell University, 1996, pp.131~228.

AFPFL) ก็มีความขัดแย้งกันอย่างกว้างขวางจนตนเองก็ไม่สามารถคุมสมาชิกของพรรคคนได้ พรรค AFPFL เองก็ไม่สามารถ ทำงานร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ที่มาร่วมมือกับรัฐบาลได้ 3) ทางฝ่ายกองทัพเองกลับเป็นกลุ่มที่มีระเบียบวินัย มีสายบังคับบัญชาและยอมอยู่ภายใต้บุคคลหรือคณะบุคคลที่มียศสูงสุด ดังนั้น จึงเป็นกลุ่มที่มีเอกภาพมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ กองทัพเองก็มีเป้าหมายที่จะต่อสู้ปกป้องประชาชนและดินแดนของรัฐจากศัตรูทั้งภายในและจากนอกประเทศ และพร้อมที่จะเข้าควบคุมประชาชนในช่วงที่สังคมวิกฤติ ดังนั้น เมื่อชนกลุ่มน้อยเรียกร้องที่จะปกครองตนเองตามข้อตกลง "ปางโหลง" กองทัพจึงเห็นความแตกแยกและพร้อมที่จะเข้ายึดอำนาจเพื่อรักษาความเป็นเอกภาพของดินแดนไว้ การที่เคยได้เป็นรัฐบาลรักษาการณในช่วงปี ค.ศ. 1958-1960 ก็ได้สร้างความมั่นใจและรู้ถึงภารกิจเพื่อชาติที่ตนต้องทำ ประกอบกับการเป็นรัฐบาลรักษาการณในครั้งนั้น ประสบผลสำเร็จในการให้ความคุ้มครองประชาชนและรักษาเสถียรภาพของประเทศไว้ได้ ดังนั้น กองทัพภายใต้การนำของ นายพลเน วิน จึงเข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลอูนู ในเช้าของวันที่ 2 มีนาคม 1962 ทั้งนี้ นายพลเน วิน ได้ตั้งตนเป็นผู้นำประเทศพร้อมกับนำเอาระบบทหารนิยมอุดมการณ์สังคมนิยม-มาร์กซิสต์และหลักการของศาสนาพุทธ มาผสมกันเพื่อเป็นแนวทางการปกครองประเทศพม่าจนถึงปี ค.ศ. 1981 จึงมอบอำนาจ

⁴ E. Sarkisyanz. *The Buddhist Backgrounds to Burmese Revolution*. The Hague : Martinus Nijhoff, 1965.

การปกครองและตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลให้กับนายพลซาน ยู (San Yu) ส่วนนายพลเน วิน ยังคงรักษาตำแหน่งประธานพรรคโครงการสังคมนิยมของพม่า (Burma Socialist Programme Party- BSPP) อยู่ต่อไป อย่างไรก็ตาม การปกครองพม่าภายใต้การนำของนายพลซาน ยู ซึ่งมีนายพลเน วิน คอยชักใยอยู่เบื้องหลังนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) และการปิดประเทศจากโลกภายนอก ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ มีการต่อสู้อย่างรุนแรงระหว่างกองกำลังของรัฐบาลและของชนกลุ่มน้อย ตลอดจนมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง และแล้วในวันที่ 10 สิงหาคม 1989 นายพลเน วิน เองได้ออกมาปราศรัยผ่านทางสถานีโทรทัศน์ว่า "ได้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นในช่วง 25 ปี ที่ตนเข้ามาบริหารประเทศ ดังนั้นจึงต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อที่พม่าจะได้ตามการเปลี่ยนแปลงในโลกได้ทัน"⁵ พร้อมกันนี้ รัฐบาลพม่ายังประกาศยกเลิกธนบัตรอีกครั้ง หลังจากที่เคยทำมาแล้วเมื่อปลายปี ค.ศ. 1985 โดยครั้งนี้ได้มีการยกเลิกธนบัตรราคา 25, 35 และ 75 จั๊ด โดยไม่มีการชดเชยให้ประชาชนแต่อย่างใด การกระทำเช่นนี้เกิดผลเสียอย่างมากต่อประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะต่อนักเรียนและนักศึกษา ซึ่งมักถือครองธนบัตรราคาดังกล่าว เพราะเป็นธนบัตรชนิดที่สามารถใช้ซื้อสินค้าเพื่อบริโภคได้เป็นอย่างดี การดำเนินนโยบายของรัฐบาลเช่นนี้ ทำให้เงินตราหมุนเวียนภายใน

⁵ มล.พันธุ์สุริย อดาว์ลย์, *การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมพม่า*, กทม.:สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาและคณะ รัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542, หน้า 113-114.

ประเทศไร้คุณค่าไปถึงร้อยละ 75 ด้วยเหตุนี้ ได้มีนักศึกษาและเยาวชนประมาณ 2,000 คน ออกมาเดินขบวนประท้วงและก่อความวุ่นวายในกรุงย่างกุ้ง และตั้งแต่นั้นมา ก็ได้มีประชาชนและกลุ่มอาชีพต่างๆ ออกมาร่วมเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลด้วย

ความวุ่นวายนี้เริ่มขยายวงออกไปจากกรุงย่างกุ้งสู่เมืองแปรในจังหวัดพะโค เมืองตองยี ในรัฐฉาน (ไทยใหญ่) จนทำให้รัฐบาลภายใต้คำสั่งการของนายพลเน วิน แก้ปัญหาด้วยการเปลี่ยนผู้นำ คือทั้งนายพลเน วิน และนายพลชาน ยูได้ลาออกจากตำแหน่งบริหาร และมอบให้สมุนมือขวาคือนายพลเส่ง ลวิน (Sein Lwin) เข้ามาปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 1988 แต่จากวิกฤตการณ์ที่เรียกว่า "8-8-88" ที่มีประชาชนนักเรียน นักศึกษา และคณะสงฆ์ถูกทหารยิงเสียชีวิตประมาณ 1,000 คน ทำให้นายพลเนวินแนะนำให้เปลี่ยนตัวผู้นำอีกครั้ง โดยให้ ดร.อู หม่อง หม่อง ซึ่งเป็นที่ปรึกษากฎหมายของตนเข้ามาเป็นผู้นำประเทศ แต่การเดินขบวนก็ไม่ยุติลง ดังนั้น นายพลเนวิน จึงให้นายพลซอ หม่อง (Saw Maung) ทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 18 กันยายน และให้ปกครองประเทศร่วมกับคณะนายทหารที่เรียกว่า สภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ หรือรัฐบาลสโลร์ค (State Law and Order Restoration Council-SLORC) พร้อมกับการก่อตั้งพรรคเอกภาพแห่งชาติ (National Unity - NU) ขึ้นมาร่วมปกครองเหมือนในสมัยของนายพลเน วิน และนายพลชาน ยูที่อาศัยพรรคโครงการสังคมนิยมของพม่าอันประกอบด้วยนายทหารเป็นสมาชิกรัฐสภา พร้อมกันนี้

เพื่อเป็นการสร้างภาพว่ารัฐบาลกำลังจะเปลี่ยนระบบการปกครองและเศรษฐกิจไปสู่ความเป็นเสรีมากขึ้น ได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญของปี ค.ศ. 1974 และเปิดประเทศด้วยการปรับนโยบายเศรษฐกิจไปสู่ระบบตลาดเปิดเสรี ให้ต่างชาตินำเงินเข้ามาลงทุนใช้ทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ และยกเลิกระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่นายพลเน วิน ประกาศใช้เมื่อ 26 ปีที่แล้ว นอกจากนี้ การจัดตั้งพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตยหรือเอ็น.แอล.ดี. (National League for Democracy-NLD) ที่มีออง ซาน ซูจี (Aung San Suu Kyi)⁶ เป็นประธานพรรคและ นางออง ซาน ซูจี (Aung San Suu Kyi)⁶ เป็นเลขาธิการพรรค ฯ ทั้งหมดนี้นับเป็นการเริ่มขบวนการประชาธิปไตยและสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้แก่ประเทศและรัฐบาลอย่างเต็มที่ ในวันที่ 27 พฤษภาคม 1989 รัฐบาลสหราชอาณาจักรเปลี่ยนชื่อประเทศพม่าไปเป็นสหภาพเมียนมาร์โดยอ้างว่าเป็นชื่อที่มีความเป็นเอกภาพมากกว่าชื่อ พม่า และสิ่งที่ไม่ได้คาดไว้ก็ได้เกิดขึ้นนั่นคือ ในอีก 1 ปีต่อมารัฐบาลสหราชอาณาจักรได้ประกาศให้มีการเลือกตั้ง

⁶ นาง ออง ซาน ซูจี เป็นบุตรสาวของอดีตวีรบุรุษแห่งชาติ คือ นายพล ออง ซาน ด้วยเหตุนี้เมื่อนางซูจีเดินทางกลับประเทศมาเมื่อปี ค.ศ. 1988 เพื่อดูแลมารดาที่ป่วยหนัก จึงได้รับการผลักดันให้เข้าร่วมการเมือง และจากการที่เป็นผู้ที่มีการศึกษา ฉลาด และปราศรัยเก่ง และมีความชอบธรรมทางการเมืองจากบิดา จึงได้รับเลือกให้เป็นผู้นำทางการเมืองของฝ่ายค้าน แต่ข้อเสียที่รัฐบาลมักนำมาดักขย้ำ คือ การที่นางซูจี ได้รับอิทธิพลของต่างชาติมากมายและไม่เป็นพม่านัก เนื่องจากนางได้เดินทางไปศึกษาในต่างประเทศตั้งแต่ปีค.ศ. 1960 เมื่ออายุเพียง 15 ปี และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในประเทศอังกฤษ โดยแต่งงานกับอาจารย์ที่มหาวิทยาลัย Oxford

ทั่วไปแบบหลายพรรคการเมือง หลังจากที่เคยครั้งสุดท้ายมีการเลือกตั้งในลักษณะนี้เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ซึ่งทำให้ อนุ ได้กลับมาปกครองประเทศพม่าอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม การที่ นายพล ซอ หม่อง ยอมให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 27 พฤษภาคม 1990 ก็เนื่องมาจากว่า ผู้นำพม่าและกลุ่มสลอร์ค คิดว่ามีความพร้อมทางกลไกทางการเมือง คือ มีพรรค NUP และคิดว่าประชาชนพม่าและชนกลุ่มน้อยคงยอมรับการปกครองของทหารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ผลการเลือกตั้งไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังของฝ่ายสลอร์ค ทางฝ่ายผู้ลงสมัครของพรรค NLD และพรรคอื่นๆ ได้รับการเลือกให้เป็นตัวแทนของประชาชนรวมแล้วมากกว่าร้อยละ 78 นั่นคือ จาก 485 ที่นั่ง ทางพรรค NLD ได้ถึง 392 ที่นั่ง และพรรคอื่น ๆ ที่สนับสนุนนางซูจี ได้รับเลือกอีก 83 ที่นั่ง รวมเป็น 475 ที่นั่ง ส่วนทางฝ่ายพรรค NUP ของรัฐบาลได้ที่เหลืออีกเพียง 10 ที่นั่ง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผลการเลือกตั้งจะชี้ชัดถึงความชอบธรรมที่พรรคต่อต้านรัฐบาลจะมีความชอบธรรมที่จะปกครองประเทศ แต่กลุ่มสลอร์คได้แสดงธาตุแท้ของการใช้อำนาจนิยมด้วยการประกาศว่า รัฐบาลจะยังไม่มอบอำนาจให้พรรค NLD จัดตั้งรัฐบาลใหม่ จนกว่าจะร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสร็จสิ้น และให้ประชาชนแสดงความเห็นชอบก่อนแล้วจึงจะพิจารณาการถ่ายโอนอำนาจการปกครองให้แก่พรรค NLD ทั้งนี้ นายพล

ขอ หม่อง ไม่ยอมระบุจำนวนปีให้แน่ชัด⁷ กลไกของรัฐบาลที่อาศัยอำนาจนิยมดังกล่าวทำให้ประชาชนเดินขบวนประท้วงอีก แต่รัฐบาลสลอร์คก็ตอบได้ด้วยการจับกุมประชาชนและกวาดล้างสมาชิกของพรรค NLD ในที่สุดบรรดาผู้นำพรรคฯ จึงต้องยอมรับข้อเสนอของรัฐบาลทหารที่จะให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก่อนการถ่ายโอนอำนาจการปกครอง⁸ ในเวลาเดียวกันนายพลขอ หม่อง เริ่มมีอาการป่วยทางจิต และภายใต้การบงการของนายพลเน วิน นายพลขอ หม่องถูกบีบให้ลาออกจากทุกตำแหน่งในปลายเดือนเมษายน 1992 และกำหนดให้นายพลตาน ช่วย (Than Shwe) เข้ารับตำแหน่งต่าง ๆ แทน คือเป็นประธานสลอร์ค นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ในอีก 9 เดือนต่อมา นายพลตาน ช่วย กับกลุ่มสลอร์คก็เริ่มการประชุมสมัชชาแห่งชาติ (National Convention) เพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งก็เป็นที่เชื่อได้ว่า กองทัพจะยังคงเป็นเสาหลักในการปกครองประเทศ

⁷ การปฏิเสธการถ่ายโอนอำนาจแก่พรรค NLD นั้น รัฐบาลสลอร์คได้ออกคำประกาศที่ 1/90 ว่าสลอร์ค "เป็นองค์กรที่ไม่ยอมรับรัฐธรรมนูญใดๆ แต่เป็นองค์กรที่ปกครองประเทศโดยอาศัยกฎอัยการศึก" Marc Weller(ed.) *Democracy and Politics in Burma*. Thailand : NCGUB, 1993), pp.5-6.

⁸ นับจากที่ได้รับเอกราชมาเมื่อวันที่ 4 มกราคม 1948 จนถึงปัจจุบันพม่ามีรัฐธรรมนูญอยู่ 2 ฉบับ คือ ของปี ค.ศ. 1947 และ ค.ศ. 1974 หลังการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 ในปลายปี ค.ศ. 1988 ก็ได้มีการจัดประชุมสมัชชาแห่งชาติขึ้นในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1993 เพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

ซึ่งทำให้ยากที่จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นประชาธิปไตยมากกว่านี้ ในขณะเดียวกัน ทางรัฐบาลสลอร์คก็ได้ปรุงแต่งภาพลักษณ์ใหม่ทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อให้ประชาชนและชาวโลกเห็นว่า “กำลังมีการพัฒนาการทางประชาธิปไตยโดยสันติวิธี” ดังนั้น จึงจะต้องทำการศึกษาต่อไปว่า ในช่วงปี ค.ศ. 1992 ถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 2005) ได้มีวิวัฒนาการทางประชาธิปไตยอย่างใดบ้างหรือไม่ หรือระบบการปกครองปัจจุบันเป็นการปกครองโดยอาศัยอำนาจนิยมของรัฐที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบและสร้างปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใดทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพม่า

กองทัพพม่ากับการใช้อำนาจนิยมในยุคนายพล ตาน ช่วย

นับแต่ที่ นายพล ตาน ช่วย ขึ้นมาปกครองประเทศเมื่อปลายเมษายน 1992 จนถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 2005) กลไกที่รัฐใช้เป็นศูนย์อำนาจของรัฐในการกำหนดและควบคุมการดำเนินการปกครองและบริหารประเทศพม่า คือ สภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐหรือสลอร์ค (SLORC) ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1992 จนถึงกลางเดือนพฤศจิกายน 1997 เมื่อรัฐบาลของพลเอก ตาน ช่วย ประกาศยุบสลอร์คและตั้งกลไกใหม่ขึ้นมาทำหน้าที่แทนภายใต้ชื่อว่า “สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ” (State Peace and Development Council -SPDC) ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วก็เป็นเพียง “เหล้าเก่าในขวดใหม่” เพียงแต่ว่าภาพของการช่วงชิงอำนาจระหว่างผู้

บริหารระดับสูงปรากฏชัดเจนขึ้น นายพล ตาน ช่วย เองก็สามารถเข้าควบคุมประเทศได้ในปลายปี 2004 ในฐานะผู้นำคนเดียว การควบคุมตัวนางออง ซาน ซูจี ก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไปจนถึงอย่างน้อยกลางปี พ.ศ. 2006⁹ การใช้อำนาจนิยมแบบเบ็ดเสร็จ และเฉยเมยต่อการเรียกร้องของตะวันตกก็ยังเป็นอยู่เช่นเดิม

1. การปรับนโยบายหรือการสร้างภาพ พลเอกตาน ช่วย ในฐานะประธานใหม่ของสโลว์ริคเริ่มปรับแผนนโยบายใหม่เพื่อนำสันติภาพมาสู่ประเทศ แต่ตามความเป็นจริง บุคคลที่สร้างนโยบายและดำเนินการตามแผนประนีประนอมกับชนกลุ่มน้อยและกับพรรค NLD คือ พลโทชิน ยุ้นต์ (Khin Nyunt) สมุนมือขวาของ นายพล เน วิน ซึ่งถึงช่วงเวลานั้นยังบงการการเมืองอยู่เบื้องหลังคณะรัฐบาล ทำให้นายพลตาน ช่วย ตกอยู่ในสภาพของผู้นำประเทศแต่เพียงในนาม ในกรณีนี้ นายพลตาน ช่วยต้องใช้เวลาอีกประมาณ 12 ปี จึงสามารถผลักดันตัวเองขึ้นเป็นผู้กุมอำนาจการบริหารประเทศได้อย่างแท้จริง •

การปรับนโยบายใหม่หรืออาจถือว่าการสร้างภาพลักษณะนี้ให้กับประเทศพม่าว่าได้นำสันติวิธีมาใช้ คือการเสนอนโยบาย "การหยุดยิง" หรือ Ceasefire เพื่อต่อรองกำลังกับชนกลุ่มน้อย เป็นวิถีทางสู่การปรองดอง

⁹ "Suu Kyi - House arrest extension likely", *The Nation*, November 26, 2005, p.-4A. และ Larry Jagan, "Still under 'house arrest' - Suu Kyi", *The Bangkok Post*, November 29, 2005, p.10.

แห่งชาติ นโยบายนี้ค่อนข้างได้ผล กล่าวคือ กองกำลังของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีประมาณ 27 กลุ่มได้ตอบสนองต่อนโยบายนี้ถึง 24 กลุ่ม ทั้งนี้ กลุ่มที่ตกลงหยุดยิงกับรัฐบาลสามารถรักษากองกำลังของตนพร้อมอาวุธได้เพื่อมิให้ปกป้องตัวเอง เพราะฉะนั้น นโยบายเดิมที่เน้นการปราบชนกลุ่มน้อยเป็นสำคัญ จึงถูกนำมาใช้เฉพาะกับกลุ่มสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (Karen National Union) พรรคเพื่อความก้าวหน้าของประชาชนคะยา หรือ คายาเรนนี่ (Kayah National Progressive Party) และกลุ่มกองทัพรัฐไทยใหญ่ (Shan State Army) ที่แยกออกมาจากขุนสาเมื่อฝ่ายหลังนี้ยอมวางอาวุธและรับการนิรโทษกรรมจากรัฐบาลที่กรุงย่างกุ้ง โดยภาพรวมแล้ว นโยบายการหยุดยิงที่นำมาใช้นับว่ามีผลดีต่อประเทศ โดยเฉพาะผลดีต่อความสงบสุขและต่อความมั่นคงของชาติซึ่งเป็นประเด็นที่กองทัพมาความห่วงใยว่า ปัญหา มักเกิดจากชนกลุ่มน้อยมากที่สุด

สำหรับการพัฒนากลไกและองค์กรของรัฐบาลให้มีความเข้มแข็งขึ้น นั้น รัฐบาลสโลวักได้ดำเนินการ 2 อย่างคือ ในปลายปี 1993 กองทัพได้ก่อตั้งสมาคมสหภาพแห่งความเป็นเอกภาพ และเพื่อการพัฒนา (Union of Solidarity and Development Association - USDA) ขึ้นมา เพื่อให้บุคลากรในกองทัพเข้าถึงและคอยชักจูงให้ “รากหญ้า” เชื่อฟังรัฐบาล และคอยเป็นมือเป็นเท้าคอยสนับสนุนนโยบายของรัฐ แต่คงจะเป็นไปตามความคาดหวังว่า แม้ USDA จะเป็นสมาคมเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ แต่เมื่อถึงคราวจำเป็นสมาคมนี้จะถูกปรับเป็นพรรคการเมืองของรัฐบาล ทำ

หน้าที่คอยสนับสนุนรัฐในการดึงคะแนนเสียงมาสู่ฝ่ายรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดของการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อกลางปี ค.ศ. 1990 ส่วนอีกแง่หนึ่งของการพัฒนาองค์กรและกลไกของรัฐก็คือ การยกเลิกสภอร์คในกลางเดือนพฤศจิกายน ของปี ค.ศ. 1997 และตั้งสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ หรือ SPDC ขึ้นมาเพื่อสร้างภาพว่ารัฐบาลภายใต้นายพลตาน ช่วย มีความประสงค์ที่จะเดินตามแนวทางของการพัฒนาประเทศและทำให้สังคมสงบ¹⁰ แต่ถ้าจะพิจารณาในเรื่องของการพัฒนานั้น ตามตัวเลขที่สหประชาชาติรายงานในเอกสารฉบับหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศพม่าตกต่ำลงตลอดเวลา เช่นในปี ค.ศ. 1997 พม่าถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ 125 ของประเทศสมาชิกสหประชาชาติทั้งหมด และในปีต่อมา ถูกลดอันดับลงไปอยู่ที่ 127

อีกด้านหนึ่งของความพยายามที่จะสร้างภาพให้กับทางฝ่ายรัฐบาล SPDC คือการย้ายที่ทำการของรัฐไปสู่ที่ใหม่ซึ่งเริ่มดำเนินการย้ายไปบ้างแล้วตั้งแต่ต้นเดือนพฤศจิกายน 2005 สถานที่ใหม่นี้อยู่ห่างจากกรุงย่างกุ้งไปทางเหนือประมาณ 400 กิโลเมตร หรือระหว่างเส้นทางไปเมืองมันทเลย์ (Mandalay) ซึ่งอดีตก็เคยเป็นเมืองหลวงเช่นกัน “พยินมานา” (Pyinmana)

¹⁰ ชื่อสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศพม่านั้นมีความสัมพันธ์ต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาลมาก เมื่อนายพล เน วิน ยึดอำนาจในต้นปี ค.ศ. 1962 รัฐบาลพม่าเรียกตนว่า “สภาปฏิวัติ” (Revolutionary Council) ต่อมาเมื่อ นายพล ซอ หม่อง เข้ายึดอำนาจในปลายปี ค.ศ. 1988 ได้มีการตั้งสภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐและ เมื่อนายพล ตาน ช่วย เข้ามาเป็นผู้นำ ก็ได้เปลี่ยนชื่อคณะบริหารไปเป็นสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ

หรือ “เมืองที่หลบหนีภัย” มีเนื้อที่ประมาณ 600 ตารางกิโลเมตร จะเป็นที่ตั้งของกระทรวงและสำนักงานของรัฐ และถึงแม้จะมีการคาดการณ์ว่าจะเป็นเมืองหลวงใหม่แทนกรุงย่างกุ้งนั้น อาจไม่เป็นตามนั้นก็ได้เพราะนั่นย่อมหมายถึงว่า พื้นที่ของ ปยินมานา ต้องใหญ่กว่านี้เพื่อรองรับข้าราชการ สถานที่ทำการสถานทูต และแหล่งที่อยู่อาศัยของเจ้าหน้าที่สถานทูตและองค์การระหว่างประเทศอีกด้วย พร้อมกันนี้ก็ต้องมีพื้นที่พอที่จะรับประชากรที่มีอาชีพต่าง ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่คอยให้บริการแก่บรรดาข้าราชการอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การสร้างเมืองใหม่นี้ซึ่งอาจจะเกิดจากการที่กลุ่ม SPDC กลัวการรุกรานของกองทัพสหรัฐอเมริกา หรือเป็นเพราะกลุ่มรัฐบาล SPDC ต้องการอยู่ใกล้ศูนย์บัญชาการของชนกลุ่มน้อยทางตะวันออก หรือด้วยเหตุผลว่า “ปยินมานา” อุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและเป็นผู้ซื้อข้าวคั่ว หรือจะด้วยความต้องการที่จะรองรับรัฐธรรมนูญใหญ่ที่น่าจะเสร็จสมบูรณ์ในปีหน้า ซึ่งจะต้องมีการแยกกลุ่มทหารเพื่อการบัญชาการทั้งกองทัพที่ย่างกุ้ง และเมืองราชการปยินมานา เพื่อจะให้อำนาจนิยมของทหารคงอยู่ต่อไป และหรือเพื่อการแสดงบารมีของความเป็น “เจ้าแผ่นดินแบบอดีตกาล” ที่ นายพล ตาน ฉ่วย มีความใฝ่ฝันอยู่ก็ตาม แต่การสร้างเมืองใหม่ ปยินมานา ย่อมแสดงถึงการปรับแต่งหน้าตาให้กับการมีอำนาจของกองทัพที่จะต้องอยู่ปกครองประเทศพม่าต่อไปอีกนาน¹¹

¹¹ Larry Jagan, “Government on the Run”, *The Bangkok Post*, November 8, 2005, p.12. และ Aung Zaw, “Pyinmana-the enemy within”, *The Bangkok Post*, November

2. ความขัดแย้งในคณะผู้บริหาร จากการที่ทหารเข้าปกครองประเทศพม่ามาตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1962 จนถึงปัจจุบัน ทำให้ดูเหมือนว่ากลุ่มทหารมีความเป็นเอกภาพและสามารถเสริมอำนาจกันอย่างดี โดยไม่มีการทำลายกันจนเกิดมีการเผชิญหน้าโดยใช้กำลังเข้าต่อสู้กัน ในกรณีนี้สภาพของความสมานฉันท์ในหมู่ทหารในกองทัพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนายพลเน วินยังมีชีวิตอยู่สุขภาพแข็งแรงและสามารถ “บัญชาการอยู่เบื้องหลัง” ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะนายพลเน วินเปรียบเสมือนเป็น “บิดาแห่งกองทัพพม่า” ที่ลูกน้องให้ความเคารพและรับคำสั่งตามแบบฉบับของระบบทหารนิยม นอกจากนี้ นายพลเน วินยังมีกลไกที่จะใช้ตรวจสอบและควบคุมพฤติกรรมของลูกน้อง คือ การใช้หน่วยข่าวกรองของกองทัพสืบหาทหารที่แตกแถวและหาข้อมูลพฤติกรรมของบรรดานายทหารที่ต่อต้านนายพลเน วิน และเมื่อสืบทราบแล้วก็ใช้อำนาจรัฐปลดออกจากตำแหน่งหรือสั่งจำคุกบุคคลเหล่านั้น ดังนั้นผู้ที่มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกข่าวกรอง (Intelligence Unit) จะต้องเป็นสมุนมือขวาของนายพลเน วิน ทั้งนี้ผู้นำคนนี้ก็ใช้บุคลากรค่อนข้างเปลืองด้วยการปลดบุคคลที่ไม่ตอบสนองความต้องการของตนออกไปจากตำแหน่งหลายคน จนมาถึงคนสนิทล่าสุด คือพลโทชิน ยุ้นต์ (Khin Nyunt) ซึ่งค่อย ๆ ถูก นายพลตาน ซ่วย และกลุ่มที่สนับสนุนนายพลตาน ซ่วยลดบทบาทลงจากการที่เคยเป็นเลขานุการที่ 1 ของ SPDC ก็ถูกบีบให้รับตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรีแทนเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2003 และในที่สุดก็ถูกปลดออกจากทุกตำแหน่งและถูกควบคุมตัวเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2004 ปัจจุบันพลโทชิน ยุ้นต์ได้ถูกกักกันบริเวณแต่ยังไม่ต้องรับโทษใด ๆ แม้แต่คดีการทุจริตที่ทางฝ่ายนายพลตาน ช่วยอ้างถึง

จากอนาคตที่รุ่งโรจน์ของพลโทชิน ยุ้นต์ จนถึงการดับของอนาคตของบุคคลผู้นี้ รวมทั้งการสนับสนุนที่ได้รับจากนายพลเน วิน จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาอย่างยิ่งดังนี้

การที่พลโทชิน ยุ้นต์ ได้ตำแหน่งหัวหน้าข่าวกรองของกองทัพและการสนับสนุนของนายพลเน วิน ทำให้พลโทชิน ยุ้นต์ สามารถวางคนของตนไว้ตามหน่วยงานราชการและตามหน่วยทหารต่าง ๆ จนสามารถควบคุมกองทัพได้ดีกว่านายพลหม่อง เอ (Maung Aye) ที่เป็นผู้บัญชาการทหาร ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้บุคคลทั้ง 2 ไม่ค่อย "กินเส้น" กันนัก แต่เมื่ออาการป่วยของนายพลเน วินเลวลงตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา จนถึงเสียชีวิตเมื่อเดือนธันวาคม 2002 ครอบครัวของนายพลเน วินจึงถูกจับฐานก่อรัฐประหารและทำการทุจริต ส่วนพลโท ชิน ยุ้นต์ ก็ต้องปล่อยมือจากการเป็นผู้อำนวยการข่าวกรองและหน่วยวางแผนและกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์และนโยบายของประเทศ แต่ถูกผลักดันให้ไปรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งในที่สุดก็สามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า บุคคลนี้ยังไม่ถูกลดอำนาจจนหมด เนื่องจากยังได้รับการสนับสนุนจากลูกน้องเดิม ฝ่ายนายพลหม่อง เอได้อำนาจคืนจากกองทัพแต่เกิดล้มป่วยลงในช่วงปี ค.ศ. 2003 ส่วนบุคคลที่รอคอยอำนาจสูงสุดใน

ประเทศมานานแล้วคือนายพลตาน ช่วยจึงสมหวังในที่สุด เพราะในปัจจุบัน นายพลตาน ช่วยเป็นบุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองสูงสุดในพม่า นโยบายส่วนใหญ่จะต้องได้รับการอนุมัติจากผู้นำคนนี้ เช่น การสังจับและกักขัง นาง ออง ซาน ซูจี เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2003 จนถึงวันนี้ และทาง SPDC ได้ สั่งขยายเวลากักขังนางซูจีออกไปจนถึงกลางปี ค.ศ. 2006 ทั้ง ๆ ที่ชาติ ตะวันตกส่วนใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา และบางประเทศในสหภาพยุโรป (European Union – EU) ต่างออกมาประณามรัฐบาลทหารพม่า และพากันใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อประเทศพม่ามาโดยตลอด

3. กระบวนการประชาธิปไตยกับอำนาจนิยมของกองทัพ ในการพิจารณาข้อนี้ คงจะศึกษาเฉพาะแนวคิดและกิจกรรมต่างๆที่ผู้นำพม่าตั้งขึ้นมาให้ดูเหมือนว่าจะมีการนำเอาระบบประชาธิปไตยมาใช้ในพม่าในอนาคต เพื่อเป็นการลดความกดดันจากประเทศตะวันตกที่เรียกร้องให้รัฐบาลทหารพม่ายอมรับต่อผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนพฤษภาคม 1990 ที่พรรค NLD ของนางออง ซาน ซูจี และนายพลตินอู (Tin Oo) ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น

อันดับแรกของการสร้างภาพของกระบวนการประชาธิปไตย คือ การ จัดประชุมสมัชชาแห่งชาติเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1993 ทั้งนี้ได้มีการเลือกบุคคลต่าง ๆ ทั้งที่เป็นชาวพม่า ชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ และ ฝ่ายค้านเข้าร่วมประชุม แต่การประชุมนี้ไม่ได้จัดอย่างสม่ำเสมอ และมักจะ ทิ้งช่วงไว้ระยะยาว ๆ คือ จาก ค.ศ. 1993 ก็มีการประชุมบ้างบางครั้ง และทิ้ง

ช่วงไปถึงปี ค.ศ. 1995 ก็เริ่มประชุมอีก ซึ่งครั้งนี้ก็ได้เชิญนางออง ซาน ซูจี และสมาชิกบางคนของพรรค NLD เข้าร่วมด้วย แต่ในที่สุดกลุ่ม NLD ก็ขอถอนตัวเพราะ “กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญของสมาชิกแห่งชาติไม่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย” ทั้งนี้เป็นเพราะกองทัพยังคงมีบทบาทนำในกิจกรรมของรัฐและการเมือง และจะยังเป็นเสาหลักในการปกครองประเทศ ดังนั้น ประชาธิปไตยที่จะได้จากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้จะไม่ใช่อำนาจอธิปไตยอย่างที่ถือปฏิบัติเช่นในประเทศอื่น หากเป็น “ประชาธิปไตยแบบมีวินัย” หรือ “disciplined democracy” ซึ่งนับว่าเป็นความลำบากสำหรับผู้ศึกษาเรื่องพม่าด้วย เนื่องจากการจัดประชุม ฯ แต่ละครั้งทิ้งช่วงนาน และมักไม่ค่อยเป็นข่าว นอกจากบางครั้งก็มีรายงานทางสื่อว่ารัฐธรรมนูญจะแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 1998 และในปีต่อมาจะให้ประชาชนลงประชามติว่า จะรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้หรือไม่ และหากไม่มีปัญหาใด ๆ การเลือกตั้งทั่วไปน่าจะเกิดขึ้นได้ในปี ค.ศ. 2000¹² ในที่สุดหลังจากที่เวลาผ่านไปโดยไม่มีอะไรเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2000 ช่วงกลางปี ค.ศ. 2004 ก็มีการเปิดสมัยประชุมสภา ฯ อีก ซึ่งครั้งนี้ได้ดำเนินการพร้อม ๆ กับการประชุมเพื่อวางแผนขั้นตอนหรือเส้นทาง (Roadmap) ที่จะนำมาไปสู่การปกครองแห่งชาติและการเป็นรัฐประชาธิปไตย

¹² Bangkok Post, July 30, 1997, p.4.

อันดับสอง ของการสร้างกระบวนการประชาธิปไตย คือ การกำหนด ขั้นตอนหรือแผนเส้นทางที่จะทำให้เกิดการปรองดองแห่งชาติขึ้นในพม่า กล่าวคือ ประมาณกลางปี ค.ศ. 2003 รัฐบาลไทยภายใต้นายกรัฐมนตรี ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการเสนอทางออกแก่พม่าเพื่อการปรองดองแห่งชาติ ทั้งนี้เป็นเพราะการประชุมสมัชชาแห่งชาติไม่ได้มีความก้าวหน้าแต่อย่างใด “เส้นทางของการปรองดอง” ของไทยหรือ Roadmap ถูกกำหนดไว้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ให้ย้อนกลับไปสู่สถานการณ์ก่อนวันที่ 30 พฤษภาคม 2003 คือ ก่อนที่ นางออง ซาน ซูจี จะถูกกักบริเวณอีกครั้ง 2) การสร้างความเชื่อมั่น ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายต่อต้าน 3) การเตรียมการเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ ใหม่ เพื่อให้แล้วเสร็จใน 2 ปี 4) การร่างรัฐธรรมนูญโดยอาศัยที่ประชุม สมัชชาแห่งชาติ ซึ่งจะค่อย ๆ ลด อำนาจของทหารลง และ 5) ประกาศใช้รัฐธรรมนูญกับให้มีการเลือกตั้งนี้รัฐบาลไทยยังได้จัดการประชุมนี้ว่า “กระบวนการ กรุงเทพฯ ฯ” หรือ Bangkok Process จัดเมื่อกลางปี ค.ศ. 2003 โดยเชิญ ผู้แทนของรัฐบาลพม่าและชาติสำคัญ ๆ ทั้งจากตะวันตกและ ตะวันออกมาร่วมประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจในหมู่ประเทศต่าง ๆ และเพื่อให้พม่าสามารถແຈ້ງปัญหาภายในของประเทศของตนได้ ความหวังดี เหล่านี้ทำให้เกิดผลดีตามมาคือ พม่ายอมเข้าร่วมประชุม Bangkok Process แต่ในกรณีของแผนหรือเส้นทาง (Roadmap) กระบวนการการ ปรองดองแห่งชาตินั้น พม่าเขียนขึ้นมาเอง และเสนอไปเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2003 โดยมีการสลับหัวข้อให้ต่างจากแผนของไทยบ้างดังนี้ 1) รื้อฟื้นการ

ประชุมสมัชชาแห่งชาติ 2) เมื่อการประชุมฯ ประสบผลสำเร็จ ก็จะดำเนินขั้นตอนของการก้าวสู่ประชาธิปไตย 3) ให้ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ 4) จัดทำประชามติเพื่อการรับรองรัฐธรรมนูญ 5) จัดการเลือกตั้งที่อิสระและยุติธรรม 6) เปิดสมัยประชุมรัฐสภา และ 7) สร้างรัฐประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยให้รัฐสภาจัดตั้งรัฐบาลและหน่วยงานส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากขบวนการเหล่านี้เป็นงานของพลโทชิน ยูนต์ ดังนั้นเมื่อบุคคลผู้นี้ถูกจับกุมในปลายปี ค.ศ. 2004 ทุกอย่างที่มีแนวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงต้องยุติลง ถึงแม้จะมีการประชุมสมัชชาแห่งชาติในกลางเดือน พฤษภาคม 2004 และอีกครั้งเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2005 ก็ตาม

ในการประชุมทั้ง 2 ครั้งนั้น รัฐบาล SPDC ได้เชิญตัวแทนของชนกลุ่มน้อย บุคลากรสาขาอาชีพต่าง ๆ และผู้แทนของพรรค NLD เข้าร่วมมากกว่า 1,000 คน แต่เนื่องจากทางรัฐบาลไม่ปล่อยตัว นางออง ซาน ซูจี ทาง NLD จึงปฏิเสธการเข้าร่วมประชุม

สำหรับการประชุมซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการการปรองดองแห่งชาติและความเป็นประชาธิปไตยนั้น อาจถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่เมื่อพิจารณาถึงวิธีการจัดประชุมและการดำเนินงานของฝ่ายรัฐบาลแล้ว เห็นว่ายังนำเอาระบบจัดการแบบเผด็จการมาใช้เช่นเดิมจนทำให้การแสดงความคิดเห็นขาดอิสระเสรี ซึ่งเมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นนี้ ย่อมคาดการณ์ได้ว่าสังคมพม่ายังคงต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่งก่อนที่ระบบประชาธิปไตยเบื้องต้น

จะถูกนำมาใช้ได้ กลุ่มทหารจะยังคงรักษาสถานะเดิมของตนไว้ โดยอ้างว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่สังคมพม่ายังต้องมีการสอนให้เรียนรู้ประชาธิปไตยอย่างไร

4. กองทัพกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน การที่กองทัพใช้อำนาจนิยมในการปกครองประเทศมานานถึง 43 ปี ทหารจึงมองปัญหาความมั่นคงและการรักษาเอกภาพและอำนาจอธิปไตยของชาติจากมุมมองของตน นอกจากนี้ ทหารยังเชื่อว่า ถ้าขาดพลังอำนาจทางทหารในการปกป้องสังคมและประเทศ พม่าจะต้องล่มสลาย แต่จากการพิจารณาประวัติศาสตร์การเมืองของพม่าแล้ว จะเห็นได้ว่ากองทัพไม่เคยสามารถสร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นในประเทศได้เลย ในเวลาเดียวกัน การกำหนดและดำเนินนโยบายของกองทัพกลับมุ่งเน้นใช้กำลังจนเกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง ไม่แต่เท่านั้น การละเมิดสิทธิมนุษยชนยังออกมาในรูปของการกักขังหน่วงเหนี่ยวโดยไม่มีกระบวนการยุติธรรม มีการทรมานนักโทษการเมือง ควบคุมสื่อและใช้อินเตอร์เน็ตและรวมถึงดักฟังการพูดทางโทรศัพท์ บังคับใช้แรงงานซึ่งถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรงอย่างมาก ทั้งชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยต่างถูกบังคับให้ช่วยกิจกรรมของรัฐ เช่น สร้างถนน สร้างเมืองใหม่ปยินมานา และช่วยแบกสัมภาระในการเคลื่อนย้ายของกองกำลังทหาร โดยทั้งหมดนี้ไม่มีผู้ใดได้ค่าแรงเลย¹³

¹³ Larry Jargan, "Junta faces sanctions over forced labour", *Bangkok Post*, November 21, 2005, p.12.

สำหรับกรณีของชนกลุ่มน้อยนั้น การใช้อำนาจนิยมเพื่อการปราบปรามเริ่มขึ้นเมื่อนายพลเน วินเข้ายึดอำนาจการปกครองในต้นปี ค.ศ. 1962 ด้วยเหตุผลที่ว่า ชนกลุ่มน้อยเรียกร้องที่จะปกครองตนเองด้วยการขอแยกตัวออกไปจากสหภาพมาตามสนธิสัญญาปางโหลง และจากนั้นเป็นต้นมาผู้นำทหารส่วนใหญ่มักนิยมใช้กำลังในการปราบปรามกองกำลังของชนกลุ่มน้อยที่มีอยู่ไม่ต่ำกว่า 20 กลุ่ม ทั้งนี้กองทัพจะให้ยุทธศาสตร์แบบ "กำจัดคู่แข่งออกไปให้หมด" ในเวลาเดียวกันก็เรียกร้องให้สมาชิกของกองกำลังเหล่านั้นยอมแพ้อย่างไม่มีเงื่อนไข มิฉะนั้นจะถูกกวาดล้างด้วยวิธีรุนแรงที่สุด แต่ถึงกระนั้น กองทัพพม่าก็ไม่สามารถเอาชนะหรือกวาดล้างได้สำเร็จ ทั้งนี้เป็นเพราะที่มั่นของชนกลุ่มน้อยตั้งกระจายกระจายไปทั่ว โดยเฉพาะตามชายแดนที่ติดต่อกับประเทศไทย กำลังพลของชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มรวมตัวกันเป็นแนวร่วม เช่น แนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติ (National Democratic Front) ซึ่งมี นายพล โบ เมียะ (Bo Mya) แห่งสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (Karen National Union) เป็นผู้นำ สามารถรวมกำลังนักรบได้มากกว่า 1 หมื่นคน ส่วนอาวุธยุทโธปกรณ์ของชนกลุ่มน้อยก็ค่อนข้างทันสมัย และมีอาวุธที่ใช้ต่อสู้ระยะไกล เช่น ปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน กองกำลังของชนกลุ่มน้อยก็ไม่สามารถเอาชนะกำลังทหารพม่าหรือขยายพื้นที่การปกครองได้ เนื่องจากต้องกระจายกำลังตามฐานที่มั่นต่างๆ และต้องคอยป้องกันดินแดนของเผ่าพันธุ์ตนด้วย แคมกองกำลังบางกลุ่มไม่ได้ยึดอุดมการณ์จริงที่จะกอบกู้เอกราชของชาติพันธุ์แต่จะคอยดำเนินกิจ

กรรมที่ผิดกฎหมาย เช่น ค้ายาเสพติด ตัดไม้ขายให้เพื่อนบ้าน ค้านอกระบบตามบริเวณชายแดน และเรียกค่าคุ้มครองจากพ่อค้าที่ต้องขนส่งสินค้าผ่านแดนไปมาด้วย และที่สำคัญที่สุดคือ กองกำลังต่างชาติพันธุ์มักไม่ร่วมมือกันเพื่อต่อสู้กองทัพพม่า ทั้งนี้ต่างกลุ่มต่างต้องการรักษาผลประโยชน์ทางการค้าและเศรษฐกิจของตนไว้ อย่างเช่น ในช่วงปี ค.ศ. 1982 ได้เกิดการแบ่งพวกออกเป็น 2 ฝ่ายในพรรครัฐมอญใหม่ (New Mon State Party) และต่อมามีการรายงานว่า กองกำลังของชนชาติบูเกียตดอยกลางได้จากกลุ่มมูเซอเป็นต้น

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลทหารพม่าได้นำนโยบายสร้างความปรองดองมาใช้ในปี ค.ศ. 1990 โดยเรียกว่า นโยบายหยุดยิงดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี คือ ในช่วงปี ค.ศ. 2003 ถึงต้นปี ค.ศ. 2004 นายพลโบ เมียะ แห่งสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (KNU) ได้เดินทางไปกรุงย่างกุ้งถึง 2 ครั้ง โดยอาศัยฝ่ายไทยเป็นที่เลี้ยงคอยอำนวยความสะดวกในการเดินทาง แต่สิ่งที่ควรกล่าวไว้ ณ ที่นี้ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นบทบาทของพลโทชิน ยุ้นต์ซึ่งเป็นผู้นำระดับสูงของพม่าคนเดียวที่พยายามนำเอาวิธีการประนีประนอมมาใช้เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในชาติ แต่ในที่สุดเมื่ออิทธิพลและบทบาทของพลโทชิน ยุ้นต์เริ่มลดลงพร้อมกับอาการป่วยอย่างหนักของ นายพล เน วิน นับแต่ต้นปี ค.ศ. 2002 และภายหลังจากที่นายพลเน วิน เสียชีวิตลงในต้นเดือนธันวาคมของปีนั้น พลโทชิน ยุ้นต์ ก็เริ่มถูกลดตำแหน่งและถูกลดอำนาจสั่งการ จนในที่สุดเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม

2004 กลุ่ม SPDC ภายใต้คำบงการของนายพลตาน ฉ่วย พลโทชิน ยุ้นต์ ก็ถูกสั่งปลดออกจากทุกตำแหน่งและถูกคุมขังไว้ ณ บริเวณหวงห้ามของทางราชการทหาร พร้อม ๆ กันนี้ กลุ่ม SPDC และนายพลตาน ฉ่วยได้ปรับนโยบายต่อชนกลุ่มน้อยใหม่ โดยที่ยังยอมยึดถือข้อตกลงหยุดยิงกับกลุ่มที่ลงนามไปแล้ว แต่จะใช้วิธีการปราบปรามแบบเดิมกับกลุ่มที่ยังไม่เคยลงนามเลย เท่ากับว่าความขัดแย้งระหว่างกองทัพพม่ากับชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มจึงเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง

ส่วนความขัดแย้งระหว่างกองทัพกับพรรคฝ่ายค้าน หรือ NLD โดยเฉพาะกับ นางออง ซาน ซูจี นั้น กองทัพแสดงอำนาจนิยมเพื่อกวาดล้างสมาชิกและผู้นำพรรค ฯ กล่าวคือ นอกจากบรรดาสมาชิกของ NLD จะถูกคุกคามทางชีวิตและทรัพย์สินแล้ว ครอบครัวและญาติพี่น้องก็ถูกข่มขู่และคาดโทษด้วย แต่สภาพการณ์ที่แย่ที่สุดสำหรับบรรดาสมาชิกของพรรค ฯ ซึ่งมีจำนวนนับพันคนถูกคุมขัง และไม่มีใครทราบได้ว่าบุคคลเหล่านี้จะได้รับการปลดปล่อยเมื่อใด แต่การปล่อยนักโทษการเมืองออกไปบ้างเป็นระยะกลับถูกใช้เป็นการสร้างภาพและต่อรองกับองค์การระหว่างประเทศและกับประเทศตะวันตก เพื่อให้เห็นว่า บัดนี้รัฐบาล SPDC กำลังใช้นโยบายผ่อนปรนและกำลังก้าวสู่เส้นทางประชาธิปไตย ในขณะที่ตัวผู้นำ คือ นางออง

ชาน ซูจี ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ เมื่อปี ค.ศ. 1991 ก็ยังถูกกักบริเวณเป็นระยะ ๆ โดยได้รับการปล่อยตัวบ้างชั่วคราว¹⁴

เหตุผลที่ฝ่ายรัฐบาลทหารพม่าไม่พอใจนางออง ซาน ซูจีอย่างมาก และพยายามทำทุกอย่างเพื่อสร้างความลำบากให้กับบุคคลผู้นี้ก็เนื่องมาจากประเด็นสำคัญ ๆ หลายประเด็น แต่ที่สำคัญที่สุด คือ ตัวผู้นำอย่างเช่น นายพลตาน ซ่วย และพลเอกหม่อง เอ (Maung Aye) ที่เป็นผู้นำที่ 1 และที่ 2 ต่างมีความรังเกียจ นาง ซูจี อย่างมาก โดยที่ทั้ง 2 คนพยายามชี้ให้ชาวพม่าเห็นว่า “นางอาริส” (Mrs. Aris) เป็นผลผลิตและได้รับอิทธิพลจากตะวันตก และยังเป็นเสมือนหุ่นให้ตะวันตกเชิด เป็นตัวแทนของอิทธิพลตะวันตกที่ถูกส่งมาทำลายชาติพม่า ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่า บรรดาผู้นำทหารของพม่านับแต่นายพลเน วิน เป็นต้นมาต่างเกลียดตะวันตก เนื่องจากเห็นว่าตะวันตกก็คือจักรวรรดินิยมที่เคยเข้าครอบงำและทำลายชาติพม่า และปัจจุบันก็กำลังคืบคลานเข้ามาในพม่าอีกโดยอาศัยตัวแทน (proxy) คือ นางซูจี ที่เติบโตในต่างประเทศ มีสามีชาวอังกฤษ (Michael Aris) แม้การแต่งตั้งและการประดับยศของนางซูจิก็คงไม่เป็นแบบของผู้หญิงพม่าแท้ ๆ และสิ่งที่ทางการทหารพม่าหวังเป็นอย่างยิ่ง คือ ต้องการให้นางซูจีเดินทางออกไป

¹⁴ วารสารสาละวิน ฉบับที่ 37 (2544)

จากพม่า เพื่อที่รัฐบาลทหารพม่าจะได้หมดเดียนหนาม และถ่านางยังอยู่ในพม่าก็ควรที่จะถูกกักบริเวณต่อไป¹⁵

5. อำนาจนิยมของกองทัพพม่ากับโลกภายนอก ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า โลกทัศน์ของ ผู้นำพม่า คือ โลกตะวันตกเป็นศัตรูและคอยทำลายล้างพม่า เพราะฉะนั้น พม่าจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามคำเรียกร้องของประเทศเหล่านี้ สิ่งที่เกิดขึ้นในพม่าถือว่าเป็นเรื่องภายในประเทศ ดังนั้นต่างชาติไม่ควรเข้ามาแทรกแซง ดังเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ 1960 และ 1970 พม่าภายใต้การปกครองของ นายพลเน วินปิดประเทศจนได้รับฉายาว่าเป็น “ฤๅษีแห่งเอเชีย” (Hermit of Asia) อย่างไรก็ตาม ในยุคของรัฐบาลสลอร์ดและ SPDC โดยเฉพาะช่วงที่นายพลตาน ซ่วย เข้ามาบริหารประเทศนั้น การละเมิดสิทธิมนุษยชน การไม่เปิดโอกาสให้กระบวนการประชาธิปไตยเกิดขึ้นในพม่ารวมทั้งการกักบริเวณ นางออง ซาน ซูจี ทำให้มีการกดดันจากประเทศตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นในรูปของการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม แต่การกดดันทั้งหมดคงไม่สามารถผลักดันให้รัฐบาลทหารพม่าปฏิบัติตามคำเรียกร้องได้ แต่กลับทำให้เกิดการต่อต้านตะวันตกมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนทั้งชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยประสบความทุกข์ยากมากขึ้น เพราะการกดดันทางเศรษฐกิจ เช่น การห้ามสิ่งทอในพม่าเข้าประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 2003 ได้ทำให้ผู้ใช้แรงงานประมาณ 4-6 หมื่นคนต้องตก

¹⁵ Larry Jagan, “Still under ‘house arrest’ – Suu Kyi”, *Bangkok Post*, November 29, 2005, p.10.

งาน และสตรีเหล่านั้นจำนวนหนึ่งต้องหันไปประกอบอาชีพโสเภณี¹⁶ ส่วนรัฐบาลทหารไม่ได้ถูกกระทบเท่าใดนัก ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมนี้จะอยู่ภายใต้การควบคุมของทางการก็ตาม อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า สหรัฐอเมริกามักจะกดดันพม่าเฉพาะสินค้าหรือประเด็นทางการค้าที่ไม่กระทบต่อวงการธุรกิจของสหรัฐฯ เช่น ในกรณีอุตสาหกรรมสิ่งทอ ประเทศที่ไปลงทุนในพม่ามีเกาหลีใต้ ไต้หวัน และไทย และในขณะที่สหรัฐฯ ประณามประเทศในสมาคมอาเซียนและประเทศอื่นๆ ที่ยังทำธุรกิจและลงทุนในพม่า โดยที่ประเทศเหล่านั้นควรปฏิบัติตามแนวนโยบายที่สหรัฐฯ กำหนดขึ้นมา แต่ปรากฏว่าสหรัฐฯ เอง รวมถึงประเทศอื่น ๆ ในสหภาพยุโรป เช่น ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ต่างลงทุนในอุตสาหกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูง เช่น การขุดเจาะและหาแหล่งน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ

อีกประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การเลือกปฏิบัติในการกดดันประเทศที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เมื่อสหรัฐฯ กดดันและประณามรัฐบาลทหาร

¹⁶ Samantha Green, "Garmenting Game", *Irrawaddy* (July 2004), pp.16-18. แต่รายงานนี้ที่ตีพิมพ์ในวารสารของฝ่ายต่อต้านรัฐบาล SPDC ได้เขียนขึ้นมาในลักษณะปกป้องและแก้ตัวให้กับนโยบายของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาว่า ถึงแม้สิ่งทอจะไม่สามารถเข้าสหรัฐฯ ได้ แต่สิ่งทอเหล่านี้ได้ถูกส่งขายในตลาดยุโรปและออสเตรเลีย ในปริมาณที่มากกว่าส่งไปสหรัฐฯ ในเวลาเดียวกัน อุตสาหกรรมนี้ไม่ได้มีคนงานเกิน 170,000 คน และผู้ที่ตักงานต้องไปมีอาชีพโสเภณีก็ไม่แปลกอะไร เพราะมีผู้หญิงพม่ายึดอาชีพนี้อยู่แล้ว ในขณะที่ จอห์น แจคสัน แห่งสำนักงาน Burma Campaign UK กล่าวว่า "นี่เป็นเรื่องของการต่อสู้ทางการเมือง เพราะฉะนั้นจึงต้องเลือกทางใดทางหนึ่งถึงจะยากลำบากก็ตาม และถ้าให้มีการค้าต่อไปประชากร 50 ล้านจะถูกทรมาน..."

พม่าเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว แต่กับประเทศอินโดนีเซียที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนค่อนข้างสูง เช่น ในกรณีของอาเจห์สหรัฐอเมริกากลับไม่สร้างแรงกดดันแต่อย่างใด ทั้งนี้เป็นเพราะมีบริษัทของสหรัฐฯ ๖ เข้าไปลงทุนในอินโดนีเซียในปริมาณสูง โดยเฉพาะการขุดเจาะหาแหล่งน้ำมันตามชายฝั่งตอนเหนือของเกาะสุมาตราใกล้ ๆ กับอาเจห์ อย่างไรก็ตามการกดดันจากกลุ่มประเทศตะวันตกไม่อาจปิดกั้นรัฐบาล SPDC ให้ตกอยู่ในมุมอับได้เนื่องจากพม่าได้รับการสนับสนุนทางด้านต่าง ๆ จากประเทศจีน ไม่ว่าจะเป็นการลงทุน การค้า การกู้ยืมเงิน และการซื้อขายอาวุธยุทโธปกรณ์ภายใต้เงื่อนไขที่เอื้อประโยชน์ต่อรัฐบาลทหารพม่าอย่างมาก ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างกันอันยาวนาน ซึ่งเริ่มขึ้นในปลายปี ค.ศ. 1949 เมื่อพม่าเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ประกาศรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน และจากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ได้มีการเยี่ยมเยียนระหว่างผู้นำระดับต่าง ๆ ตลอดเวลา ซึ่งรวมถึงข้อตกลงต่าง ๆ ที่ตามมา เช่น ในปี ค.ศ. 2004 เพียงปีเดียว เมื่อรองนายกรัฐมนตรีหวู ยี่ เดินทางมาเยี่ยมพม่า ได้มีการลงนามในข้อตกลงต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้าและความร่วมมือทางเศรษฐกิจถึง 21 เรื่อง เพื่อเป็นการตอบแทนพลโทซัน ยุ้นต์ ได้เดินทางไปจีน พร้อมกับการลงนามในข้อตกลงและบันทึกเพื่อช่วยจำเกี่ยวกับการเกษตร อุตสาหกรรม โทรคมนาคม พลังงานและไฟฟ้าถึง 11 เรื่องด้วยกัน¹⁷ ส่วนอีกประเทศ

¹⁷ "Burma-China Chronology", *Irrawaddy* (July 2004), pp.11-12.

มหาอำนาจในเอเชียที่เริ่มมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลทหารพม่าและได้ขยายความสัมพันธ์ออกไปอย่างรวดเร็ว คือ อินเดีย ทั้งนี้เริ่มด้วยจากการเป็นสมาชิกในโครงการ BIMST-EC (ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในอ่าวเบงกอล) โครงการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมอินเดียเข้ากับพม่าและจะต่อโยงมายังประเทศไทยด้วย

สำหรับสมาคมอาเซียนซึ่งมีสมาชิกอยู่เพียง 6 ประเทศ เมื่อปี ค.ศ. 1992 ได้มีมติที่จะใช้นโยบาย “ความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์” (constructive engagement) กับพม่าเพื่อจะเปิดโอกาสให้ผู้นำพม่านำประเทศเข้าสู่กิจกรรมทางการพัฒนาการเมืองเหมือนอย่างประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นโยบายนี้นับว่าตรงกันข้ามกับนโยบายการกดดันทางเศรษฐกิจที่ชาติตะวันตกนำมาใช้กับพม่า อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยก็ได้นำแนวทางของความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์มาใช้กับพม่าโดยตลอด และได้มีการปรับนโยบายนี้ให้เป็น “การปฏิสัมพันธ์โดยเชิงชักนำ” (enhanced interaction) ในช่วงปลายสมัยที่ 2 ที่ นายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งถึงแม้จะเป็นนโยบายที่จะช่วยกระตุ้นให้พม่าทำการแก้ไขปัญหาทางการเมืองด้วยการชักนำของสมาชิกอาเซียนอย่างแข็งขันมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นนโยบายที่ไม่ได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิกอื่นๆ นัก โดยที่ส่วนใหญ่ ยังยืนยันในแนวทางของ “การไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกอื่น” ซึ่งแนวทางนี้ของสมาคมอาเซียนถูกประเทศตะวันตกโจมตีว่า เป็นการช่วยพุงให้รัฐบาลทหารของ

พม่าดำเนินนโยบายแบบอำนาจนิยมกดขี่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ข้อได้
แย้งจากตะวันตกดังกล่าวควรต้องพิจารณาในแง่มุมต่อไปนี้ 1) พม่าเป็น
ประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และนับแต่ปี ค.ศ. 1997
เป็นต้นมาก็ได้เป็นสมาชิกของอาเซียนด้วย จึงจำเป็นที่จะต้องใช้นโยบายที่
นุ่มนวลมากกว่าที่จะทำการบีบคั้นและต่อต้านรัฐบาลพม่า 2) การใช้
นโยบายกดดันของประเทศตะวันตกมักไม่ค่อยมีผลกระทบต่อรัฐบาลนัก แต่
ผลเสียมักเกิดขึ้นต่อประชาชนพม่า การนำนโยบายปิดกั้นมาใช้กับรัฐบาล
และผู้นำที่ไม่ใส่ใจในความทุกข์ยากของประชาชน แต่เป็นผู้นำที่แสวงหา
ประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนเท่านั้นย่อมไม่สามารถกดดันรัฐบาลทหารพม่า
ได้ อีกประการหนึ่งก็คือ รัฐบาลพมามักใส่ใจแต่เรื่องความเป็นเอกภาพใน
ประเทศพร้อมกับมีความคิดที่ด้านตะวันตก จึงไม่แยแสต่อนโยบายกดดันที่
นำมาใช้ 3) ประเทศไทยมีพรมแดนทางบกที่ติดต่อกับพมามากกว่า 2,000
กิโลเมตร จึงไม่สามารถใช้นโยบายที่ "ปฏิเสธและกดดัน" พม่าอย่างที่
ประเทศตะวันตกต้องการ การแสดงนโยบายแบบ "ไม่เป็นมิตร" ย่อมมีผล
เสียต่อไทยที่เป็นเพื่อนบ้านของพม่าเช่นทำให้ไม่สามารถขอความร่วมมือ
ใด ๆ จากพม่าได้ เช่น การปราบยาเสพติด เป็นต้น

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า บทบาทของไทยในฐานะที่เป็นเพื่อนบ้านเก่า
ที่ผ่านมานี้ถือว่าได้ปฏิบัติถูกวิธีแล้ว นั่นคือ การสร้างความเชื่อมั่นและความ
เข้าใจกันเพื่อลดความหวาดระแวงที่พม่ามีต่อไทยเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย
สัญชาติพม่าที่อาศัยอยู่ตามชายแดน ในขณะเดียวกัน ทั้ง 2 ประเทศจะต้อง

เป็นมิตรด้วยการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน อันจะทำให้สถานการณ์พัฒนาประเทศของพม่าดีขึ้นดังปรากฏในปฏิญญาพุกามที่ลงนามร่วมกัน 4 ฝ่าย เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2003 ระหว่างไทย พม่า ลาว และกัมพูชา ซึ่งผลของความเจริญนี้จะตกอยู่กับประชาชนด้วย ในกรณีนี้ผู้สังเกตการณ์อื่น ๆ มักมองว่า รัฐบาลทั้งสองฝ่ายกำลังแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันเท่านั้น นอกจากนี้ ไทยควรที่จะคอยเจรจาเพื่อชักนำรัฐบาลทหารพม่าให้กำหนดเป้าหมายที่แน่นอนในนโยบายการปรองดองแห่งชาติกับฝ่ายต่าง ๆ ที่ต่อต้านรัฐบาล เพื่อที่กระบวนการประชาธิปไตยจะได้ดำเนินไปด้วยดี แต่สำคัญที่สุด คือ ในช่วงต้นของกระบวนการดังกล่าวคงต้องยอมให้กองทัพพม่าเป็นตัวแสดงนำและคอยให้มีการถ่ายโอนอำนาจให้แก่ฝ่ายพลเรือนในภายหลัง อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี ค.ศ. 2005 ทั้งรัฐบาลไทยและบางสมาชิกประเทศในอาเซียนต่างเริ่มแสดงปฏิกิริยาในทางลบเมื่อรัฐบาลเผด็จการทหารพม่าเคยเผย ไม่ค่อยเร่งรีบที่จะสร้างความปรองดองในชาติ จนถึงขั้นที่นักการเมืองบางกลุ่มของอาเซียนได้ประกาศออกมาว่า ถ้าสภาพการณ์ในพม่ายังเป็นเช่นนี้ในปัจจุบัน อาจต้องขับไล่พม่าออกจากการเป็นสมาชิกของอาเซียน

บทสรุป

ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมพม่าต้องศึกษาด้วยการทำความเข้าใจสังคมพม่า ความคิดและพฤติกรรมของชนเชื้อสายพม่า โดยเฉพาะศึกษาจากแง่มุมมองของกองทัพหรือทหารพม่าด้วย คำกล่าวข้างต้น

นี้มีไว้เพื่อแสดงความเห็นใจชนชั้นผู้ปกครองที่มีชีวิตค่อนข้างสบายและมีได้ดูแลเอาใจใส่พัฒนาสังคมพม่าให้มีความเจริญทางเศรษฐกิจหรือให้มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างที่ดีควรจะเป็น และไม่ว่าประชาชนเหล่านั้นจะเป็นชนเชื้อสายพม่าหรือชาติพันธุ์อื่น ปัญหาในประเทศพม่ายังมีอีกมากมายเกินกว่าที่จะนำมาอธิบายได้หมดทุกประเด็น การศึกษาปัญหาต้องพิจารณาจากมุมมองต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนและมีความสัมพันธ์กันทั้งในด้านภูมิรัฐศาสตร์และชาติพันธุ์ที่หลากหลาย รวมทั้งพิจารณาจากประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นทางสังคมกับเศรษฐกิจและการเมืองด้วย

จะเห็นได้ว่า การศึกษาเรื่องกองทัพพม่ากับการใช้อำนาจนियมในการปกครองประเทศได้เน้นให้เห็นว่า กองทัพพม่าหรือกลุ่มคณาธิปไตยทหารมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเสริมสร้างอำนาจนियมให้กับกลุ่มของทหาร ตลอดจนใช้กลวิธีอย่างไรในการรักษาอำนาจนั้นไว้ และในที่สุดการดำเนินการปกครองดังกล่าว มีผลอย่างไรต่อการเมือง เศรษฐกิจและสังคมพม่ารวมถึงการมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก

กองทัพมากับการปกครองแบบอำนาจนิยม

นางอองซาน ซูจี

ABSTRACT
**European Foreign Policy and Security: Unity or
Difference?**

Somjai Phagaphasvivat

The European Communities were first conceived as an economic union, starting with the Coal and Steel Communities before expanding to atomic energy and economic communities. However, the ultimate objective of the fathers' founder was not limited to only the economic dimension of integration but aspired to become a political union. The first concrete foundation of a political union was established in the early decade of 1970 with the setup of the "European Political Cooperation; EPC." With the adoption of the Maastricht Treaty in 1993, the " Common Foreign and Security Policy " was created as one pillar of the European Union <EU>. After more than 10 years, a real common policy in foreign and security of the members of the EU is still in the making. Differences of national policies among the 25 members of the EU remain a hindrance for the realization of a common foreign and security policy. Notwithstanding the goal of a unified approach to foreign and security policy of the 25 members, its reality remains far-fetched, even difference among the members of the EU.

May 3, 2005: Remarks by EU HR Javier Solana and US Secretary of State Condoleezza Rice after their meeting (Washington, DC)

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป : เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์¹

สหภาพยุโรป (European Union) พัฒนามาจากประชาคมยุโรป (European Communities) ซึ่งกำเนิดขึ้นในปี ค.ศ. 1958 อันเป็นผลจากการรวมประชาคม 3 แห่งเข้าด้วยกัน ประชาคมทั้งสามประกอบด้วยประชาคมถ่านหินและเหล็กยุโรป (ECSC) ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) และประชาคมพลังงานปรมาณูยุโรป (EURATOM) ลักษณะการรวมของประชาคมทั้งสามในระยะเริ่มต้น ก็คือ การมีการสร้างองค์กรร่วมกัน อันประกอบด้วย รัฐสภายุโรป (European Parliament) และศาลยุติธรรม (Court of Justice)

การรวมประชาคมทั้งสามมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นในเวลาต่อมา เมื่อมีการรวมองค์กรที่สำคัญคือ คณะมนตรี (Council of Minister) และ คณะกรรมาธิการ (Commission) ในปี ค.ศ. 1967 พัฒนาการต่อมาของประชาคมยุโรป ก็คือ การรวมตัวที่เข้มข้นทั้งในด้านสถาบันและนโยบาย โดยมีสถาบันใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในภายหลัง โดยเฉพาะคณะมนตรียุโรป (European Council) และอื่น ๆ ส่วนในด้านนโยบายนั้นก็มีการพัฒนาการ

¹ รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:
เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

ที่สะท้อนถึงความลึกซึ้งในการรวม ก็คือ การพัฒนาสู่การเป็นสหภาพศุลกากร (Customs Union) ในปี ค.ศ. 1968 และการเป็นยุโรปตลาดเดียว (Single Market) ในปี ค.ศ. 1992

ในอดีต พัฒนาการของประชาคมยุโรปนั้นจะจำกัดขอบเขตอยู่ในกรอบของการรวมตัวในมิติเศรษฐกิจเป็นหลัก ในมิติทางด้านนโยบายต่างประเทศและนโยบายความมั่นคงยังเป็นไปอย่างเชื่องช้า เหตุผลประการสำคัญที่ทำให้การรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปในมิติทางการเมืองโดยเฉพาะในกรอบของนโยบายต่างประเทศและนโยบายความมั่นคงเป็นไปอย่างเชื่องช้าก็มาจากสาเหตุหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

ประการแรก ประชาคมยุโรป (EC) มีลักษณะเป็นองค์การเหนือชาติ (Supranational Organization) และจำกัดขอบเขตในด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่นโยบายต่างประเทศและนโยบายความมั่นคงยังอยู่ในอธิปไตยแห่งชาติของประเทศสมาชิก ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกประชาคมยุโรปก็มีแนวคิดในเรื่องอธิปไตยแห่งชาติแตกต่างกัน บางประเทศโดยเฉพาะประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย มีความหวงแหนอธิปไตยแห่งชาติมาก ย่อมที่จะรักษาการดำเนินนโยบายต่างประเทศและนโยบายความมั่นคงให้คงอยู่ภายใต้กรอบของรัฐบาลแห่งชาติ

ประการที่สอง ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปมีบทบาทในด้านการเมืองระหว่างประเทศที่แตกต่างกันไป บางประเทศเคยมีอดีตเป็นมหาอำนาจ ในขณะที่บางประเทศนั้นมีบทบาทด้านต่างประเทศที่ค่อนข้าง

จำกัด ภูมิหลังความแตกต่างทางด้านประวัติศาสตร์จะเป็นตัวกำหนดแนวคิดที่ว่าด้วยบทบาททางการเมืองในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความแตกต่างในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศและนโยบายความมั่นคง

ประการที่สาม ประเทศสมาชิกของประชาคมยุโรปต่างก็มีความผูกพันกับภูมิภาคอื่นในลักษณะที่แตกต่างกันไปตามภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ดังนั้น การที่จะให้มีการรวมตัวให้เกิดเอกภาพในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านความมั่นคงจึงเป็นไปได้ด้วยความลำบาก

ประการที่สี่ ประเทศสมาชิกของประชาคมยุโรปยังมีความแตกต่างในด้านอุดมการณ์ (Ideology) เช่น ในกรณีของประเทศฝรั่งเศส อุดมการณ์ Gaullism ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดในด้านรัฐชาติ (Nation-State) และแนวคิดว่าด้วยความยิ่งใหญ่แห่งชาติ (Grandeur) อันเป็นแนวคิดของอดีตประธานาธิบดี De Gaulle ซึ่งยังมีอิทธิพลต่อแนวคิดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศส อุดมการณ์ดังกล่าวจึงเป็นภาพฉายของอุปสรรคในการที่จะประสานนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงภายในกรอบของประชาคมยุโรป

ประการสุดท้าย นโยบายทางด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศถือเป็นแนวนโยบายที่มีความอ่อนไหวมากที่สุดของแต่ละประเทศ การจะประสานความร่วมมือในส่วนนี้ให้อยู่ในทิศทางเดียวกันยังมีความ

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:
เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

ลำบากมาก ทั้งสมาชิกต่าง ๆ เหล่านี้บ้างก็เป็นสมาชิกของ NATO บ้างก็มิได้เป็น เนื่องจากยังวางตัวเป็นประเทศที่เป็นกลางอยู่ และแม้สมาชิกที่อยู่ใน NATO ก็ยังมีความแตกต่างกันในแนบทางของ NATO และบทบาทของสหรัฐฯ ใน NATO ด้วย การกำหนดบทบาทของประชาคมยุโรปในด้านเกี่ยวกับความมั่นคงและการป้องกันประเทศจึงยังมีความแตกต่างกันในระหว่างประเทศสมาชิกของประชาคมยุโรป

พัฒนาการของเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศตลอดจนพลวัต (Dynamism) ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประชาคมยุโรป (EC) ได้สร้างแรงกดดันที่จะให้ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปเห็นความจำเป็นที่จะประสานนโยบายด้านต่างประเทศ (Foreign Policy) รัฐบาลของประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปจึงเห็นความจำเป็นในการสร้างกลไกในอันที่จะช่วยประสานนโยบายต่างประเทศของประเทศสมาชิก กลไกดังกล่าวนี้คือ "ความร่วมมือทางการเมืองยุโรป" (European Political Cooperation : EPC) กลไกนี้กำเนิดขึ้นในทศวรรษที่ 1970

ก่อนการกำเนิดของ "ความร่วมมือทางการเมืองยุโรป (EPC)" ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปในทศวรรษ 1950 ซึ่งในขณะนั้นมีเพียง 6 ประเทศ อันประกอบด้วย ฝรั่งเศส เยอรมันตะวันตก อิตาลี เนเธอร์แลนด์ เบลเยียมและลักเซมเบิร์ก ซึ่งรวมตัวกันในกรอบของประชาคมถ่านหินและเหล็กยุโรป (ECSC) ได้ทำความตกลงในรูปของสนธิสัญญาเพื่อจัดตั้ง "ประชาคมทางการเมืองยุโรป (European Political Community)" และ

“ประชาคมการป้องกันแห่งยุโรป (European Defence Community)”
วัตถุประสงค์ของประชาคมดังกล่าวนี้คือ การมีนโยบายต่างประเทศและ
นโยบายความมั่นคงร่วมกัน (Common Foreign and Defence Policy)
อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสนธิสัญญาในการก่อตั้งประชาคมดังกล่าวนั้นจะได้รับ
การลงนามโดยประเทศสมาชิกก่อตั้งทั้ง 6 ประเทศ แต่ก็มีปัญหาเกิดขึ้นเมื่อ
รัฐสภาฝรั่งเศสไม่ให้สัตยาบันกับสนธิสัญญาดังกล่าวส่งผลให้ประชาคมทั้ง
สองดังกล่าวต้องมีอันเป็นหมันไปและส่งผลให้พัฒนาการของประชาคม
ยุโรปจำกัดอยู่เฉพาะในมิติของการรวมตัวทางเศรษฐกิจเท่านั้น

การจัดตั้ง “ความร่วมมือทางการเมืองยุโรป (EPC)” ในต้นทศวรรษ
1970 จึงเป็นความพยายามในการประสานนโยบายต่างประเทศของประเทศ
สมาชิกประชาคมยุโรปที่ปรากฏผลเป็นรูปธรรมเป็นครั้งแรก อันเป็นผลสืบ
เนื่องมาจากแรงกดดันทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งจากภายนอกและจาก
ภายในประชาคมยุโรปเอง

ในระยะเริ่มต้น กลไกการทำงานของ EPC จะอยู่นอกกรอบ
ประชาคมยุโรป กล่าวคือ องค์การของประชาคมยุโรปจะไม่มีส่วนร่วมในการ
กำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศ EPC จึงเป็นเพียงกลไกของการ
ประสานนโยบายต่างประเทศของประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปโดยไม่เกี่ยว
ข้องกับประชาคมยุโรปแต่อย่างใด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในขณะที่ประชาคม
ยุโรปมีลักษณะเป็นองค์การเหนือชาติ (Supranational Organization)
EPC ยังอยู่ในกรอบความร่วมมือระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาล

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

(Intergovernmental) กลไกของ EPC ในระยะแรก ๆ จึงเป็นเพียงการประสานท่าทีด้านนโยบายต่างประเทศของประเทศสมาชิกประชาคมยุโรป และส่วนใหญ่จะจำกัดในรูปของการประกาศท่าทีร่วมกันในปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ

ในทศวรรษ 1990 กลไก EPC ได้รับการพัฒนาขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง โดยได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการโดยประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปในการปรับปรุงกฎหมายของประชาคมยุโรปเพื่อให้รองรับกับการจัดตั้งยุโรปตลาดเดียว (Single European Act : SEA) กลไกของ EPC ได้รับการยอมรับโดยได้มีการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่ในกระบวนการของการร่างกฎหมายยุโรปตลาดเดียว (SEA)

ในบทที่ 3 (Title 3) ของข้อตกลงดังกล่าวได้มีการกล่าวถึง EPC ในลักษณะดังนี้

“ผู้ร่วมทำสัญญา (ประเทศสมาชิก) ซึ่งเป็นสมาชิกของประชาคมยุโรปจะพยายามร่วมกันในอันที่จะกำหนดและดำเนินการให้มีนโยบายต่างประเทศยุโรป (European Foreign Policy)”

อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษรดังกล่าวนี้ไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาที่เป็นทางการของ “SEA” พัฒนาการดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า แม้ EPC จะเป็นที่ยอมรับมากขึ้นของประเทศสมาชิกประชาคมยุโรป (EC) แต่จนถึงต้นทศวรรษ 1990 EPC จึงเป็นเพียงการรวมตัวทางการเมืองในมตินโยบายต่างประเทศอย่างหลวม ๆ ระหว่างประเทศ

สมาชิกประชาคมยุโรป และยังคงอยู่นอกเครือข่ายของกลไกการทำงานของประชาคมยุโรป (EC)

การเปลี่ยนแปลงระบบโลกในปลายทศวรรษ 1980 อันส่งผลให้ระบบสงครามเย็นสิ้นสุดลง ทำให้ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปจะต้องมีการปรับตัวสอดคล้องกับสภาพการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงในยุคหลังสงครามเย็น (Post-Cold War) ปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง การสิ้นสุดลงของระบบสงครามเย็น ทำให้กลุ่มประเทศประชาคมยุโรปจะต้องมีการปรับตัว ในยุคสงครามเย็น ทางเลือกของกลุ่มประเทศประชาคมยุโรปมีอยู่ทางเลือกเดียวก็คือ การดำเนินนโยบายต่างประเทศและนโยบายความมั่นคงภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา อันเป็นความจำเป็นจากภัยคุกคามที่อาจจะมาจากอีกด้านหนึ่งของอุดมการณ์การสิ้นสุดลงของสงครามเย็น ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในกรอบของสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกก็หมดสิ้นไป ประเทศสมาชิกของประชาคมยุโรปต้องเผชิญกับประเด็นใหม่ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กลุ่มประเทศเหล่านี้ไม่จำเป็นที่จะต้องผูกมัดอยู่ภายใต้แรงกดดันของแนวนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ อีกทั้งประชาคมยุโรปก็มีความเข้มแข็งทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง การปรับแนวนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงจึงเป็นตรรกะที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

ประการที่สอง การรวมเยอรมัน ในปี ค.ศ. 1990 ภายหลังจากล่มสลายของคอมมิวนิสต์ได้สร้างแรงกดดันให้กับประเทศสมาชิกประชาคมยุโรป สิ่งที่ประเทศเหล่านี้เกรงก็คือ การรวมเยอรมันจะสร้างความแข็งแกร่งให้กับประเทศเยอรมัน ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ และอาจจะเป็นภัยคุกคามต่อประเทศต่อประเทศเหล่านี้ในอนาคต เห็นได้จากประสบการณ์ในอดีตที่ประเทศเยอรมันแข็งแกร่ง ได้ก่อให้เกิดสงครามโลก 2 ครั้ง การป้องกันภัยคุกคามอันเกิดจากการรวมเยอรมัน ย่อมหมายถึงการพัฒนาการรวมตัวทางการเมืองให้มีความแน่นแฟ้นเพื่อที่จะให้เยอรมันฝังรากลึกในฐานะสมาชิกส่วนหนึ่งของยุโรป แนวคิดดังกล่าวจึงหมายถึงความจำเป็นในการที่จะมีการประสานนโยบายทางด้านการต่างประเทศและทางด้านความมั่นคง อันเป็นภาพฉายของเอกภาพทางการเมืองที่จะต้องมีการพัฒนาในอนาคต

ประการที่สาม สงครามอ่าวเปอร์เซียในปี ค.ศ. 1990-1991 แสดงให้เห็นถึงปัญหาของเอกภาพและความร่วมมือของกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมยุโรป อีกทั้งปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งในประเทศอดีตยูโกสลาเวีย ซึ่งส่งผลให้ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปจะต้องมีความร่วมมือประสานนโยบายในประเด็นทางการเมืองเหล่านี้ การขาดเอกภาพและความร่วมมือดังกล่าวเป็นการตอกย้ำถึงความจำเป็นที่ประเทศเหล่านี้จะต้องมีการประสานในด้านนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงในยุคหลังสงครามเย็น (Post-Cold War) ทำให้ประเทศสมาชิกมีความจำเป็นในการที่จะต้องพัฒนาการรวมกลุ่มทางการเมืองให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและมีมติในการรวมกลุ่มทางการเมืองประการหนึ่ง จึงหมายถึงการมีนโยบายต่างประเทศและนโยบายความมั่นคงเป็นหนึ่งเดียวกัน แนวคิดดังกล่าวนี้เองจึงเป็นแรงผลักดันให้มีการปรับตัวเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว พัฒนาการของการประสานนโยบายทางด้านการต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศสมาชิกประชาคมยุโรป จึงปรากฏออกมาในรูปของการกำหนด “นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (Common Foreign and Security Policy : CFSP)” อันเป็นส่วนหนึ่งของเสาหลัก (Pillar) ของสนธิสัญญากรุงมาสทริชต์ (Maastricht Treaty) ซึ่งมีผลบังคับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 เป็นต้นไป นอกจากนี้ สนธิสัญญาอีกสองฉบับ อันได้แก่ สนธิสัญญากรุงอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam Treaty) และสนธิสัญญากรุงนีส (Nice Treaty) ก็ได้มีการเพิ่มความเข้มข้นในด้านความร่วมมือและประสานนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงภายในกรอบของ CFSP

ในสนธิสัญญากรุงมาสทริชต์ (Maastricht Treaty) ได้มีการกำหนดกรอบและเนื้อหาของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (CFSP) ในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของ CFSP อย่างเด่นชัด

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

2. มีการกำหนดกลไกแห่งความร่วมมืออย่างเป็นทางการเป็นระบบในด้านนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงอันเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของทุกประเทศ
3. ในกรณีที่จำเป็น คณะมนตรี (Council of Ministers) ของสหภาพยุโรปจะเป็นผู้กำหนดท่าทีร่วมกันบนพื้นฐานของการตัดสินใจด้วยมติเอกฉันท์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง
4. คณะมนตรี (Council of Ministers) อาจจะมีการกำหนดมาตรการร่วม (Joint Action) ภายใต้แนวทางที่กำหนดโดยคณะมนตรียุโรป (European Council)
5. ภายในกรอบของ CFSP ให้มีการกำหนดนโยบายการป้องกันร่วมกันของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป
6. ให้องค์การสหภาพยุโรปตะวันตก (Western European Union : WEU) ซึ่งก่อตั้งมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1954 ให้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรปในด้านการประสานนโยบายการป้องกัน

สนธิสัญญากรุงอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam Treaty) ได้เพิ่มความเข้มแข็งในการประสานนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงโดยให้การตัดสินใจของคณะมนตรีในหลายประเด็น ให้ใช้หลักการเสียงข้างมากแทนหลักการมติเอกฉันท์ นอกจากนั้น เพื่อเป็นการป้องกันที่แนวนโยบายของบาง

ประเทศสมาชิกที่ไม่เห็นด้วยและอาจนำไปสู่การขัดขวางความร่วมมือของประเทศอื่น ๆ ที่มีท่าทีตรงกัน สนธิสัญญากรุงอัมสเตอร์ดัมจึงได้กำหนดกลไกที่เรียกว่า “การละเว้นอย่างสร้างสรรค์ (Constructive Abstention)” อันหมายความว่าประเทศที่ไม่เห็นด้วยอาจจะทำได้โดยไม่เข้าร่วมในการประสานนโยบายในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง แต่ทั้งนี้ก็ได้เป็นการปิดกั้นที่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่น ๆ จะมีนโยบายร่วมกันได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการปิดทางมิให้ประเทศใดประเทศหนึ่งใช้สิทธิวีโต้ (Veto) ปิดกั้นความร่วมมือของประเทศอื่น ๆ นั้นเอง

สนธิสัญญากรุงนีส (Nice Treaty) ได้ปรับปรุงกลไกในการตัดสินใจในกรอบของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกันด้วยการอนุญาตให้ประเทศสมาชิกที่มีจำนวนขั้นต่ำ 8 ประเทศสามารถที่จะร่วมกันในการกำหนดท่าทีและนโยบายต่างประเทศร่วมกันได้ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการเปิดทางมิให้ประเทศที่ไม่เห็นด้วยวีโต้นั้นเอง ยิ่งสหภาพยุโรปมีประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้นเท่าใด ความคล่องตัวของกลไกก็ยิ่งมีมากขึ้น

พัฒนาการของนโยบายความมั่นคงและการป้องกัน (Security and Defence Policy)

นโยบายความมั่นคงและการป้องกันนั้น มีพัฒนาการที่ค่อนข้างเชื่องช้ามากเมื่อเทียบกับนโยบายด้านอื่น ๆ และแม้ประชาคมยุโรปซึ่งได้

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

กลายมาเป็นสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 1993 จะมีการประสานนโยบายด้านต่างประเทศตั้งแต่ทศวรรษ 1970 มาจนถึงสนธิสัญญากรุงมาสทริชต์ในด้านเกี่ยวกับนโยบายความมั่นคงและการป้องกันยังมีความร่วมมือกันน้อยมากในระหว่างประเทศสมาชิก เหตุผลส่วนหนึ่งเกิดจาก

ประการแรก ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปมิใช่ทุกประเทศจะเป็นสมาชิกขององค์การ NATO ประเทศดังต่อไปนี้ คือ ออสเตรีย ฟินแลนด์ ไอร์แลนด์ และสวีเดน มิได้เป็นส่วนหนึ่งของ NATO ดังนั้น แนวนโยบายในด้านเกี่ยวกับความมั่นคงและการป้องกัน (Security and Defence Policy) ระหว่างประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรปจึงแตกต่างกันไป นอกจากนั้น แม้ประเทศสมาชิก NATO ในด้านท่าทีก็มีความแตกต่างกันไป ในกรอบของ NATO ในขณะที่อังกฤษมักจะมีแนวนโยบายสอดคล้องกับสหรัฐฯ เช่น การสนับสนุนบทบาททางทหารของสหรัฐฯ ในอัฟกานิสถาน ฝรั่งเศส กลับมีแนวนโยบายไม่เห็นด้วย

ประการที่สอง กำลังทางทหารและอาวุธของประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรปก็มีความแตกต่างกันมาก ในขณะที่อังกฤษและฝรั่งเศสมีอาวุธปรมาณู ประเทศอื่น ๆ ไม่มีอาวุธดังกล่าว ดังนั้น ปรัชญาและท่าทีในการดำเนินนโยบายความมั่นคงและการป้องกันจึงมีความแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังยุคสงครามเย็นทั้งในยุโรปและนอกยุโรปได้สร้างแรงกดดันให้กับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ในอันที่จะต้องให้ความร่วมมือในด้านความมั่นคงและการป้องกันมาก

ยิ่งขึ้น จุดอ่อนที่เห็นได้ชัดของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปก็คือ ปัญหาวิกฤตการณ์ในโคโซโว ในทศวรรษ 1990 ซึ่งยุโรปต้องพึ่งพาทหารและยุทโธปกรณ์ของสหรัฐฯ คิดเป็นกว่าร้อยละ 80 ทั้ง ๆ ที่ปัญหาโคโซโวเกิดในยุโรปเอง นอกจากนั้น สงครามอ่าวเปอร์เซีย ในต้นทศวรรษ 1990 ก็เป็นอีกภาพฉายหนึ่งของความอ่อนแอของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในด้านเกี่ยวกับความร่วมมือในด้านความมั่นคงและการป้องกัน

แรงกดดันทั้งจากภายในและต่างประเทศนี้เองทำให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขจุดอ่อนนี้โดยได้มีการจัดตั้ง "เอกลักษณ์ในด้านความมั่นคงและการป้องกันของยุโรป (European Security and Defence Identity : ESDI)" กลไก ESDI นั้นเป็นส่วนหนึ่งในกรอบของ NATO แต่จะเน้นการปรับโครงสร้างทางทหารเพื่อให้กลุ่มประเทศยุโรปใน NATO มีความเป็นอิสระและมีอิทธิพลมากขึ้นใน NATO บนพื้นฐานของเอกภาพที่เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม การประสานนโยบายความมั่นคงและการป้องกันของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากผลของการประชุมสุดยอดฝรั่งเศสและอังกฤษที่เซนต์มาโล (St. Malo) เมื่อเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1998 โดยผู้นำทั้งสองประเทศมีความเห็นสอดคล้องกันว่าน่าจะมีการกำหนดนโยบายความมั่นคงและการป้องกันของยุโรปขึ้น (European Security and Defence Policy) โดยเป็นส่วนหนึ่งภายใต้กรอบ CFSP ความเห็นร่วมกันของสองประเทศดังกล่าวนี้ได้รับจากแรงบันดาลใจ

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

อันเป็นผลมาจากการร่วมมือทางทหารที่ประสบความสำเร็จในบอสเนีย ตลอดจนความไม่พอใจต่อความเป็นผู้นำของสหรัฐ ฯ ในนโยบายที่บอลข่าน (Balkans) ข้อตกลงระหว่างระหว่างประเทศที่เซนต์มาโลนี่เองเป็นสัญญาณให้เห็นว่าผู้นำของอังกฤษ คือ นายกรัฐมนตรีโทนี แบลร์ (Tony Blair) สนับสนุนแนวนโยบายทางด้านการป้องกันภายในกรอบของยุโรป

ภายหลังการประชุมสุดยอดที่เซนต์มาโล ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้มีการจัดการประชุมสุดยอดอีก 3 ครั้ง คือ

การประชุมสุดยอดที่เมืองโคโลญจ์ (Cologne) เมื่อเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1999 ผู้นำประเทศสหภาพยุโรปได้ตกลงถึงการดำเนินนโยบายการป้องกันร่วมกัน (Common Defence Policy) ภายใต้กรอบ CFSP ทั้งยังได้ตกลงให้คณะมนตรีสามารถดำเนินมาตรการป้องกันข้อขัดแย้งและภารกิจเวลาเกิดวิกฤตภายใต้กรอบของสนธิสัญญาสหภาพยุโรปและภายใต้ภารกิจปีเตอร์สเบิร์ก (Petersberg Task) ผู้นำสหภาพยุโรปได้เน้นว่าสหภาพยุโรปจะต้องมีความสามารถที่จะดำเนินมาตรการโดยตนเองและด้วยกำลังทหารที่เพียงพอในการที่จะเข้าไปแก้ปัญหาวิกฤตระหว่างประเทศโดยไม่กระทบกับ NATO

ในการประชุมสุดยอดที่เฮลซิงกิ (Helsinki) เมื่อเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1999 ผู้นำประเทศสหภาพยุโรปได้ตกลงกันในการที่จะจัดตั้งกองกำลังปฏิบัติการเร็วภายใต้การนำของสหภาพยุโรปโดยมีจำนวนประมาณ

วารสารยุโรปศึกษา

50,000 – 60,000 คน ซึ่งสามารถที่จะใช้กองกำลังนี้ได้ภายใน 60 วันและสามารถรักษาไว้อย่างน้อย 1 ปี

ในการประชุมสุดยอดที่เมืองไซรา (Seira) เมื่อเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 2000 ผู้นำประเทศสมาชิกได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งกองกำลังตำรวจพลเรือน ในกรณีเกิดวิกฤตภายใน 30 วัน นอกจากนั้นยังมีการจัดตั้งกลไกตอบโต้อย่างรวดเร็ว (Rapid Reaction Mechanism : RPM) เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือพลเรือนในกรณีที่เกิดวิกฤต

การประชุมสุดยอดทั้ง 4 ครั้งที่ได้กล่าวถึงเท่ากับเป็นการดำเนินการไปสู่การกำหนดนโยบายความมั่นคงการป้องกัน (ESDP)

ความร่วมมือในด้านเกี่ยวกับความมั่นคงและการป้องกันของกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป อาจจะจำแนกออกมาเป็น 3 ระดับ

ระดับแรก เรียกว่า นโยบายความมั่นคงแบบอ่อน (Soft Security Policy) ซึ่งมุ่งเน้นการส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงตลอดจนกลไกที่ไม่ใช่ทางทหาร (Non-Military Tools) เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ตัวอย่างของนโยบายประเภทนี้คือ การให้กระบวนการในการขยายประเทศสมาชิกใหม่ การส่งเสริมทางด้านการค้าและเศรษฐกิจ

ระดับที่สอง เรียกว่า นโยบายความมั่นคงแบบแข็ง (Hard Security Policy) ซึ่งหมายถึงการสร้างความร่วมมือทางด้านทหารเพื่อเข้าไปแก้ไขข้อขัดแย้ง การรักษาสันติภาพและการตรวจสอบสันติภาพ ระดับนี้ก็คือ ภารกิจภายใต้ ESDP

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

ระดับที่สาม เรียกว่า นโยบายการป้องกัน (Defence Policy) ซึ่งหมายถึงการใช้จ่ายกำลังทหารในการป้องกันประเทศ ส่วนนี้ยังอยู่นอกกรอบสหภาพยุโรป ยังเป็นอธิปไตยของประเทศสมาชิก

นโยบายความมั่นคงและการป้องกันของยุโรป (ESDP) มีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. บทบาทของ ESDP ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายความมั่นคงนั้น ยังมีลักษณะจำกัดมากโดยนโยบายการป้องกันหลัก ๆ ยังอยู่กับ NATO
2. ESDP ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ NATO และพันธมิตรข้ามแอตแลนติก กองกำลังตอบโต้อย่างรวดเร็วของยุโรป (European Rapid Reaction Force : ERRF) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ ESDP จะมีบทบาทก็ต่อเมื่อ NATO ไม่ปฏิบัติการเท่านั้นเอง
3. กระบวนการตัดสินใจของ ESDP ยังมีลักษณะของความร่วมมือในระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล (Intergovernmental)
4. กองกำลังตอบโต้อย่างรวดเร็วของยุโรป (ERRF) ไม่ถือว่าเป็นกองทหารของยุโรป แม้ว่าจะประกอบด้วยหน่วยทหารต่างๆของประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตาม กองกำลังของประเทศสมาชิกและอยู่ภายใต้การบัญชาการของรัฐบาลประเทศสมาชิก

5. ESDP เปิดกว้างที่จะรับสมาชิก NATO ที่มีใช้เป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรปและเปิดกว้างสำหรับสมาชิกใหม่ในอนาคตของสหภาพยุโรป

สาระสำคัญของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (Common Foreign and Security Policy)

CFSP ถือเป็นเสาหลักส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรปที่กำเนิดขึ้นจากสนธิสัญญา มาสทริชต์โดยมีวัตถุประสงค์ในการประสานนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปโดยแทนที่ความร่วมมือทางการเมืองยุโรป (EPC) CFSP ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสนธิสัญญาสหภาพยุโรป (TEU) คู่กับเสาหลัก (Pillar) อีก 2 เสา อันได้แก่ ประชาคมยุโรปและนโยบายทางด้านมหาดไทยและยุติธรรม

สาระสำคัญของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (CFSP) ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 11 ของสนธิสัญญาสหภาพยุโรปประกอบด้วย

- ปกป้องค่านิยมร่วมกัน ผลประโยชน์พื้นฐาน เอกชนบูรณภาพของสหภาพยุโรปสอดคล้องกับหลักการในกฎบัตรสหประชาชาติ
- สร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบความมั่นคงของสหภาพยุโรป

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

- รักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการในบรรณสารสุดท้ายเฮลซิงกิ (Helsinki Final Act) และวัตถุประสงค์ในกฎบัตรปารีส (Paris Charter)
- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ
- พัฒนาและส่งเสริมประชาธิปไตย นิติรัฐ การเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐาน

มาตรา 12 ของสนธิสัญญาสหภาพยุโรป (TEU) ได้กำหนดไว้ว่าวัตถุประสงค์ของ CFSP ที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 11 ให้มีการดำเนินด้วยวิธีดังต่อไปนี้

- ให้มีการกำหนดหลักการและแนวทางพื้นฐานในการกำหนดนโยบายและความมั่นคงร่วมกัน
- ให้มีการกำหนดกลยุทธ์ร่วมกัน (Common Strategy)
- ให้มีการกำหนดมาตรการร่วมกัน (Joint Action)
- ให้มีการดำเนินการกำหนดท่าทีร่วมกัน (Common Position)
- ให้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในการกำหนดนโยบาย

เครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (CFSP) ที่มีจุดกำเนิดจากสนธิสัญญากรุงมาสทริชต์ (Maastricht Treaty)

อันประกอบด้วยการกำหนดมาตรการร่วมกัน (Joint Action) และกำหนดท่าทีร่วมกัน (Common Position) องค์การที่ตัดสินใจดังกล่าวก็คือ คณะมนตรียุโรป (European Council) คณะมนตรีกิจการทั่วไป (General Affairs Council) และประธานคณะมนตรี (Council Presidency) ในทางปฏิบัติประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปได้มีการกำหนดท่าทีร่วมกัน (Common Position) และมาตรการร่วมกัน (Joint Action) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงนั้นมีการดำเนินการอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้ว่าในปี ค.ศ. 2001 ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปมีท่าทีร่วมกัน (Common Position) ถึง 20 ท่าทีใหม่ ๆ และมีมาตรการใหม่ ๆ ร่วมกัน (Joint Action) อีก 13 มาตรการ ท่าทีร่วมกันและมาตรการร่วมกันส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับบอลข่านตะวันตก (Western Balkans) เอเชียและแอฟริกา

ในส่วนของ การดำเนินกลยุทธ์ร่วมกัน (Common Strategy) ซึ่งเกิดขึ้นจากสนธิสัญญากรุงอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam Treaty) นั้น องค์การที่เป็นผู้กำหนดนโยบายดังกล่าวก็คือ คณะมนตรียุโรป (European Council) ซึ่งต้องตัดสินใจด้วยมติเอกฉันท์บนพื้นฐานของข้อเสนอจากคณะรัฐมนตรี (Council of Ministers) ในทางปฏิบัตินั้นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปประสบความสำเร็จในการกำหนดกลยุทธ์ร่วมกัน (Common Strategy) ค่อนข้างจำกัดมาก ดังจะเห็นว่าที่ผ่านมาจะประสบความสำเร็จในด้านการกำหนดกลยุทธ์ร่วมกันเกี่ยวกับรัสเซีย ยูเครนและแถบเมดิเตอร์เรเนียนเท่านั้น

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

พัฒนาการที่สำคัญประการหนึ่งในกรอบของการประสานนโยบายและความมั่นคงร่วมกันก็คือ การปรับปรุงให้องค์การสหภาพยุโรปตะวันตก (WEU) ให้เป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรปตามสนธิสัญญากรุงนิจ (Nice Treaty) บทบาทของ "สหภาพยุโรปตะวันตก (WEU)" ก็คือ การประสานนโยบายทางด้านทหารของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ซึ่งในทางปฏิบัติก็คือน่าจะมีขอบเขตจำกัดมาก เหตุผลประการสำคัญส่วนหนึ่งก็คือ ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ของสหภาพยุโรปยังต้องการให้ NATO เป็นองค์กรสำคัญในการประสานนโยบายในด้านการทหารมากกว่าที่จะให้ดำเนินการในกรอบของสหภาพยุโรป

บทสรุป

แม้ว่าสหภาพยุโรปจะมีการพัฒนานโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกันนับตั้งแต่สนธิสัญญากรุงมาสทริชต์ (Maastricht Treaty) 1993 ก็ตาม ในทางปฏิบัติจะเห็นได้ว่าประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปยังขาดเอกภาพในการดำเนินการ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างเช่นในปี ค.ศ. 1995 เมื่อฝรั่งเศสมีการทำการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ในแปซิฟิกตอนใต้ รัฐบาลของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเกือบทุกประเทศไม่เห็นด้วยและคัดค้าน ความไม่มีเอกภาพของสหภาพยุโรป ดังจะเห็นได้จากในกรณี ปี ค.ศ. 1999 เมื่ออังกฤษสนับสนุนสหรัฐฯ ในการบอมบ์อิรัก ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ไม่เห็นด้วยและยังเห็นได้ชัดก็คือกรณีความขัดแย้งของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

ในส่วนที่เกี่ยวกับการที่สหรัฐฯ ส่งกองกำลังบุกอิรักโดยไม่คำนึงถึงคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติ จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้ อังกฤษ สเปน อิตาลี และโปแลนด์ สนับสนุนสหรัฐฯ ฝรั่งเศส เบลเยียม และเยอรมัน ต่างก็คัดค้าน

แม้ว่าสหภาพยุโรปในวันนี้จะมีการรวมตัวทางการเมืองอย่างเป็นทางการ นับตั้งแต่สนธิสัญญากรุงมาสทริชต์ (Maastricht Treaty) บนกรอบของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (CFSP) อันถือเป็นเสาหลักประการหนึ่งของสหภาพยุโรป ในทางปฏิบัตินโยบายดังกล่าวยังขาดความแข็งแกร่ง อันเป็นผลมาจากการขาดเอกภาพในการดำเนินนโยบายด้านต่างประเทศและโดยเฉพาะนโยบายความมั่นคงของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป การขาดเอกภาพดังกล่าวเป็นผลส่วนหนึ่งจากการที่อุดมการณ์และแนวนโยบายบนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งชาติระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปยังมีความแตกต่างกันมาก อีกประการหนึ่งประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่ามียกลไกอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่ได้ดีกว่า CFSP โดยเฉพาะ NATO และกรอบความร่วมมือใน "องค์การเพื่อความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Organization for Security and Cooperation in Europe : OSCE)"

ความแตกต่างหรือความอ่อนแอของสหภาพยุโรปในส่วนนี้ถือเป็นองค์ประกอบประการหนึ่งที่อธิบายถึงความล้มเหลวในการที่จะมีรัฐธรรมนูญของสหภาพยุโรป การขาดเอกภาพของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป อันเห็น

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:

เอกภาพ หรือ ความแตกต่าง?

ได้ชัดจากความล้มเหลวในการยอมรับร่างรัฐธรรมนูญ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในแนวนโยบายรวมสหภาพยุโรปทางการเมืองของรัฐบาลประเทศสมาชิกและการขาดการสนับสนุนจากประชาชนของประเทศสมาชิกอีกด้านหนึ่งด้วย

บรรณานุกรม

- Dinan, D. (1999) *Ever Closer Union : An Introduction to the European Union*. Basingstoke : McMillan.
- Neill, Nugeng. (2003) *The Government and Politics of European Union*. 5th Ed. Palgrave : McMillan.
- Matlary, J.H. (1993) *Beyond Intergovernmentalism, Cooperation and Conflict*. McMillan.
- Monar, J. and Wessels, W. (2001) *The European Union After the Amsterdam Treaty*. London : Continuum.
- Peterson, J. and Sjursen, H. (1998) *A Common Foreign Policy for Europe?* London : Routledge.

ABSTRACT
Economic Outlook of the EU and its Significance
for the World

Suthipand Chirathivat

The paper discusses on how the economic future of the EU is related to the world. The outlook of the European economy is key to the understanding of the slow growth and development in Europe. One year after the EU enlargement from 15 to 25 members, it is interesting to take stock of three particular related issues: Economic growth, deepening integration and common agricultural policy. It is also important to address the question on how the EU-25 will lead the world.

ภาพจากงานสัมมนาวิชาการเรื่อง “ความเคลื่อนไหวของสหภาพยุโรป 1 ปี
หลังการขยายสมาชิกปี 2004” ในวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2548 จัดโดย
ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด¹

สุทธิพันธุ์ จิราธิวัฒน์²

อาจารย์ท่านหนึ่งที่ยุโรปเปรียบเทียบยุโรปกับอเมริกาไว้ว่าอเมริกามี president ชัดเจน ขณะนี้ก็คือบาช ถ้ามาดูคนอื่น ๆ อเมริกามีบาชไป อเมริกามีจอนนี่แคช แล้วก็อเมริกาก็มีสตีวีวันเดอร์ ถ้าจะดูยุโรปแล้ว No president, No hope, No cash แล้วก็ No wonder ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่เขาพูดเปรียบเทียบยุโรปกับอเมริกา มันเป็นอย่างไร อธิบตี (กรมยุโรป) ได้พูดถึงว่า President ของสหภาพยุโรปต้องเปลี่ยนทุก 6 เดือน ธรรมนูญใหม่ก็พยายามจะแก้เปลี่ยนทุก 2 ปีครึ่ง โดยให้ยาวขึ้น 6 เดือนทำงานนั้นไม่นานก็หมดวาระ อังกฤษมีโทนี แบลร์ ผู้ซึ่งบอกมีวาระที่จะผลักดันมากมายแต่มีเวลา 6 เดือน ตรงนั้นก็เป็นเรื่อง presidency ของระบบยุโรป ประธานของสหภาพยุโรปจะมาจากสายการเมือง ส่วนทางด้านกรรมาธิการก็จะมีประธานของกรรมาธิการอีกส่วนหนึ่ง และประธานสภายุโรปคือทางด้านนิติบัญญัตินั้นก็จะเป็นอีกส่วนหนึ่ง

¹ ถอดความจากการบรรยายหัวข้อ “ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด” ในการอบรมสัมมนาทางวิชาการ “ความเคลื่อนไหวของสหภาพยุโรป: 1 ปีหลังการขยายสมาชิกปี 2004” จัดโดยศูนย์ยุโรปศึกษา วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2548 ผู้บรรยายขอขอบคุณคุณเพ็ญพงศ์ที่กรุณาถอดเทปและเรียบเรียงด้วยความอุตสาหะยิ่ง

² รศ.ดร. สุทธิพันธุ์ จิราธิวัฒน์ กรรมการที่ปรึกษาศูนย์ยุโรปศึกษาและรองศาสตราจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องที่ผมจะบรรยายเป็นเรื่องเศรษฐกิจ และจะพูดในเรื่องเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปโดยเฉพาะ เพราะเวลาจำกัด มี 4 หัวข้อหลักที่จะนำเสนอคือ

1. เศรษฐกิจในสหภาพยุโรปในปัจจุบัน
2. 1 ปีหลังจากรวมตัวกันจาก 15 เป็น 25 ประเทศ
3. การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจที่สำคัญ และ
4. สหภาพยุโรป 25 ประเทศจะพาโลกไปในทางใด ?

1. ทำความเข้าใจกับเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป

ในหัวข้อที่กำหนดไว้ ผมอยากจะมาดูข้อมูลเบื้องต้นในการทำความเข้าใจกับเศรษฐกิจสหภาพยุโรปก่อน เราพูดกันมาว่ายุโรปไปเข้าเดินชักทางด้านเศรษฐกิจ เรามาดูเหตุผลว่าทำไมถึงเป็นอย่างนั้น เศรษฐกิจโลกในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาขยายตัวเฉลี่ย 3.5 เปอร์เซ็นต์ ถ้าพูดถึง Euro zone คือประเทศที่ใช้เงินยูโร 12 ประเทศก็เติบโตช้าลงมากเหลือประมาณ 1.3 เท่านั้นเอง ในเชิงการขยายตัวก็มีผลถ้าขยายตัวเศรษฐกิจช้าก็คงจะหมายความว่า การจับจ่ายใช้สอยจะน้อย ในระบบเศรษฐกิจยุโรปก็คงจะถดถอย ถ้าเทียบกับประเทศในเอเชีย เช่น เศรษฐกิจประเทศจีนเติบโต 9 เปอร์เซ็นต์ต่อปี หรืออย่างไทยเราปีที่แล้วเติบโต 6 เปอร์เซ็นต์กว่า และนี่คงเป็นดัชนีที่พอชี้ให้เห็น และถ้าเราดูตัวเลขเบื้องต้น คือ เมื่อรวมเป็น 25 เราคงเห็นประชากรของยุโรปเพิ่มจาก 379 ล้านคน 25 ประเทศมาเป็น 455 ล้านคนโดยประมาณ

วารสารยุโรปศึกษา

อันนี้เป็นตัวเลขสถิติของทางยุโรปคิดเป็นประชากรของชาวยุโรปสัก 7.3 เปอร์เซนต์ของประชากรโลก ขนาดของเศรษฐกิจยุโรปก็น้อยกว่าสหรัฐสัก นิดหนึ่งคิดเป็นเกือบร่วม 30 เปอร์เซนต์ของเศรษฐกิจโลก คือ 1 ใน 3 ของ เศรษฐกิจโลก และอีก 1 ใน 3 อยู่ทั้งอเมริกาและที่เหลือก็อยู่ในประเทศอื่น ๆ รวมถึงเอเชียด้วย รายได้เฉลี่ยประชากรต่อปีคิดเป็น 24,000 ยูโร เมื่อไป รวมประเทศที่เรารายได้ก็น้อยกว่าก็ทำให้ส่วนเฉลี่ยต่อประชากรลดลงมาเป็น เหลือประมาณ 21,100 ยูโรต่อปี ส่วนที่เหลือก็คงเป็นตัวเลขการค้าขายตัว เลขที่เป็นสัดส่วนในเรื่องของการค้า เงินลงทุน ในเรื่องต่างๆ จะไม่ลงในเรื่อง รายละเอียดมาก

ทิศทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปในทิศทางใด

	EU 15	EU 25
Population - million (% of world)	379 (6.1%)	455 (7.3%)
GDP - billion € (% of world)	9,275 (26.9%)	9,712 (28.7%)
GDP per capita, €	24.100	21.100
Total trade with the world - billion €	1.977	1.799
Of which with the 10 new Member States - billion €	232	
Share in world trade in goods	19.4%	17.7%
Share in world trade in services	24.7%	na
Share in world Foreign Direct Investment (FDI): Inflows Outflows	20.5% 45.2%	na
Share of world trade (goods + services)	20.1%	19.8%
Degree of opening to international trade (total trade/GDP)	28.6%	26.9%

อะไรทำให้เศรษฐกิจของสหภาพยุโรปชะลอตัว

ปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจยุโรปชะลอตัว สามารถกล่าวได้เป็นสามกลุ่ม คือ ปัจจัยทั่วไป ปัจจัยเฉพาะหน้าที่เป็นอยู่ และปัจจัยจากสหภาพยุโรปเอง

ปัจจัยทั่วไป

ในด้านปัจจัยทั่วไป ยุโรปประสบปัญหาเหมือนหลาย ๆ ประเทศ คือ ปัญหาราคาน้ำมันที่สูงขึ้นและทำเศรษฐกิจชะลอตัวไปด้วย นอกจากนั้นยังมีปัญหาการเติบโตอืดช้าโดยการเจริญเติบโตจัดอยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว คนซื้อของน้อยลงเพราะมีสิ่งที่ต้องการครบครันแล้วและถ้าเกิดอยู่ในวัยทำงานมีรายได้ก็จะมาซื้อทรัพย์สินสมบัติถ้ามีการถ่ายทอดจากลูกจากหลาน คนที่พึ่งตนเองได้ก็อยู่ได้ดี คนที่ไม่มีก็ยังไม่ มียังขาดอยู่ ความแตกต่างในเรื่องของรายได้อาจไม่เหมือนประเทศกำลังพัฒนา ประเด็นอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยทั่วไป ได้แก่ เรื่องระบบการคลัง รัฐบาลมีปัญหาในเรื่องของการเก็บภาษี เช่น ต้องการเก็บภาษีสูงแต่ก็เก็บไม่ได้ตามเป้าหมาย ดอกเบี้ยต้องกำหนดให้สัมพันธ์กับการขยายตัวและการถดถอยทางเศรษฐกิจซึ่งก็เป็นปัจจัยทั่วไป

ปัจจัยเฉพาะที่เป็นอยู่

ในเรื่องของปัจจัยเฉพาะนั้น สภาวะเศรษฐกิจยุโรปมีลักษณะที่ไม่เชื่อมต่อเศรษฐกิจยุโรปอยู่หลายประการ ประการหนึ่งคือเรื่องตลาดงานที่ไม่ยืดหยุ่น คือ คนที่บอกว่าทำงานแล้วก็คือ ถ้ามีหลักประกันเวลาทำงานเขาก็บอกว่าความตั้งใจในการทำงานมันก็มีเหมือนกับคนทั่วไป คือคนจะทำงานเอกชนหรือทำงานรัฐบาลจะมีศักยภาพในการทำงานเหมือนกับคนที่ได้รับการศึกษาอยู่ในแวดวงการทำงาน เพราะฉะนั้นด้านหนึ่งเขาก็บอกว่าเมื่อ

เทียบกับอเมริกาหลายประเทศนับว่าดี สิ่งนี้นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า ผลิตภาพแรงงานสูง ซึ่งบางประเทศอาจจะต่ำกว่า แต่โดยเฉลี่ยไม่ได้ต่ำกว่าสหรัฐอเมริกา

ประเด็นที่ตามมาคือเรื่องของการคุ้มครองแรงงานในยุโรปที่มีมากกว่าในประเทศอื่น ๆ แม้อาจจะมีความแตกต่างบ้างในหลาย ๆ ประเทศ เช่น ถ้าพูดถึงอังกฤษจะแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ คือ มีตลาดแรงงานที่คล่องไกล้ไปทางอเมริกาเพราะมีความยืดหยุ่นของกฎหมายแรงงาน แต่ว่าประเทศที่เข้มงวดที่สุดอย่างเยอรมนีเป็นประเทศที่มีกฎหมายแรงงานคุ้มครอง ซึ่งทำให้คนทำงานไม่สามารถถูกไล่ออกจากงานได้ง่าย ๆ การคุ้มครองแรงงานดังกล่าวมีผลหลายประการต่อการทำงานของนายจ้าง เช่น เรื่องการทำงานเรื่องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ การคลอดบุตร การป่วย และรวมถึงวันหยุดงาน ตัวอย่างเช่น ในเยอรมันสูงสุดหยุดงานทั้งหมด 7.8 สัปดาห์/ปี ฝรั่งเศสรองลงมาคือ 7 สัปดาห์/ปี อังกฤษ 6.6 สัปดาห์/ปี อเมริกา 3.9 สัปดาห์/ปี ตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่ามันมีการหยุดงานจริง คือในด้านหนึ่งก็เห็นได้ว่าเป็นสังคมที่เขาจะเน้นในด้านความสมดุลสบาย ถ้าทำงานมีรายได้แล้วก็ไม่ได้ทะเลาะทะเลาะกันถึงขั้นเป็นประธานบริษัท แต่ขอให้อยู่ในสังคมที่เขาไม่ประวัติดศาสดา วัฒนธรรม ได้ไปกินข้าว ไปเที่ยว ไปพักผ่อน ไปต่างประเทศ ตรงนี้แสดงให้เห็นว่า เวลาเขาทำงานเขาก็ทำงานจริง แต่อีกด้านหนึ่งการหยุดงานมากก็เป็นปัญหาเช่นกัน และมีเรื่องของการปกป้องค่อนข้างมาก จึงมีผลต่อบริษัทโดยเฉพาะในภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้อยู่ในกระบวนการของระบบการผลิต

การบริการอาจมีความล้มเหลวในการลงทุนเพื่อผลิตให้หลายประเทศของสหภาพยุโรป

อีกด้านหนึ่งของคำถามในเวลานี้ คือ Social Model ของยุโรปอาจจะไม่เหมือนเดิม ในยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนสถานที่ลงทุนทำได้ไม่ลำบากนัก การลงทุนในยุโรปน้อยลงไปที่ผ่านมานั้นมีผลทำให้ผลผลิตประชาชาติ GDP น้อยลงไปด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นแรงกดดันมากในยุโรปและกล่าวถึงกันมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ตลาดแรงงานที่ไม่ยืดหยุ่นยังโยงมาถึงเรื่องการจ้างงาน นายจ้างไม่อยากจ้างงานหรือล้มเลิกในการจ้างงาน การว่างงานจึงสูงตามไปด้วย และยังไล่่ออกยากเพราะมีการปกป้องมาก การว่างงานยุโรปสูงถ้าพูดถึงฝรั่งเศสมากไหม การว่างงานสูงถึง 12 เปอร์เซ็นต์ หลายประเทศก็ไม่ต่างกันคือมีการว่างงานที่สูง

ประเด็นคนสูงอายุก็เป็นประเด็นใหญ่ คนยุโรปเมื่อมีอายุมากขึ้นก็จะมาอยู่ในสังคมเมือง ความเป็นอยู่ก็ต้องมีค่าใช้จ่าย ลูกก็น้อยลงหรือมีเพียงคนหรือสองคน เป็นประเด็นที่ทำให้บางประเทศประชากรสุทธิลดน้อยลง กล่าวกันว่า ในเอเชียประชากรสุทธิจะลดลงซึ่งเป็นแรงกดดันและมีผลกระทบในหลายประเทศ แต่ก็มีข้อยกเว้นในบางประเทศซึ่งพยายามทดลองในลักษณะยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น ในประเทศไอร์แลนด์ ตลาดแรงงานยืดหยุ่นทำให้มีคนลงทุนมากจนการเจริญเติบโตสูงหรือมากกว่าเมืองไทยด้วยซ้ำ ประเทศไอร์แลนด์มีคนไปลงทุนมาก จนอันดับเงินเมืองหลวงของไอร์แลนด์เปลี่ยนไปมาก เท่ากับเป็นบททดสอบสำหรับบางประเทศ ถ้าเกิดการ

เปลี่ยนแปลงในประเทศก็ไม่ง่ายนักและถ้าดูแรงกดดันทางด้านการเมืองคือเมื่อคนงานได้ประโยชน์ทางการปกป้องแรงงานแล้ว จะเปิดตลาดเสรีแล้วก็ไม่ง่ายเพราะจะมีองค์การสภาลูกจ้าง นายจ้าง มีรัฐบาล มีกลุ่มต่าง ๆ ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้ทันสถานการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์

ปัจจัยจากสหภาพยุโรป

ปัจจัยที่มาจากสหภาพที่ยุโรปดำเนินการกันเอง เรื่องที่สำคัญคือการจัดระเบียบที่เกี่ยวกับบูรณาการเชิงลึกที่เริ่มจาก single market ผลเสียที่เกิดขึ้นคืออาจทำให้เกิดเศรษฐกิจชะลอตัวเพราะยังคงต้องจัดการกับปัญหาเสรีภาพเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานก่อนการขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ ส่วนในด้านดีก็มีหลายประการ เช่น ทำให้ผู้คนเดินทางสะดวก ยกตัวอย่างจากมุมมองของประชาชน คนฝรั่งเศสคนหนึ่งที่เคยอาศัยใน Alsace-Lorraine ต้องเดินทางไปมาระหว่างพรมแดนของฝรั่งเศสและเยอรมนีบ่อยครั้งในปีหนึ่ง ๆ ถ้ายังมีเขตแดนประเทศอยู่เขาจะประสบความยุ่งยากในการเดินทางโดยเฉพาะเรื่องเอกสารต่าง ๆ เพราะเขาต้องข้ามพรมแดนเพื่อไปทำงานและมีลูกไปเรียนที่เยอรมัน แต่ก็ต้องไปจับจ่ายสินค้าทางฝรั่งเศส ถ้ามองย้อนไปรุ่นปู่ศตวรรษที่ 19-20 ดินแดนตรงนี้เป็นของเยอรมัน ตอนนั้นเขาสู้กับฝรั่งเศสแล้วพอลงถึงรุ่นพ่อในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เขาก็บอกว่าพ่อเขาเป็นฝรั่งเศส เพราะฉะนั้นพ่อเขาก็ต้องสู้กับเยอรมัน ทุกวันนี้เขาสบายกว่ามากเพราะภาพเหล่านั้นจะไม่กลับมาอีก สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ตอนลง

ประชาชาติเพื่อรับร่างสนธิสัญญาจัดตั้งรัฐธรรมนูญยุโรปเขาก็เป็นฝ่ายที่เห็นด้วยเพราะอยู่แถวพรมแดน เขามีลูกหลายคนจะเรียนในเยอรมันก็ได้ในฝรั่งเศสก็ได้ ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าตลาดเดียวทำให้การข้ามไปมาหากันสะดวกขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงมากในยุโรป คือ การให้ความสำคัญกับภูมิภาคมากกว่าระดับประเทศด้วยซ้ำนับเป็นการลดความรู้สึกชาตินิยมและเพิ่มความรู้สึกของความเป็นยุโรปให้มีมากขึ้น

นอกจากนั้น ยังมีประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจ การที่ธนาคารรวมตัวกันเป็นเรื่องปกติในการบูรณาการและโลกาภิวัตน์ที่ยุโรปประสบอยู่ ประเด็นนี้เป็นการปรับตัวรับกับโลกาภิวัตน์ของสหภาพยุโรปโดยตรงในด้านการเงิน เมื่อเข้าสู่ระบบเงินยูโรสมาชิกที่อยู่ในยูโรโซนจะต้องยอมรับเงื่อนไขที่สำคัญในการรักษาเสถียรภาพให้เงินยูโรสามารถใช้ได้ในเศรษฐกิจของตน ที่กล่าวไว้มากใน Stability and Growth Pact แต่ก็ยังเป็นประเด็นเฉพาะที่ เช่น ประเทศอิตาลี ชาวอิตาลีบางส่วนเห็นว่า SGP ทำให้เศรษฐกิจในอิตาลีชะลอตัว ด้านหนึ่งถึงขนาดตั้งคำถามเกี่ยวกับการเลิกใช้เงินยูโรแล้วกลับมาใช้เงินลีร์แทน และยังโยงมาถึงรัฐธรรมนูญยุโรป ที่เป็นจุดสำคัญของการพูดถึงเศรษฐกิจยุโรปชะลอตัว

2. 1 ปีหลังการขยายสมาชิกของสหภาพยุโรป

อีกหัวข้อหนึ่ง คือ ความหมายของการขยายสมาชิกสหภาพยุโรป ถึงปีนี้เป็นเวลา 15 ปีหลังสงครามเย็น บางประเทศในยุโรปตะวันออกที่เคยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอดีตสหภาพโซเวียตได้เข้ามาอยู่ภายใต้ Europe Agreement และประเทศเหล่านี้ก็ปรับตัวและได้รับความช่วยเหลือรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องการค้าขายและข้อตกลงต่าง ๆ เฉพาะ 10 ประเทศที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ล่าสุดนี้ก็มีทั้งหมด 75 ล้านคน นอกจากนั้นก็มีตุรกีซึ่งเกือบเข้ามาในรอบนั้น แต่เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะเป็นจุดตัดพอดีและมีเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อทางด้านมุสลิมที่แตกต่างจากประเทศในสหภาพยุโรปทั่วไปด้วยเมื่อประเทศเหล่านี้เข้ามาก็จะทำให้ตลาดยุโรปขยายตัวเพิ่มขึ้นรวมถึงเรื่องประชากรที่เป็นแรงงาน ประเด็นที่เราควรพิจารณาการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุน

สหภาพยุโรป 15 กับสหภาพยุโรป 10 คือประเทศที่เข้าใหม่ กลุ่มสหภาพยุโรป 15 เป็นกลุ่มที่มีการขยายตัวเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ ที่ต่ำมากก็มีเยอรมัน อิตาลี ต่ำปานกลางคือ ฝรั่งเศส ออสเตรีย เนเธอร์แลนด์ และที่ขยายตัวสูงก็มีไอร์แลนด์และกรีซซึ่งเพิ่งจัดโอลิมปิกไปไม่นานนี้เอง โปรตุเกสรวมถึงสเปนได้รับความช่วยเหลือมากในเรื่องของเงินที่เขาเรียกว่าเป็น Regional Policy เหตุที่ได้รับเงินที่ช่วยเหลือเพราะในช่วงโปรตุเกสและสเปนแรกก็จัดอยู่ในประเทศที่ค่อนข้างจะรายได้ต่ำ

สมาชิกสหภาพยุโรปใหม่เมื่อเข้ามาแล้วจะเปลี่ยนในเรื่องของการจัด

ระเบียบ การแบ่งงานต่าง ๆ ในเรื่องโครงสร้างการผลิตระหว่างตะวันตกและตะวันออก ประเทศในยุโรปจะดูแลแหล่งที่มาของสินค้าค่อนข้างมาก เพราะเป็นห่วงเรื่องมาตรฐาน จึงต้องระบุชัดเจนแหล่งที่มาในสินค้าใช้ชัดเจนเพื่อจะได้รู้เลยว่ามาจากไหน เมื่อราคาต่างกันผู้บริโภคก็จะเป็นผู้เลือกซื้อ เช่น การซื้อหมูแฮม ถ้าเป็นที่ผลิตในเยอรมนีหรือฝรั่งเศสก็จะราคาสูง ถ้าซื้อหมูแฮมที่ผลิตในอิตาลีหรือโรมาเนีย อาจเกิดความไม่มั่นใจก็จะตั้งอีกราคาหนึ่งแล้วให้ผู้บริโภคเลือก เพราะแฮมที่มาจากทางยุโรปตะวันออกซึ่งสมัยหนึ่งมีกรณีโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ระเบิดจึงเป็นที่กังวลมากจนแทบจะไม่บริโภคสินค้าจากแหล่งเหล่านั้นเลยและถ้าสินค้าแปดเปื้อนก็ต้องตรวจสอบอย่างดี สิ่งประเทศสมาชิกใหม่ปรารถนาคือประโยชน์เรื่องของยกฐานะความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ การติดต่อ การศึกษา และด้านสังคม

อีกด้านหนึ่งคือการเงิน ถ้าเราต้องการวิเคราะห์จะมีทฤษฎีมากน้อย ประเทศเหล่านี้ที่เข้ามารวมแน่นอนว่าสินค้าอาจจะมีลักษณะที่มีคุณภาพและเทคโนโลยีสูง โอกาสในการแลกเปลี่ยนก็มีเพราะว่าเป็น สินค้าเกษตร สินค้าอุตสาหกรรมแบบง่ายกว่า มีทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบหนึ่งที่เขาเรียกว่า Heckscher - Ohlin สินค้าที่แลกเปลี่ยนระหว่างความแตกต่างระหว่างสาขา แต่อีกด้านหนึ่งก็บอกว่าจำเป็นต้องใช้กรอบของเทคโนโลยี เพราะว่ายุโรปตั้งแต่ Lisbon Declaration ปี 2000 เน้นในเรื่องยุโรปจะไปได้ต้องอยู่ในยุค ICT (Information and Communication Technology) ถ้าเราพูดในความหมายทฤษฎีก็คือ Schumpeterian เป็นนักคิดชาวออสเตรีย

ซึ่งเขียนหนังสือเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต้องมีพื้นฐานทางเทคโนโลยีเป็นหลัก เพราะฉะนั้นตรงนี้จะทำให้สินค้าเหมือน ๆ กันแต่ลักษณะภายนอกแตกต่างกัน เช่น รถยนต์ของฝรั่งเศสไปค้ำกับรถยนต์ของเยอรมัน รถยนต์ของเยอรมันไปแลกกับรถยนต์ของเชคก็จะสามารถแลกเปลี่ยนกันได้แต่มีความแตกต่างในเรื่องของ lifestyle อีกด้านหนึ่ง การลงทุนที่จะต้องอาศัยการลงทุนจากกลุ่มประเทศสมาชิกช่วยผลักดันให้มีการขยายตัวรวมถึงการผลักดันจากการขยายตัวภายในซึ่งจะต้องดูปัจจัยทั้งหลายที่เรียกว่าเป็น Endogenous Growth ผลักให้สำเร็จในแต่ละประเทศ มีกลุ่มแรงงาน มีเทคโนโลยี มีกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษา การที่เรามองดูว่ายุโรปทั้งหมดจะอาศัย 10 ประเทศเข้ามาสู่ระบบ 15 อย่างไร แลกเปลี่ยนกับชาวโลกอย่างไร ด้านการค้า ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจมีการขยายตัวได้ด้านประเทศสมาชิกใหม่จะต้องมีการปรับตัวและแลกเปลี่ยนกับยุโรปตะวันตกอย่างไรคือ 15 ประเทศ ซึ่งตรงจุดนี้จะเสริมกันคือ ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ รวมถึง GDP จะช่วยให้เสริมกันอย่างไร ด้วยการค้าขายสินค้าชั้นกลาง สินค้าวัตถุดิบ สินค้าสำเร็จรูป ยุโรปเรามองว่าสหรัฐก็สำคัญ เอเชียก็จะเป็นคู่ค้าที่สำคัญซึ่งจะช่วยผลักดันการขยายตัวมาก

ภาพต่อไปเป็นลักษณะความได้เปรียบเสียเปรียบของสินค้าที่เราค้าขายของเยอรมัน สินค้าเยอรมันก็จะเป็นสินค้ากลุ่มอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าสินค้าที่แตกต่างถ้ามาดูอิตาลีก็จะต่างกันจะเป็นสินค้าที่เป็น labor-intensive เราที่ซื้อแฟชั่นอิตาลีก็จะอยู่ในนี้ เป็นอุตสาหกรรมดั้งเดิม ยังสูงอยู่

ในเรื่อง labor-intensive industry แต่ขณะเดียวกันเขาก็มีสินค้าที่หลากหลาย ในเรื่องขนาดอุตสาหกรรมและในเรื่องที่เป็นเครื่องจักรกล ประเทศอังกฤษ ประเทศหนึ่งที่ยกตัวอย่างใน 10 ประเทศที่เข้ามาใหม่ ก็ดูว่าประเทศอังกฤษก็จะมีสินค้าที่เป็น labor intensive ค่อนข้างมาก สินค้าแรงงานอยู่ก็จะแลกเปลี่ยนกับประเทศตะวันตกได้ค่อนข้างมาก คนละประเภทกันแต่ก็มีความหลากหลายในกลุ่มสินค้าที่มีความแตกต่าง ถ้าตอนนี้ก็สะท้อนให้เห็นว่ามันมีอะไรที่เชื่อมกันได้ เมื่อ 10 ประเทศนี้เข้ามาใน 15 ประเทศ

3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญ มี 3 ประเด็นหลัก ประเด็นแรกคือ สหภาพยุโรปต้องหาทางขยายตัวทางเศรษฐกิจได้อย่างไร และอีกประเด็น ที่พูดกันมากก็คือการบูรณาการในเชิงลึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเงินสำหรับประเทศที่เข้าใหม่ ส่วนประเด็นเรื่องของนโยบายเกษตรร่วมที่เป็นปัญหาโครงสร้างก็เป็นประเด็นสุดท้าย

ประเด็นแรกคือเรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สหภาพยุโรปเน้นในเรื่องของเทคโนโลยีในระดับรวมทั้งระดับกรรมาธิการของสหภาพยุโรปและโยงไปถึงระดับประเทศ มีการลดหลั่นความรับผิดชอบอย่างไรในเรื่องความก้าวหน้า ในเรื่องนี้บางประเทศเป็นตัวอย่างที่ดี เช่น ฟินแลนด์ ไอร์แลนด์ ซึ่งมีการขยายตัวได้สูง เนเธอร์แลนด์ก็เป็นอีกประเทศที่ไปได้ดี ประเทศใหญ่ ๆ ที่เป็นภาระหนัก เช่น เยอรมนี อิตาลี ฝรั่งเศส อังกฤษ เขาจะ

ทำอย่างไร อีกเรื่องหนึ่งคือ ก็ให้โอกาสกับส่วนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้าสู่กระบวนการเศรษฐกิจด้วยภูมิภาคล้าหลังเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นจะดึงตัวขึ้นได้มาได้อย่างไร อดีตที่ผ่านมาช่วยไปมากในเรื่องของเงินที่ให้ไปในประเทศเปन โปรตุเกส กรีซ อิตาลีบางส่วน แต่เวลานี้ได้นำบางส่วนไปช่วยภูมิภาคอื่น ๆ เหมือนกันในประเทศสมาชิกใหม่รวมถึง 10 ประเทศ

การบูรณาการในเชิงลึกเน้นในเรื่องของการเงิน ประเทศสมาชิก 12 ประเทศที่เข้ามาในยูโรโซนถือว่าดำเนินงานอย่างประสบความสำเร็จโดยเฉพาะการลดความแตกต่างของสภาวะเงินเฟ้อในประเทศ เพราะต้องรับเงื่อนไขการจัดระบบเงินยูโรซึ่งต้องดูแลอัตราเงินเฟ้อไม่ให้แตกต่างกันมากเกินไปเกินกว่า 2 เปอร์เซ็นต์ระหว่างประเทศที่อัตราเงินเฟ้อสูงสุดและต่ำสุด

อีกประเด็นหนึ่งคือเรื่องนี้ หนี้ภาครัฐเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติไม่ควรเกิน 60 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ประชาชาติ สำหรับใน euro area สัดส่วนหนี้ยังสูงอยู่กว่าที่กำหนดอยู่ คือมากกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ ลดลงมาปี 2002 เหลือ 69.5 เปอร์เซ็นต์ และเพิ่มขึ้นมาอีกเป็น 71.3 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นเท่ากับลดลงมาเฉลี่ย 1 เปอร์เซ็นต์/ปี แต่มีประเทศที่หนี้สูงสุด 3 ประเทศในยุโรป ประเทศแรกคืออิตาลีซึ่งภาครัฐไม่ค่อยดี แต่ภาคเอกชนดีมากเพราะหนี้ก็สูงแต่ก็ลดลงมา สำหรับประเทศกรีซและประเทศเบลเยียมหนี้ก็ลดลงมาได้มาก

อีกประการหนึ่ง งบประมาณประจำปีของประเทศในยูโรโซนไม่ควรขาดดุลเกิน 3 เปอร์เซ็นต์ ประเทศในยูโรโซนดำเนินการค่อนข้างดีอยู่ที่

ประมาณ 2.5 - 2.6 เปอร์เซ็นต์ อย่างไรก็ตาม หนี้ตรงนี้เป็นหนี้ที่เพิ่มสูงขึ้น และมี 2 ประเทศที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ คือ ประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนี เพราะเป็นประเทศที่พยายามเน้นว่าเงินนี้เป็นเงินสำคัญ แต่ในที่สุด ตัวเองก็ไม่สามารถรักษาเงินไว้ได้โดยขาดดุลงบประมาณเกิน 3 เปอร์เซ็นต์ อีกด้านที่ประสบความสำเร็จ คือ อัตราดอกเบี้ยก่อนที่จะมีเงินยูโรรวมถึง อัตราดอกเบี้ยระยะสั้น กล่าวโดยรวม บูรณาการทางการเงินช่วยสร้างพื้นฐานที่จะสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจคือเงินจะต้องไปสนับสนุนระบบให้เกิดเสถียรภาพ โดยเป็นความเชื่อว่าถ้าระบบการเงินมีเสถียรภาพแล้ว เศรษฐกิจจะดีเอง

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัญหาอยู่บ้าง ดังที่นักเศรษฐศาสตร์หรือนักคิดเห็นว่าถ้าเราเน้นเสถียรภาพมากไปเราก็อาจจะขาดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นี่เป็นตัวถ่วงปรบ เรื่องของการเงินในยุโรปรัฐบาลจะใช้เงินกระตุ้น เศรษฐกิจไม่ได้ ต้องไปคุยกันในระดับกรรมการ และในเชิงของการเมืองก็ ทำไม่ได้ จึงเป็นปัญหามาก เพราะไม่สามารถเพิ่มหนี้ได้หรือจะลดอัตราดอกเบี้ยไปมากกว่านี้ก็ได้ เป็นเหรียญสองด้านของการรักษาเสถียรภาพ ทำให้เกิดการลดอัตราการขยายตัว สำหรับประเทศสมาชิกใหม่ 10 ประเทศที่เข้ามาจะรับเงินได้ผ่านร้อนผ่านหนาวในเรื่องสงครามและการเปลี่ยนแปลงระบบมามาก จึงพอใจมากกว่าที่จะมีเสถียรภาพและเติบโตไม่มาก ในอีกด้านหนึ่งจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจประเทศเหล่านี้ด้วยซ้ำเพราะยังมีอะไรที่จะแลกเปลี่ยนกับ สหภาพยุโรป 15 ได้มาก และมี 6 ประเทศที่พร้อมแล้วที่

จะปรับตัวเข้าระบบการเงินของยุโรป ในสักปีสองปีก็จะเห็นว่าประเทศที่จะเข้ามาใช้เงินยูโรเป็นเรื่องของเกณฑ์ยุโรปคือการปรับตัวเข้าหากันในระบบเศรษฐกิจ

อีกตัวอย่างที่สำคัญในช่วงปีที่ผ่านมา คือ นโยบายเกษตรร่วมซึ่งดึงเงินงบประมาณของสหภาพยุโรปมาใช้มาก 44 เปอร์เซ็นต์หรือเกือบครึ่งหนึ่งของงบประมาณสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นการเอาเงินไปสนับสนุนในสหภาพยุโรปแล้วผันมาใช้ในการเกษตร เมื่อไปสนับสนุนก็จะทำให้ราคาสินค้าของยุโรปต่ำกว่าปกติอีกทั้งจะมาตั้งกำแพงการค้ากับประเทศภายนอก เพราะสหภาพยุโรปก็มีประเด็นทางด้านการเมืองว่าจะรักษาด้านการเกษตรอย่างไรหรือเรื่องความมั่นคงอย่างไร ประเด็นที่เป็นปัญหาในนโยบายเกษตรร่วมคือประเทศสมาชิกได้รับประโยชน์จากเงินงบประมาณไม่เท่ากัน ประเทศที่มีภาคการเกษตรใหญ่ ๆ เช่น ฝรั่งเศส สเปน โปรตุเกส เป็นต้น ได้รับเงินสนับสนุนจากส่วนนี้มาก ส่วนประเทศที่จ่ายเงินสมทบมาก คือ เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ถ้านำประเทศอีก 10 ประเทศเข้ามาก็จะใช้เงินงบประมาณในส่วนนี้มากขึ้นไปอีกจึงสมควรที่จะปฏิรูปนโยบายเกษตรร่วมด้วยการปฏิรูปได้เริ่มจากปีที่แล้ว (พ.ศ.2547) มีแผนจะทำ 10 ปี ต้องช่วยลดเงินที่จะเอามาสนับสนุนซึ่งมากถึง 1.24 เปอร์เซ็นต์ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติและต้องการจะลดลงไม่เกิน 1 เปอร์เซ็นต์ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติด้วยเหตุนี้นายกรัฐมนตรีอังกฤษซึ่งในเวลานี้เป็นประธานในสหภาพยุโรปจึงอยากจะมีส่วนผลักดันการปฏิรูปนโยบายเกษตรร่วมอย่างมาก

4. เศรษฐกิจของสหภาพยุโรป - 25 จะพาโลกไปทางใด

หัวข้อสุดท้ายคือเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปจะพาโลกไปทางใดจากการขยายสมาชิกจาก 15 ประเทศเป็น 25 ประเทศ ด้านหนึ่งสหภาพยุโรปก็มีบทบาทที่ใหญ่ขึ้นในเรื่องของน้ำหนักเศรษฐกิจโลก แต่อีกด้านหนึ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับบรรณูญโดยตรงคือเรื่องของการบริหารจัดการจะยุ่งมาก เช่น การทำงานของบรัสเซลล์ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรรมาธิการที่ทำหน้าที่บริหารสหภาพยุโรป นอกจากนั้นยังมีสมาชิกสภายุโรปซึ่งต้องเลือกกันเข้าสภาที่เมือง Strasbourg ก็เป็นอะไรที่คนยังไม่เข้าใจนัก คนทั่วไปก็จะเห็นประโยชน์แต่อาจนึกไม่ออก ถ้ากระบวนการตรงนั้นยังห่างไกลจากประชาชนก็จะทำให้เกิดการต่อต้านถ้านโยบายนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสังคม เพราะฉะนั้นอีกด้านหนึ่งยังไม่เชื่อว่าการบริหารจัดการจะออกมาอย่างไร บทบาทเหล่านี้จึงเป็นบทบาทที่สหภาพยุโรปต้องจัดการในตัวเอง

ประเด็นแรกที่คิดว่าสำคัญถ้าพูดถึงสหภาพยุโรป คือ สมาชิกใหม่ต้องปรับตัวและรับกฎเกณฑ์ของ สหภาพยุโรป และเรื่องค้าขายกับประเทศภายนอกต้องใช้มาตรการที่เกี่ยวกับการค้าภาษีและลดภาษี ประเทศเหล่านี้กำหนดภาษีสูงกว่า 9 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่สหภาพยุโรปมีภาษีที่ผูกพันกับ WTO ไว้ 4 เปอร์เซ็นต์ซึ่งต้องลดลงมาจาก 9 เปอร์เซ็นต์เหลือ 4 เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้าระหว่างสหภาพยุโรปเองเขาเรียกว่าเขตการค้าเสรีภายใน หรือเรียกว่า

สหภาพศุลกากร หมายความว่า การค้าภายในต้องเสรี และการค้าภายนอกก็ต้องมีภาษีเฉลี่ย 4 เปอร์เซ็นต์เหมือนกับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่น ๆ

อีกประเด็นหนึ่งคือการยอมให้สหภาพยุโรปเป็นตัวแทนประเทศสมาชิกทั้งหมดในองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ประเทศภายนอกรวมทั้งประเทศไทยคงต้องคำนึงถึงจุดนี้ คือสหภาพยุโรปกับประเทศภายนอกจะไม่นลงนามทำความตกลงกันได้ง่าย ๆ โดยเฉพาะในเรื่องเขตการค้าเสรี เช่น เมื่อปีสองปีที่ผ่านมานายกรัฐมนตรีเดินทางไปเยือนทางยุโรปและอยากให้เขตการค้าเสรี ยุโรปก็มีท่าทีว่าไม่ต้องการทำการค้าเสรีแบบนั้น เราก็พิจารณาต่อไปในกรอบของอาเซียน ประเทศเราประเทศเดียวกับ 25 ประเทศทั้งหมดคงมีข้อตกลงได้ไม่ถ่วงนัก วิธีการหนึ่งคือประเทศภายนอกอย่างเราควรจะมีข้อตกลงที่ครบถ้วน ในเรื่องทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษาอย่างไรกับเขาที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กันและกันมากที่สุด

- สุดท้ายคือเมื่อสมาชิกใหม่เข้ามาเงื่อนไขสำคัญในเวทีการค้าโลกคือประเทศเหล่านั้นจะไม่สามารถเพิ่มการปกป้องทางเศรษฐกิจเฉพาะตัวเฉพาะประเทศได้ แต่จะต้องทำในระดับของสหภาพยุโรป 25 ประเทศ ตรงนี้ที่อาจจะมีผลกระทบต่อภายนอกคือ ประเทศในสหภาพยุโรปจะหันมาให้ความสนใจกับประเทศสมาชิกใหม่เหล่านี้มากขึ้น เช่น เยอรมนีเคยพยายามลงทุนกับประเทศภายนอกก็หันไปลงทุนในยุโรปตะวันออก รัสเซีย จีน ละตินอเมริกา กว่าที่จะมาถึงไทยก็ลดความสำคัญลงไป อีกประเด็นหนึ่งที่จะ

วารสารยุโรปศึกษา

มีผลกระทบต่อไทยคือด้านการเกษตร นโยบายเกษตรร่วมซึ่งต้องมีการ
ปกป้อง เช่น ประเด็นการนำเข้ากุ้ง ในยุโรปไม่ค่อยมีปัญหาด้านมาตรฐาน
เท่าไรแต่ไทยมีปัญหามากกว่า ซึ่งเนื่องจากว่าสหภาพยุโรปมีการลงทุนใน
แอฟริกา ในกลุ่มแคริบเบียนแปซิฟิก อันเป็นประเด็นหลัก

ABSTRACT

Corpus Iuris and Development of Law Academy in Europe

Chantich Sodthipan

It cannot be denied that the development of European Law can be traced back to Roman Law. The revival of Roman Law through the Law Academy of Bologna in Italy was initiated by an Italian Lawyer named "Irnerio" during the 11th-12th century in the high Middle Ages of Europe.

The aim of this article is to investigate the contribution of the Law Academy of Bologna to the European Law with its roots in the Roman Law. The contribution of Emperor Justinian in 6th century, *corpus iuris*, is known as the foundation of the European Common Law and a milestone of western civilization.

The great contribution of the Law Academy of Bologna is the parallel studies of Roman Law with the doctrines of the Catholic Church, both the studies of content and methodologies. The Law Academy of Bologna has developed methodology to explain unclear glosses in the text which is called glossatori. Another method, *apparatus*, is influenced by the concept of Humanism and aims to analyse text more in details. The methodologies of the age of Humanism in the 15th and 16th centuries, *dialettico* or *scolastico*, which put more emphasis on logical thinking and analysing texts, aimed that the interpretation of the text would be more independent from the doctrines of the Catholic Church. During this time there was a rebirth of many

new kinds of law in Europe such as law for international relation etc.

The acceptance and adptation of the Roman Law in the European countries experienced different paths. Most European lawyers have adapted the Roman Law according to the tradition, culture and their social way of life. One crucial factor, which made this development possible, is that the European countries have the same basis of culture - Christianity. We can observe 2 major movements of this development:

1. The movement in France - *Scuola dei Culti*
2. The movement in Germany, which tried to adapt the Roman Law to the law of the federal states. This movement is the direct contribution to the *Bürgerliches Gesetzbuch* or BGB of Germany, which is internationally considered as one of the most concise law books based on concept of Roman Law.

Corpus iuris และการพัฒนาของวิชานิติศาสตร์ในยุโรป¹

ฉันทิชย์ โสติดิพันธ์²

1. มรดกของโลกโรมันและโรงเรียนกฎหมายแห่งโบโลญญา

เราอาจจะกล่าวได้โดยไม่เกินความจริงนักว่าการศึกษากฎหมายในยุโรปได้เจริญงอกงามขึ้นอีกครั้งหนึ่งในราวศตวรรษที่ 11-12 โดยนักกฎหมายชาวอิตาลีเชื้อชื่อ Imerio ซึ่งได้ก่อตั้งโรงเรียนสอนกฎหมายขึ้นที่โบโลญญา (Bologna) โดยมีนักศึกษาเข้ามาเรียนจากเกือบทุกดินแดนในยุโรป และดังนั้นคำสอนของเขาจึงแพร่หลายกระจายไปทั่วยุโรป

กฎหมายหลักที่โรงเรียนสอนกฎหมายแห่งโบโลญญาศึกษาก็คืองานนิติบัญญัติที่ยิ่งใหญ่ของศตวรรษที่ 6 ในสมัยของจักรพรรดิจัสติเนียน (Justiniano 482-565) ที่เรียกชื่อว่า *Corpus iuris* (ซึ่งประกอบด้วย Codex, Digesta, Institutiones และ Novellae)³ โดยได้รวบรวมงาน

¹ ลงพิมพ์ครั้งแรกในวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 4 ธันวาคม 2534 บทความนี้พิมพ์ซ้ำเพื่อเป็นที่ระลึกแด่ ผศ.ดร.ฉันทิชย์ โสติดิพันธ์ อดีตรองผู้อำนวยการศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² น.บ. (ธรรมศาสตร์), ปริญญาเอกทางกฎหมายจากประเทศอิตาลี (Dottore in Giurisprudenza, L'Università degli studi di Roma "La Sapienza") นิติกรประจำสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

³ *Corpus iuris* ของ Justiniano ซึ่งเป็นจักรพรรดิของจักรวรรดิโรมันตะวันออกเริ่มต้นในปี 528 (อันเป็นปีที่ครองราชย์) จนถึงปี 565, แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ

กฎหมายของหลายศตวรรษและถือได้ว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ชิ้นหนึ่งของอารยธรรมของมนุษย์ เป็นสิ่งซึ่งเรียกว่า “Common Law” (II diritto commune หรือ ius commune) ของภาคพื้นทวีปยุโรป รวมทั้งบางส่วนของอังกฤษ ซึ่งยังคงมีอิทธิพลในทางความคิดจนถึงปัจจุบัน⁴

- *Codex Iustinianus* เป็นการรวบรวมธรรมนูญการปกครอง (Costituzioni) ของจักรพรรดิองค์ก่อน ๆ (ตั้งแต่จักรพรรดิ Adriano ซึ่งครองราชย์ในปี 117-138) จนถึงสมัยของจักรดิเนี่ยนเอง มีทั้งหมด 12 เล่ม บางตอนเขียนเป็นภาษากรีก
- *Digesta* (เรียกรวมทั้งในภาษากรีกว่า *Pandectae* ซึ่งหมายความว่า รวบรวมมาจากทุก ๆ ส่วน) มีทั้งหมด 50 เล่ม รวบรวมงานเขียนถึง 9,150 ผลงานของนักกฎหมายทั้งหมด 40 ท่าน จากศตวรรษแรกก่อนคริสตศักราชจนถึงต้นศตวรรษที่ 4 ใช้เวลารวบรวมทั้งหมด 3 ปี คือจาก ค.ศ. 530-533 ส่วนใหญ่เขียนเป็นภาษาลาติน
- *Institutiones* เป็นเสมือนคู่มืออธิบายสรุปข้อกฎหมายสั้น ๆ เพื่อการศึกษากฎหมายของนักศึกษาของโรงเรียนกฎหมายของจักรวรรดิ แต่ Giustiniano ต้องการให้รักษาไว้ซึ่งคุณค่าในทางนิติบัญญัติด้วยในส่วนนี้มี 4 เล่ม และทำเสร็จในปลายปี 533
- *Novellae* (หรือ *Novellae constitutones*) เป็น ส่วน ซึ่ง รวบรวมธรรมนูญ (Costituzioni) ซึ่งได้ออกประกาศโดยพระเจ้าจักรดิเนี่ยนเอง ภายหลังจากที่ได้รวบรวมงานใน 3 ส่วนแรกเสร็จสิ้นลง (คือระหว่างปีค.ศ. 535-565) ได้รวบรวมเป็น 3 ตอนใหญ่ ๆ คือ ตอนที่ใหญ่ที่สุดมี 168 ฉบับ, ตอนกลาง (ซึ่งเรียกว่า *Authenticum*) ประกอบด้วย 134 ฉบับและตอนที่เล็กที่สุดมี 124 ฉบับ ส่วนใหญ่เขียนเป็นภาษากรีก และบางตอนเขียนทั้งภาษากรีกและลาติน

⁴ F.Calasso, *Medio evo del diritto*, Milano, Giuffr  Ed, 1954, Vol. I, p.81 ss. และ R.Orestano, *Introduzione allo studio del diritto romano*, IL MULINO, Bologna, 1987, p.37 ss.

เป็นเวลาหลายศตวรรษที่เดียวที่ *Corpus iuris* ได้มีอิทธิพลและคุณค่าในทางกฎหมายต่อหลาย ๆ ประเทศในยุโรป มากบ้างน้อยบ้างในฐานะที่เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชน ซึ่งนำมาซึ่งแนวความคิดและการพัฒนาของระบบกฎหมายในยุคต่อ ๆ มา และที่โรงเรียนกฎหมายแห่งโบโลญญา (Bologna) นี้เองซึ่ง *Corpus iuris* ได้รับการศึกษาและพัฒนาไปอย่างลึกซึ้งพร้อม ๆ กับแนวคิดรวมทั้งจากกฎหมายที่ลึกซึ้งอีกแนวความคิดหนึ่ง (ซึ่งอาจจะกล่าวได้เช่นกันว่ามีรากฐานความคิดรวมทั้งจากกฎหมายโรมันด้วย) นั่นก็คือแนวความคิดในทางกฎหมายของโบสถ์หรือของศาสนาคริสต์ (*tradizione giuridica della Chiesa*) ซึ่งในราวคริสต์ศักราช 1140 Irnerio (ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนกฎหมายแห่งโบโลญญา) ได้รับเอา *Decretum* ของ Graziano⁵ ซึ่งเป็น

⁵ ผลงานสำคัญในทางศาสนาคริสต์ชิ้นนี้ ทำขึ้นในระหว่างปี ค.ศ. 1139-1149 มีชื่อเต็ม ๆ ว่า *Concordanitia disdiscondantium canorum* แต่มักจะเรียกโดยทั่วไปว่า *Decretum* (Magistri) Gratiani (โดยนักศึกษาที่ศึกษากฎหมายนี้จะเรียกว่าพวก "decretisti" โดยแยกจากพวกที่ศึกษา *Corpus iuris* ซึ่งจะเรียกว่าพวก (civilisti) งานชิ้นนี้ประกอบด้วยผลงานต่าง ๆ ประมาณ 4,000 ชิ้น มีที่มาต่าง ๆ กัน (เช่น จากไบเบิล, งานของจักรพรรดิ Teodosio, Giustiniano รวมทั้งงานนิติบัญญัติในสมัย carolingia โดยเน้นความสำคัญในทางด้านกฎหมายทางศาสนา; งานชิ้นนี้ได้รับการรวบรวมเพิ่มเติมต่อมาอีก 4 ครั้งสำคัญ (เช่น จาก *Decretales Gregorii IX* ในปี 1234) จนกระทั่งถึง *Clementinae* ในปี 1317 โดยรวม ๆ กันของ *Decretum* ที่ได้รวบรวมนี้ จนถึงศตวรรษที่ 15 ได้ถูกเรียกรวม ๆ ว่า "*Corpus iuris canonici*" ซึ่งในยุคปัจจุบันก็ได้มีการรวบรวมพิมพ์ไว้โดยสำนักพิมพ์แห่ง Friedberg ในชื่อว่า *Corpus iuris canonici*, 2 voll., Lipsiae, 1981.

บาทหลวงและนักเทววิทยาที่ยิ่งใหญ่ของยุคนั้น มาให้นักศึกษาเรียนไปพร้อม ๆ กับ Corpus iuris ซึ่งถือเป็นการศึกษาประสานกันระหว่างกฎหมายแพ่ง (cicile) กับกฎหมายเฉพาะ (canonico)

จากพื้นฐานที่สำคัญของทั้งจาก Corpus iuris และ Decretum นี้ ในสมัยกลางถือได้ว่าเป็น “*Utrumque ius*” กล่าวคือ เป็นหลักสองหลักที่เคียงคู่ขนานกันพัฒนาไปด้วยกันมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และมีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดของนักกฎหมายสมัยกลาง

โรงเรียนกฎหมายแห่งโบโลญญาได้พัฒนาการเรียนการสอนและรับนักศึกษาจากทุกดินแดนทั่วภาคพื้นยุโรป ต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารกับเจ้าผู้ครองนคร แต่ในที่สุดก็ได้พัฒนาจนกลายเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงที่สุดในยุคนั้น⁶ ลูกศิษย์จากมหาวิทยาลัยแห่งนี้เมื่อจบการศึกษาได้เดินทางกลับบ้านเมืองของตน ได้นำความรู้ที่เรียนมาไปเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ซึ่งถือได้ว่า เป็นผลงานที่สำคัญอย่างหนึ่งของสำนักกฎหมายแห่งนี้

ผลงานที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งซึ่งสืบสืบทอดมาจากมหาวิทยาลัยแห่งโบโลญญา ก็คือ ผลงานในการศึกษาและค้นคว้าหรืออธิบาย Corpus iuris (โดยเฉพาะต่อ Digesta หรือ Pandectae) ที่เรียกว่า “*glossa*” (ซึ่งแปลตาม

⁶ De Verdottini, *Lo Studio di Bologna, l'impero, il Papato*, in *Dissertationes historicae de Universitate Bononensi...*, Bologna, 1956; Solmi, *Le scuole del Medio Evo e l'origine delle Università*, in “*Riv. St. Dir. It.*”, 14 (1941) และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง Sorbelli, *dell'Università di Bologna: il Medioevo*, Bologna, 1940

ศัพท์ว่า การอธิบายคำหรือข้อความที่ยากในตำราโบราณ) ซึ่งเราเรียกนักศึกษากฎหมายด้วยวิธีนี้ว่าพวก “*glossatori*”⁷ เหตุผลที่ต้องศึกษาดำรงกฎหมายด้วยวิธีนี้ก็เพราะการศึกษางานของจักรพรรดิจัสติเนียนนั้น พระองค์ได้ห้ามเด็ดขาดที่จะให้นักกฎหมายอื่นมาตีความกฎหมายหรืองานของพระองค์ เพราะถือว่าจักรพรรดิเท่านั้นที่จะสามารถตีความกฎหมายได้ ดังนั้นในยุคต่อ ๆ มาจึงยังไม่มีใครกล้าฝ่าฝืนข้อห้ามนี้ ทำได้ก็แต่เพียงการอธิบายไว้ข้าง ๆ รอบ ๆ หรือระหว่างบรรทัดของข้อความที่เขียนไว้เดิม แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาจนเป็นระบบที่เรียกว่า “*apparatus*” ซึ่งมีลักษณะเป็นการอธิบายและวิเคราะห์อย่างแท้จริงรวมทั้งการตีความด้วย *glossa* ที่มีชื่อเสียงมากก็คือ *glossa* ของ Accursio (ซึ่งเป็นครูที่ยิ่งใหญ่ คนหนึ่งของมหาวิทยาลัยแห่งโบโลญญาที่มีชีวิตอยู่ในราว ค.ศ. 1181-1260) หรือบางครั้งเรียกว่า “*glossa ordinaria*”

ในราวศตวรรษที่ 14 เมื่อการศึกษากฎหมายของพวก *glossatori* ได้ขยายวงกว้างออกไปทั้งในการอธิบายกฎหมายแพ่งและกฎหมายของโบสถ์หรือทางศาสนาคริสต์ จนถึงจุดอิ่มตัว ได้เริ่มแนวทางการศึกษาแบบใหม่เกิดขึ้น คือ การศึกษาของพวก “*Commentatori*” ซึ่งใช้วิธีการศึกษาในแบบที่

⁷ วิธีการศึกษาของพวก *glossatori* ก็คือ การที่นักกฎหมายหรือครูนำเอาตำราเรียนกฎหมาย (*litera*) มาวางตรงหน้าแล้วอ่านให้ลูกศิษย์ฟัง (*leggere*) จากนั้นก็อธิบายความหมายของคำ (*lecturae*) ซึ่งครูเห็นว่ามีความสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจ เป็นการอธิบายความตามตำราที่เขียนไว้ (*esegesi testuale*) วิธีนี้เป็นวิธีการศึกษาที่เก่าแก่ที่ใช้เฉพาะสำหรับการเรียนกฎหมาย และถือเป็น “เทคนิคของการตีความของสมัยกลาง”

เรียกว่า “tractatus หรือ commentum” กล่าวคือ เป็นการศึกษาในรูปแบบ “dialettico หรือ scolastico” โดยให้การให้เหตุผลโต้แย้งวิเคราะห์และวิจารณ์ ผลงานหรือตำรากฎหมายต่าง ๆ แล้วสรุปหาหลักการและเหตุผลในทางกฎหมายออกมาในแต่ละเรื่องมิใช่เพียงการอธิบายคำหรืออธิบายความอย่างพวก glossatori ผลงานที่เด่นของการศึกษาวิธีนี้ก็คือ Lecture super Codice ของ Cino da Pistoia (1270-1336) และงานวิเคราะห์ที่ยิ่งใหญ่ของ Bartolo da Sassoferrato (1314-1357) ในการสรุปหลักและนิยามของสถานะทางกฎหมายของบุคคลแยกจากสถานะทางกฎหมายของทรัพย์สิน (statuto personale และ statuto reale) ซึ่งหลักนี้ยังคงมีอิทธิพลในทางความคิดจนถึงปัจจุบัน⁸

กล่าวคือโดยสรุปแล้วความแตกต่างที่เด่นชัดระหว่างวิธีการของพวก glossatori กับ commentatori ก็คือ ในขณะที่พวก glossatori ศึกษางาน Corpus iuris และงานอื่น ๆ โดยพิจารณาความหมายของคำ (Verba) แต่พวก commentatori จะพิจารณาวิเคราะห์ที่เหตุผลและความคิดในทางกฎหมาย (sensus หรือ ratio legis) ซึ่งพัฒนาต่อมายังระบบของการตีความกฎหมายจนถึงในยุคปัจจุบันของเรา⁹

⁸ นอกจากนี้ยังมีนัก Commentatori ที่สำคัญอื่น ๆ อีก เช่น Jacques de Révigny (1230-1296), Pierre de Belleperche (1250-1308) และ Baldo degli Ubaldi (1327-1400) เป็นต้น; F.CALASSO, *Medio evo del diritto* อ้างแล้ว, หน้า 572-577

⁹ Wicacker, *Storia del diritto privato moderno*, Milano, 1980 vol.I.p.117 และ R.O restano, *Introduzione allo studio del diritto romano*, อ้างแล้ว, p.40-41

ในศตวรรษที่ 15 และศตวรรษที่ 16 อันเป็นช่วงที่พวก Commentatori ได้ผลิตผลงานออกมามากมายซึ่งนอกเหนือจากทางด้านกฎหมายแพ่งแล้ว ยังมีทางด้านกฎหมายพาณิชย์ กฎหมายอาญา กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายสาขาอื่น ๆ อีก มีการวิเคราะห์และรวบรวมกฎหมายต่าง ๆ เป็นหมวดหมู่ขึ้น เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของยุคใหม่ซึ่งมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นใหม่ ๆ ทั้งทางด้านการเมือง ศาสนา และทางทหาร ในช่วงนี้เราอาจจะกล่าวได้ว่าห้องสมุดใหญ่ ๆ เกือบทุกแห่งในยุโรป (รวมทั้งอังกฤษ) มีผลงานของนักกฎหมายอิตาเลียนมากมายโดยเฉพาะจากสำนักของพวก commentatori และนี่เองเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ “วิชานิติศาสตร์” ได้แพร่กระจายไปจนมีความรู้สึกคล้ายกับว่า ยุโรปมีส่วนร่วมกันในกฎหมายแบบเดียวกันเป็น “*ius commune*” ซึ่งมีที่มาจากที่เดียวกันจาก Corpus iuris เป็นลำดับดังที่กล่าวมาข้างต้น

2. แนวความคิดและอิทธิพลของกฎหมายโรมันกับการพัฒนาไปในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปสมัยกลาง

เราได้กล่าวมาแล้วว่าผลงานของนักกฎหมายทั้งจากพวก glossatori และ Commentatori รวมทั้งที่มีนักศึกษาจากดินแดนต่าง ๆ ในยุโรปได้มาศึกษากฎหมายที่มหาวิทยาลัย Bologna ทำให้มีการกระจายไปของความรู้และแนวคิดที่ร่วมกันแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในทางการเมืองและสังคมตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่บ้างก็ตาม และดังนั้นเราอาจจะกล่าว

สรุปได้ว่าผลงานของโรงเรียนกฎหมายหรือต่อมาคือมหาวิทยาลัยแห่งโบโลญญาได้มีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างแนวทางที่ร่วมกันนี้ของความคิดในทางกฎหมายของยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานที่ชื่อว่า “Glossa accursiana” ซึ่งเป็นการแยกแยะและตีความ Corpus iuris นั้น ถือได้ว่าเป็นผลงานที่มีอิทธิพลมากในศาลของประเทศต่าง ๆ ในยุคนั้น เพราะไม่เพียงแต่เป็น “lex scripta” ที่สำคัญแต่รวมทั้งการตีความที่ทำให้หลักกฎหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังมีคำกล่าวที่ว่า “quicquid non agnoscit glossa agnoscit forum”

ดินแดนที่ได้รับอิทธิพลความคิดของกฎหมายโรมันนั้น มีทั้งดินแดนที่เคยรวมอยู่ในอาณาจักรโรมันและดินแดนที่ไม่เคยเป็นของอาณาจักรโรมันมาก่อนแต่ได้รับอิทธิพลจากงานเขียนหรือจากการศึกษาที่ได้รับไปจากมหาวิทยาลัยแห่งโบโลญญา เราจะได้กล่าวถึงแต่ละดินแดนที่ได้รับอิทธิพลไปโดยสรุป คือ

เราจะเริ่มต้นที่ดินแดนฝรั่งเศส ซึ่งจำเป็นจะต้องแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แคว้นของฝรั่งเศสทางตอนเหนือและแคว้นทางตอนใต้ เพราะรูปแบบของอิทธิพลทางความคิดที่ได้รับไปนั้นแตกต่างกัน

ดินแดนฝรั่งเศสทางตอนใต้นั้นเป็นดินแดนที่ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมลาตินมาก และประชาชนที่อาศัยอยู่ก็เป็นพวก “Gallo-nomani” ดินแดนส่วนนี้ใช้กฎหมายโรมัน (lex romana) เป็นเสมือนกฎหมายส่วนบุคคลของพวกเขา (legge personale) นอกจากนี้การที่มีความใกล้ชิดและได้รับ

อิทธิพลจาก Corpus iuris ตลอดจนคำสอนและผลงานต่าง ๆ ของโรงเรียนกฎหมายที่โบโลญญา ทำให้ดินแดนเหล่านี้มีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร (pays de droit écrit หรือ Ius scriptum) คือ กฎหมายโรมันของพระเจ้าจัสติเนียนนั่นเอง (นอกเหนือไปจากกฎหมายท้องถิ่นของตน) ในตอนกลางศตวรรษที่ 12 นักกฎหมายจากสำนัก glossator ผู้หนึ่งชื่อ Piacentino (ซึ่งเป็นครูกฎหมายที่โบโลญญา) ได้เดินทางไปก่อตั้งโรงเรียนสอนกฎหมาย (ซึ่งต่อมาเป็นมหาวิทยาลัย) ที่ Montpellier ซึ่งเป็นสำนักสอนกฎหมายแห่งที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จมาในยุคนั้น

ส่วนแคว้นของฝรั่งเศสทางตอนเหนือนั้นเป็นดินแดนซึ่งกฎหมายจารีตประเพณีมีอิทธิพลอยู่อย่างมากและมีค่าเป็นกฎหมายที่สูงสุดของดินแดนแถบนี้ ("*toutes coutumes sont réelles*") ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นดินแดนของกฎหมายจารีตประเพณี (pays de droit coutumier) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากฎหมายโรมันจะไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ แต่ก็ไม่ได้ถูกละเลยอย่างสิ้นเชิง ได้มีการยอมรับและอ้างถึงบ้างในฐานะเป็นกฎหมายเสริมหรือเป็นเสมือน "*raison escripte*" และในปี 1453 พระเจ้าชาร์ลที่ 7 ได้มีพระบรมราชโองการให้รวบรวมกฎหมายจารีตประเพณีท้องถิ่นขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการค้นหาที่มาของหลักกฎหมายในกรณีที่กฎหมายจารีตประเพณีท้องถิ่นมิได้กำหนดไว้ จึงมีการเสนอให้ใช้หลักจารีตประเพณีของท้องถิ่นใกล้เคียงหรือแคว้นที่ใกล้เคียงกัน อันทำให้อิทธิพลความคิดในทางกฎหมายของดินแดนที่ได้รับอารยธรรมของ

กฎหมายโรมัน (คือแคว้นทางตอนใต้) มีบทบาทในการแพร่ขยายความคิดกฎหมายโรมันของตนเข้าไปรวมทั้งในดินแดนทางตอนเหนือด้วย ซึ่งในยุคต่อ ๆ มาเราจะเห็นชัดเจนยิ่งขึ้นต่ออิทธิพลทางความคิดนี้ในการทำประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศส (Code Civil des Français, 1804) ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลงานของการพัฒนาในทางความคิดทางกฎหมายที่สำคัญมากของยุค อันได้รับการสนับสนุนทางความคิดทั้งจากกฎหมายโรมัน (คือในทางแพ่ง) และกฎหมายศาสนา (canonico) (ซึ่งเราจะได้กล่าวถึงอีกครั้งต่อไป)

อีกดินแดนหนึ่งซึ่งเป็นก้าวอย่างที่สำคัญของความคิดกฎหมายโรมัน โดยเฉพาะจากอิทธิพลของสำนักกฎหมายแห่งโบโลญญา ก็คือ สเปน

สเปนเป็นดินแดนซึ่งได้รับอิทธิพลจากกฎหมายโรมันมาตั้งแต่สมัยกลางตอนต้น โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 7 กษัตริย์ที่ชื่อ Recesvindo ได้ออกประกาศกฎหมายที่เรียกว่า Liber (หรือ Forum) iudiciorum อันเป็นการประมวลนำเอากฎหมายของประชาชนที่ใช้กฎหมายโรมัน (คือ Lex Rmana Wisigothorum) กับกฎหมายประชาชนเชื้อชาติ Gothic กฎหมายของกษัตริย์ Recesvindo นี้เรียกโดยทั่วไปว่า “Lex Wisigothorum” ซึ่งได้รับเอาทั้งเนื้อหาและรูปแบบตามกฎหมายโรมันในยุคนั้น (โดยเฉพาะรูปแบบการแบ่งหมวดหมู่) ได้เลียนแบบจากประมวลกฎหมายของพระเจ้าจัสติเนียน) นอกจากนี้ความต่อเนื่องดำเนินไปของประเพณีลาตินในดินแดนสเปนก็ไม่เคยขาดสายเลย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของ Isidoro di Siviglia ที่ชื่อ Etymologiae ซึ่งมีอิทธิพลในกฎหมายต่าง ๆ ของสเปนในยุค

นั้น) จนถึงศตวรรษที่ 12 ที่โรงเรียนกฎหมายแห่งโบโลญญาได้มีนักศึกษาจากสเปนเดินทางมาเรียนกันมากและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี 1364 พระคาร์ดินัลชื่อ Egidio di Albornozi ได้ก่อตั้ง Collegio di Spagna (San Clemente) ขึ้นที่สเปนเพื่อให้ไม่ต้องเดินทางมาเรียนไกลถึงโบโลญญา

เราอาจกล่าวได้ว่าความคิดและประเพณีทางกฎหมายของสเปนได้ติดตัวและรับเอาอิทธิพลจากแนวความคิดทางกฎหมายของสมัยกลางจากอิตาลีทั้งในทางปฏิบัติและทางทฤษฎีอื่นทำให้กฎหมายโรมันและผลงานต่าง ๆ ของนักกฎหมายอิตาลีเผยแพร่นานและเจริญงอกงาม ความสำเร็จที่เห็นเด่นชัดอีกครั้งหนึ่งของกฎหมายโรมันในสเปน ก็คือ การมีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้ “*Ley de las Siete Partidas* ของ Alfonso el Saggio (1252-1284) ในปี 1348 อันเป็นผลงานที่ถือได้ว่าสำคัญมากขึ้นหนึ่งของสมัยกลาง โดยได้รับแนวความคิดของกฎหมายโรมันโดยเฉพาะจากพวก glossatori อิตาลี

เราจะกล่าวถึงดินแดนอีกดินแดนหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กัน คือ โปรตุเกส ซึ่งมีสถานการณ์ใกล้เคียงกับของสเปนแม้ว่าจะดำเนินไปอย่างช้า ๆ และไม่เข้มข้นเท่าของสเปน ความคิดและอิทธิพลของกฎหมายโรมันเราสามารถจะดูได้จากประมวลกฎหมายที่สำคัญ ๆ เช่น Ordenações Alfonsinas (ของกษัตริย์ Alfonso V ในปี 1446) ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกฎหมายโรมันและกฎหมายศาสนา (canonico), Ordenações Filipinas (ของกษัตริย์ Filipo II ของสเปนซึ่งเป็นกษัตริย์ของโปรตุเกสด้วยในปี 1603) ซึ่ง

ได้มีพระบรมราชโองการให้รวบรวมสะสางประมวลกฎหมายก่อน ๆ ใน
สมบูรณและทันสมัยขึ้น บางส่วนยังคงมีผลจนถึงยุคปัจจุบัน เป็นต้น

เราจะผ่านต่อไปยังดินแดนซึ่งเรียกได้ว่าไม่เคยได้รับอิทธิพลโดยตรง
อย่างเช่น ประเทศในคาบสมุทรไอบีเรียและฝรั่งเศส (รวมทั้งอิตาลีด้วย) ซึ่ง
ถือเป็นดินแดนดั้งเดิมของจารีตประเพณีและวัฒนธรรมแบบโรมันโดยเราจะ
เริ่มที่ดินแดนอังกฤษ

ในช่วงศตวรรษที่ 11-12 นั้นอังกฤษโดยทั่วไปแล้วใช้กฎหมายจารีต
ประเพณีเป็นหลัก แม้ว่าจะมีบางช่วงซึ่งวัฒนธรรมลาตินจะเข้ามามีบทบาท
บ้างโดยผ่านกฎหมายของทางศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก แต่ก็ยังนับว่าไม่
มากนัก จนกระทั่งตอนกลางของศตวรรษที่ 12 ได้เริ่มมีบาทหลวงชาว
อิตาลีเดินทางเข้าไปยังอังกฤษและได้มีส่วนร่วมในการนิติบัญญัติใน
สมัยนั้น (เช่น Lanfranco ซึ่งแต่ก่อนเคยเป็นครูสอนที่ปาเวีย (Pavia) แต่
บุคคลสำคัญที่เข้าไปในอังกฤษในตอนนั้นก็คือบาทหลวงและนักกฎหมาย
แพ่งชาวลอมบาร์เดีย (glossatore civilista) ที่ชื่อ Vacario ซึ่งได้เดินทางติดตาม
Teobaldo di Cantorbery และได้ก่อตั้งโรงเรียนกฎหมายที่ Oxford
โดยเปิดให้เรียนได้กับทุก ๆ คนประสบผลสำเร็จมาก นอกจากนั้นท่านผู้นี้ยัง
ได้มีผลงานที่สำคัญอีก คือ liber pauperum ซึ่งเป็นผลงานอธิบาย
(glossa) Codex 9 เล่มแรกของพระเจ้าจัสติเนียน จากความสำเร็จของ
Vicario นี้เอง ต่อมาภักษัตริย์ Stefano ที่ 1 ได้มีพระบรมราชโองการสั่งให้
ปิดโรงเรียนและในปี 1234 พระเจ้า Henry ที่ 3 ได้มีคำสั่งห้ามสอนกฎหมาย

โรมันในราชอาณาจักร เพราะถือว่ากฎหมายโรมันนั้นเป็นกฎหมายของจักรวรรดิและระบบพิพดลในอังกฤษไม่ชอบให้สอนกฎหมายโรมัน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเหตุผลในทางการเมืองของอังกฤษในยุคนั้น แต่อย่างไรก็ตามคำสอนของกฎหมายโรมันก็ไม่หมดไปทีเดียว ยังคงมีการสอนแทรกเสริมกับการเรียนในโรงเรียนของทางศาสนา (scuole ecclesiastiche) โดยเป็นการเสริมกฎหมายพระ (diritto canonico) และนอกจากนี้ในมหาวิทยาลัยทั้งที่ Oxford และ Cambridge ก็ยังคงมีการสอนและเล่าถึงกฎหมายโรมันในฐานะเป็นบ่อเกิดของนิติศาสตร์ทั่วไป ("giurisprudenza generale")

นักกฎหมายอังกฤษเองก็ผลิตผลงานที่สำคัญมากซึ่งอาจกล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีหรือแนวความคิดจากกฎหมายโรมัน คือ Ranolfo di Glanwill (ศตวรรษที่ 12) และ Enrico di Bracton (มีชีวิตประมาณปี 1216-1268) ท่านทั้งสองได้รวบรวม "กฎหมายและจารีตประเพณีของอังกฤษ" ("*leges et consuetudines Angliae*") ออกมา 2 เล่ม (Tractatus) ซึ่งถือว่าเป็นการจัดระบบในทางศาสตร์เป็นครั้งแรกของ Common Law ของอังกฤษ¹⁰

ระหว่างศตวรรษที่ 16-17 เมื่อความคิดในทางมนุษยนิยม (umanistiche) ได้แพร่กระจายไปทั่วยุโรปรวมทั้งที่อังกฤษด้วย ได้มีการกลับมาศึกษาแบบดั้งเดิม (classic) อีกครั้ง ผลงานที่ถือได้ว่ายิ่งใหญ่ในช่วง

¹⁰ หนังสือทั้งสองเล่มนี้ได้ตีพิมพ์เป็นครั้งแรกที่ลอนดอน, เล่มแรกในปี 1554 และเล่มหลังในปี 1569

นี่ก็คือ “*Commentaries on the law of England*” ของ Blackstone (ในปี 1765 และ 1769) ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าที่ลึกซึ้งของกฎหมายอังกฤษตั้งแต่ดั้งเดิมรวมทั้งการอธิบายกฎหมายโรมันที่นักกฎหมายอังกฤษได้นำเอาความคิดมาปรับใช้กับกฎหมายของตนด้วย

สำหรับดินแดนทางตอนเหนือของยุโรปนั้นนับได้ว่าห่างไกลจากวัฒนธรรมลาตินมากไปกว่าอังกฤษอีก ซึ่งดินแดนเหล่านี้กฎหมายของชนชาติของตนได้มีลักษณะพิเศษเฉพาะของตนเอง เราจะพิจารณาโดยสรุปเริ่มจาก นอร์เวย์ ซึ่งกฎหมายของชนชาตินักรบหรือพวกไวกิงและพวกเกษตรกรรมได้มีบทบาทและอิทธิพลอย่างมาก แต่กระนั้นก็ตามการแพร่ขยายของศาสนาโรมันคาทอลิกในปีแรก ๆ ของศตวรรษที่ 11 โดยการสนับสนุนของกษัตริย์ Olay ทำให้ประชาชนตื่นกลัวและต้องการให้กฎหมายของตนมีการจัดระบบบ้างและเป็นผลสำเร็จในปี 1274 โดยกษัตริย์ Magnus ที่ 4 (1263-1280) เรียกว่า “*Lagaboter*” (ซึ่งแปลว่า “นักนิติบัญญัติ”) ประมวลกฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้在地แดนนอร์เวย์ถึงกว่า 400 ปี และผลงานชิ้นนี้ถือได้ว่าเป็นผลผลิตในทางความคิดของกฎหมายโรมันซึ่งได้ซึมซาบผ่านทางนักศึกษาที่มาเรียนที่โบโลญญาและที่ปารีสรวมทั้งพวกบาทหลวงที่ได้รับการศึกษากฎหมายโรมันอย่างดีที่ได้เดินทางไปปฏิบัติภารกิจยังดินแดนนี้

โปแลนด์ เป็นดินแดนหนึ่งซึ่งความคิดและอิทธิพลของกฎหมายโรมันได้เข้าไปโดยผ่านทางกฎหมายพระ (*diritto canonico*) และการที่นักศึกษาชาวโปแลนด์ได้มาศึกษากฎหมายที่มหาวิทยาลัยโบโลญญา ดังที่

ปรากฏหลักฐานของผลงานเขียนด้วยลายมือมากมายซึ่งยังคงเก็บรักษาไว้ที่ Cracovia และที่ Gniezno ซึ่งที่ Cracovia นั้น ในปี 1364 ได้มีการสถาปนา ตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น (ดยกษัตริย์ Casimiro il Grande) ซึ่งแบ่งภาคการศึกษาในทางกฎหมายแบ่งออกเป็น 5 หมวดด้วยกันคือ 3 หมวดสำหรับการ ศึกษา Digesto อีก 2 หมวดสำหรับ Codex และ Volumene นอกจากนี้ยัง แบ่งอีก 3 หมวด สำหรับกฎหมายพระ (diritto canonico) แต่มหาวิทยาลัย นี้ไม่ประสบผลสำเร็จนักและต้องเลิกไปในที่สุดด้วยเหตุผลในทางการเมือง และแนวความคิดในทางชาตินิยมของโปแลนด์ในยุคนั้น

เราจะผ่านมายังดินแดนใจกลางของยุโรปที่ซึ่งเราจะพบว่ากฎหมาย โรมันได้รับการพัฒนาไปอย่างน่าอัศจรรย์และซึ่งจะเป็นดินแดนที่อาจจะ กล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมทางกฎหมายของยุโรป คือ เยอรมัน

ที่เยอรมันก็เช่นเดียวกันที่กฎหมายท้องถิ่นได้ฝังรากลึกมาเป็นเวลา นาน โดยเฉพาะกฎหมายจารีตประเพณีท้องถิ่นแต่อย่างไรก็ตามในราวกลาง ศตวรรษที่ 13-14 กฎหมายพระ (diritto canonico) ก็ได้รับการศึกษากัน อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะที่มหาวิทยาลัย Heidelberg (ก่อตั้งเมื่อปี 1386 และเป็นแห่งแรกที่สอนกฎหมายพระนี้ในเยอรมัน) และติดตามมาด้วยความ ต้องการที่จะศึกษากฎหมายแพ่งเพื่อความเข้าใจกฎหมายอย่างเป็นระบบ (โดยเฉพาะในทางตอนใต้ของเยอรมัน ซึ่งมีนักศึกษาจำนวนมากที่ได้รับการ ศึกษาไปจากมหาวิทยาลัยในอิตาลีและกลับไปดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ใน ทางกฎหมาย) ผลงานชิ้นสำคัญก่อนที่จะถือได้ว่าสิ้นสุดของสมัยกลาง ก็คือ

การก่อตั้ง “Reichskammergericht” (“ศาลแห่งจักรพรรดิ”) ในปี 1495¹¹ ซึ่งศาลแห่งนี้จะตัดสินตามกฎหมายโรมันและกฎหมายพระ (ซึ่งเรียกว่าเป็น “*diritto comune*”) นอกเหนือไปจากการใช้จารีตประเพณีและคำสั่งของเจ้าผู้ครองนครแห่งท้องถิ่นต่าง ๆ ตามระบบฟิวดัล กฎหมายแห่งจักรวรรดินี้ในทางศาสตร์ของกฎหมายเยอรมันได้เรียกว่า “*die Rezeption*” ซึ่งถือว่ากฎหมายโรมันของพระเจ้าจัสติเนียนได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการให้เป็นหนึ่งเดียว (“*in complexu*”) ของระบบกฎหมายของ “*Reich*” และกฎหมายนี้ได้รับการตีความที่ได้ทำไว้โดยผลงานของพวกเขา “*glossatori*” อิตาเลียนด้วย (โดยเฉพาะจาก “*Glossa accursiana*” ดังที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว)

อย่างไรก็ตาม “*die Rezeption*” นี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์และโต้แย้งกันมากในสมัยต่อมา โดยเฉพาะจากนักกฎหมายแนวโรมัน (*romanisti*) และนักกฎหมายแนวเยอรมัน (*germanisti*) ซึ่งจะนำมาซึ่งจุดเริ่มต้น และเป็นพื้นฐานของการเจริญรุ่งเรืองครั้งยิ่งใหญ่ของนิติศาสตร์เยอรมันในกลางศตวรรษที่ 18 - ศตวรรษที่ 19 ที่เรียกว่าแนวทาง

¹¹ เกิดจากข้อตกลงหรือการประชุมที่ Worms ในปี 1495 (Dieta di Worms) ระหว่างเจ้าผู้ครองนคร (*i principi*) และการเมืองต่าง ๆ ของจักรวรรดิโรมันกับจักรพรรดิ Massimiliano I d'Asburgo

“*Pandettistica*” และจะส่งผลกระทบต่อการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อ 1 มกราคม 1900) ซึ่งเราจะได้กล่าวถึงต่อไป¹²

เพื่อให้การกล่าวถึงโดยสรุปนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเราควรจะกล่าวอ้างอิงถึงดินแดนของยุโรปอื่นๆ อีกอย่างเช่น เบลเยียม-ฮอลแลนด์ ออสเตรีย-ฮังการี โรมานีเย เดนมาร์กและสวีเดน ซึ่งดินแดนเหล่านี้ได้รับอิทธิพลทางความคิดของกฎหมายโรมันไปโดยผ่านทางการศึกษาทั้งจากมหาวิทยาลัยโบโลญญาและในมหาวิทยาลัยของตนซึ่งตั้งขึ้นหลายแห่งในปลายสมัยกลาง (เช่น ที่มหาวิทยาลัยแห่งกรุง Louvain (1425) ในเบลเยียม-ฮอลแลนด์ มหาวิทยาลัยแห่งกรุงปราก (1348) มหาวิทยาลัยแห่งกรุงบูดา (1395) ฯลฯ) ความคิดและอิทธิพลของกฎหมายโรมันรวมทั้งผลงานต่าง ๆ ของนักกฎหมายที่ศึกษากฎหมายโรมัน ได้แทรกซึมและสนับสนุนกฎหมายแห่งท้องถิ่นของดินแดนต่าง ๆ จนมีคำกล่าวที่ว่า “*Corpus iuris civilis numquam receptum instar legis sed loco artis iuris*”¹³

ดินแดนแต่ละดินแดนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ได้มีประวัติความเป็นมา และลักษณะเด่นแตกต่างกันไป แต่ละดินแดนก็มีประวัติศาสตร์ของตนเอง มีประวัติศาสตร์ในทางกฎหมายของตนแต่สิ่งหนึ่งที่เราน่าจะกล่าวได้ว่าเกือบ

¹² โปรดดูแนวทางและการศึกษาของ “*Pandettistica*” ได้จากผลงานของสำนักประวัติศาสตร์ (scuola storica) โดยเฉพาะของนักกฎหมายที่ยิ่งใหญ่ชาวเยอรมันคือ Puchta และ Windcheid; R. Orestano, *Introduzione allo studio del diritto romano*, อ้างแล้ว, หน้า 221-278.

¹³ เป็นคำกล่าวของนักกฎหมายเยอรมันชื่อ Besold (1577-1638)

ทุกดินแดนมีส่วนร่วมกันก็คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางจิตสำนึกที่ร่วมกัน (unità spirituale) ในความเป็นประวัติศาสตร์ของยุโรปมาตั้งแต่ยุคโรมัน กฎหมายโรมัน กฎหมายของจักรวรรดิโรมัน ฯลฯ ดังที่ Vinogradoff นักการศึกษากฎหมายโรมันที่ยิ่งใหญ่ได้กล่าวไว้ว่า “การแพร่ไปของกฎหมายแพ่งของโรมเหมือนกับกฎหมายร่วมกันแห่งดินแดน (“in orbem terrarum”)

3. เส้นทางไปสู่ความเป็นนิติศาสตร์ของยุโรป

แนวความคิดที่เด่นชัดในสมัยต่อ ๆ มาภายหลังสมัยกลางอย่างเช่น แนวความคิดมนุษยนิยมในทางกฎหมาย (l'umanesimo giuridico) ในศตวรรษที่ 16, แนวความคิดของนักกฎหมายธรรมชาติ (giusnaturalisti) และแนวความคิดของนักกฎหมายเหตุผลนิยม (giusrazionalisti) ในศตวรรษที่ 17 และ 18 รวมทั้งขบวนการที่ต้องการให้มีการประมวลกฎหมายในดินแดนต่าง ๆ เหล่านี้ เราอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางแห่งการสืบสายและได้รับการหล่อเลี้ยงจาก “Corpus iuris” และผลงานต่าง ๆ ในยุคกลางทั้งสิ้น

ส่วนเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังสมัยกลางนั้นก็มิมีอิทธิพลอย่างมากในการเปลี่ยนหน้าทั้งนางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจยุโรป อย่างเช่น การประกาศอิสรภาพของอาณานิคมอังกฤษในอเมริกา (1776) การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส (1789) ซึ่งนำมาซึ่งแนวความคิดของความเป็นชาติของประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปในยุโรป การปฏิวัติอุตสาหกรรม ฯลฯ ซึ่งเรา

จะไม่กล่าวถึงในที่นี้เพียงแต่จะหยิบยกขึ้นมาเพื่อให้การมองภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเท่านั้น

สำหรับทางด้านกฎหมายเราจะกล่าวถึงแนวทางของการพัฒนาที่ยิ่งใหญ่ในทางนิติศาสตร์ 2 แนวซึ่งเกิดขึ้นในยุโรปในช่วงหลังของสมัยกลางจนถึงศตวรรษที่ 19

แนวทางแรกนั้นเกิดขึ้นในฝรั่งเศส : โดยเราจะเริ่มจากแนวความคิดมนุษยนิยมในทางกฎหมาย (*l'umanesimo giuridico*) และที่เรียกว่า "*Scuola dei Culti*" (หรือ *scuola culta*) ของฝรั่งเศส ซึ่งได้พัฒนามาตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 แนวความคิดนี้ได้เริ่มที่จะวิจารณ์ของยุคกลางโดยเฉพาะต่อ "*Corpus iuris*" โดยต้องการที่จะหาแนวทางขึ้นใหม่ในการวางความคิดในทางกฎหมาย โดยเฉพาะการให้คุณค่าของกฎหมายและจารีตประเพณีแห่งชาติของตน มีแนวความคิดในการที่จะสร้างประมวลกฎหมายขึ้นมาใหม่ ผลงานที่สำคัญ ๆ ในช่วงนี้จะเป็นการเสนอแนวทางของการตีความกฎหมายและการมองปัญหาที่แตกต่างไปจากยุคก่อนเพื่อให้เหมาะกับสภาพสังคมการเมืองและเศรษฐกิจในช่วงนั้น นักกฎหมายที่สำคัญและผลงานที่เด่นของเขาก็เช่น Joachim Hopper (1523-76) ได้เสนอผลงานที่ชื่อว่า "*interpretatio historica*" และ "*interpretatio politica*", Jean Dama (1625-96) ได้เขียนผลงานที่สำคัญในทางกฎหมาย 3 เล่ม คือ *Traite des loix*, *Loix civiles dans leur ordre naturel* และ *Droit public* อีกท่าน

หนึ่งที่ สำคัญ คือ Robert Joseph Pothier (1699-1772) ซึ่ง เรียบเรียง Pandectes de Justinien dans un nouvel ordre ซึ่งงานเขียนของท่าน เหล่านี้เราอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นผลงานที่สำคัญมากและมีอิทธิพลในการ สร้างประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศสในปี 1804 (Code Civil) และ ประมวลกฎหมายอื่นในเวลาต่อมาคือ Code de procédure civile (1806), Code de commerce (1807), Code d'instruction criminelle และ Code pénal (1810) ซึ่งเราเรียกรวม ๆ ทั้งหมดว่าเป็นประมวลกฎหมาย นโปเลียน (Codificazione Napoleonica)¹⁴

ภายหลังจากได้ทำประมวลกฎหมายที่สำคัญต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น แล้ว ก็มีความจำเป็นอีกที่จะหาแนวทางในการตีความต่อกฎหมายใหม่ ๆ นี้ (ซึ่งบ่อยครั้งที่เดียวที่จะต้องแสวงหาบ่อเกิดหรือแนวความคิดดั้งเดิมใน กฎหมายโรมัน) จนกลายเป็นสำนักแห่งการตีความหรืออธิบายกฎหมาย (scuola dell'esegesi-L'École de l'Exégèse เพื่อให้ได้มาถึงการกล่าวอ้าง ที่มีพลังอำนาจในการใช้กฎหมาย ในที่นี้เราจะขอยกตัวอย่างนักกฎหมายที่ สำคัญของสำนักนี้ เช่น Alexandre Duranton (1783-1866), Raymond Théodore Troplong (1795-1869), Charles Antoine Aubry (1803-1883), Frédéric-Charles Rau (1803-1877), Jean Charles

¹⁴ รายละเอียดและกระบวนการของการพัฒนาแนวความคิด, โปรดดู Tarello, *Storia della cultura giuridica moderna*, Vol. I, *Assolutismo e codificazione del diritto*, Bologna, 1976, p. 67 ss.

Démolombe (1804-87) จนกระทั่งถึงยุคของนักกฎหมายคนสำคัญสุดท้ายของสำนักนี้คือ François Geny (1861-1938)

แนวทางการตีความและอธิบายกฎหมายของสำนักนี้ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาของวิชานิติศาสตร์ที่สำคัญของยุโรปในศตวรรษที่ 19 และถือได้ว่าเป็นยุคของการได้ชัยชนะของ “Codice” ต่อ “Diritto” เพราะเป็นการที่นำเอากฎหมายมาประสานกันเป็นระบบระเบียบต่อเนื่องกันมิใช่แยกเป็นส่วน ๆ แต่ละเรื่อง

แนวความคิดที่สองเกิดขึ้นในเยอรมัน : เราได้กล่าวถึงมาแล้วเกี่ยวกับ “Die Rezeption” ว่าเป็นระบบกฎหมายที่ได้รับการประกาศให้ใช้เป็นทางการของ “Reice” อันเป็นการยอมรับและสานต่อของ “Ius Romanum” ในเยอรมัน ซึ่งต่อมาภายหลังจากการประกาศใช้กฎหมายนี้ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากมายและอย่างต่อเนื่องของแนวความคิดที่จะประสานกันระหว่างกฎหมายโรมันโดยเฉพาะ Corpus iuris กับกฎหมายท้องถิ่นและจารีตประเพณีซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในทางนิติศาสตร์ของช่วงนี้ (คือตั้งแต่ศตวรรษที่ 13-16) จนกระทั่งในตอนต้นศตวรรษที่ 16 เมื่อได้เกิดแนวความคิดมนุษยนิยมทางกฎหมายการวิพากษ์วิจารณ์ก็ยิ่งรุนแรงขึ้น ได้มีผลงานของนักกฎหมายเกิดขึ้นมากมายในช่วงนี้ตามแนวความคิดที่แพร่หลายอยู่ในขณะนั้น เช่น Sebastian Derrer (1485-1542) ในงานเขียนที่ลึกซึ้งมากในทางนิติศาสตร์ที่ชื่อ *Iurisprudentiae Liber Primus, instar disciplinae institutus, et Axiomatibus magna ex parte conscriptus; Lugduni,*

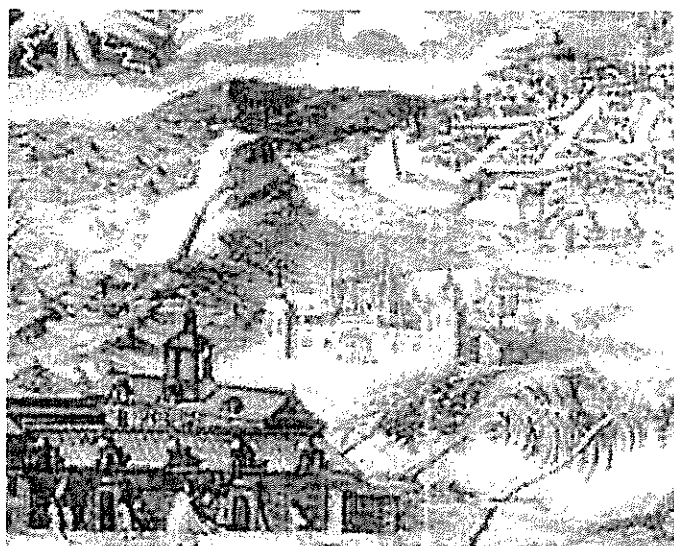
1540; Nikolaus Weigel (1529-1600) กับผลงานที่มีชื่อเสียงคือ *Iuris civilis totius absolutissima Methodus*, Basileae, 1561; Johann Thomus Frey (1543-1583) ผลงานที่มีชื่อเสียงคือ *Logic Juris consultorum*; Basileae, 1582; Valentin Wilhelm Forster (1574-1632) ในผลงานที่เด่นของเขาคือ *Interpres sive de interpretatione libri iuris duo*, Wittenbergae; 1613 เป็นต้น แต่ที่สำคัญที่สุดเห็นจะได้แก่ผลงาน 2 ชิ้น ซึ่งถือว่าสุดยอดและเป็นการปิดฉากของศตวรรษที่ 18 คือผลงาน “*Commentario alle Pandette*” ของ Glück โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับความยุติธรรมและกฎหมาย (*de iustitia et iure*) อันเป็นการอธิบายถึงปัญหาและทฤษฎีในการตีความกฎหมายที่สำคัญและน่าสนใจมาก และผลงานของ Anton Friedrich Justus Thibaut (1774-1840) ซึ่งเป็นผลงานที่รวบรวมและสรุปทฤษฎีการตีความทั้งหมดที่มีมาในหลายศตวรรษจากกฎหมายโรมันและกฎหมายอื่น ๆ อันจะส่งผลกระทบต่อการประมวลกฎหมายในช่วงต่อมา

ในระหว่างปี ค.ศ. 1830-1840 ได้เกิดสำนักที่ยิ่งใหญ่ในการศึกษากฎหมายคือ สำนักประวัติศาสตร์ (*Scuola storica*) ซึ่งได้ศึกษาเน้นหนักทางความเป็นประวัติศาสตร์ของกฎหมายซึ่งผู้ก่อตั้งสำนักในยุคแรกเริ่มที่สำคัญ ก็คือ Gustav Hugo (1764-1844) และ Friedrich Carl von Savigny (1779-1861) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเจ้าความคิดหลักของสำนักนี้และในสมัยต่อ ๆ มาก็มีลูกศิษย์ที่สำคัญอีกหลายคน เช่น Georg Friedrich

Puchta (1798-1846); Bernhard Windscheid (1817-1892) เป็นต้น¹⁵ ความคิดหลักของสำนักนี้ก็คือ การมองกฎหมายว่ามีการวิวัฒนาการเป็นขั้นตอนเหมือนสิ่งมีชีวิต (organismo vivente) ส่วนการศึกษากฎหมายนั้น ก็มีการจัดทำเป็นระบบจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นศาสตร์ในทางกฎหมายทีเดียว (ซึ่งเราไม่อาจกล่าวถึงในรายละเอียดได้ในที่นี้)

ความคิดที่สานต่อกันและพัฒนาไปในแต่ละรุ่นของนักกฎหมายคนสำคัญ ๆ ของสำนักนี้จะมีอิทธิพลอย่างมากในการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมัน (Bürgerliches Gesetzbuch หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “B.G.B.” ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลงานมีรูปแบบที่ทันสมัยเป็นระบบ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่ว่าด้วย “นิติกรรม”) และความละเอียดอ่อนที่สุดชิ้นหนึ่งของการศึกษากฎหมายในสมัยปัจจุบันของเรา และถือได้ว่าเป็นผลงานสรุปรวบยอดของสายความคิดของกฎหมายโรมันที่สำคัญที่สุดอีกด้วย

¹⁵ ซึ่งในที่นี้เราไม่สามารถที่จะพิจารณาความคิดและพัฒนาการที่สำคัญยิ่งของสำนักประวัติศาสตร์นี้ได้โดยละเอียด (โดยเฉพาะจุดสำคัญในแนวความคิดของนักกฎหมายแต่ละท่านที่กล่าวนามไว้) ; โปรดดู, R. Orestano, *Introduzione...*, อ้างแล้ว, หน้า 239-278

ABSTRACT
**Marie Guimar de Pina: Religion and Politics in
the King Narai Regime**

Plubplung Kongchana

Marie Guimar de Pina was a Japanese - Portuguese who lived in Siam in the middle of 17th century. She resided with her family in the Portuguese section of Ayutthaya City an international port during those times. The stories of *Marie Guimar* are well known among those who are interested in the history of Siamese cuisine. She is known widely as a cook who could offer delicious dishes, be it savouries or desserts.

In the following article, the author will present a study of Marie Guimar in a different context: her role in helping propagandize Christianity, her contribution with her husband, Constantine Phaulcon, who was then a nobleman serving the Court of the Siamese Royal Authority during the regime of King Narai (1656 - 1688). For political purposes, Phaulcon was employing Christianity to gain support from the Catholic priests that in turn would allow him to attain support from the King Louis XIV of France in order to protect himself and get rid of his political enemies. Likewise, his enemies were making use of Buddhism and Islam to destroy his power. The power struggle between Phaulcon and his political rivals was so intense that it broke out into open conflict which ended with the triumph of the rivals, and Phaulcon was then killed. As the wife of Phaulcon, Marie Guimar's status was affected negatively. She was relieved

of her status as a wife of nobility and turned to be a slave cooking for the Court.

The purpose of this article is to present an event during the end of the King Narai Regime which is one of the important periods in the history of Thailand. During this time, religion was used as a means to destroy one's enemy and had very negative affect to many persons concerned, like Marie Guimar.

This article is a historical analysis based mainly on primary sources such as: Royal chronicles of Ayutthaya in Thai language and other chronicle assemblages; records of foreigners – the records of the contemporary Catholic priests are crucial resources as well.

Keywords : Marei Guimar de Pina, Religion and Politics

มารี กีมาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยาม
ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

พลับพลึง คงชนะ¹

ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 อยุธยาซึ่งเป็นอาณาจักรของชาวสยามได้เข้าไปอยู่ในวงจรการค้านานาชาติในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ อยุธยา ซึ่งนอกจากจะเป็นเมืองหลวงแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาคนี้ในยุคนั้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวต่างชาติทั้งชาวเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่นและคนในหมู่เกาะชวา สุมาตรา และชาวยุโรปได้แก่ โปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษและฝรั่งเศสเดินทางเข้ามาติดต่อกับค้าขาย แต่เนื่องจากการเดินเรือในสมัยก่อนต้องพึ่งทั้งกระแสน้ำและแรงลม เรือเดินทะเลจึงต้องพักอยู่ตามเมืองท่าต่าง ๆ รวมทั้งหาเสบียงอาหาร น้ำจืดและซ่อมแซมเรือ ทำให้ชาวเรือต้องหยุดพักเป็นเวลานาน จึงเป็นเหตุให้มีชาวต่างชาติตั้งถิ่นฐานอยู่ตามเมืองท่าต่าง ๆ เช่น ที่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีชาวต่างชาติต่างภาษาดั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันกว่า 43 ชาติ ดังปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุรายวัน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ของบาทหลวงเดอ ชัวซี² ในจำนวนชาวต่างชาติเหล่านี้ มี มารี ก็มาร์ เด ปีนา (Marie pina de guimar**) ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาด้วยผู้หนึ่ง

สำหรับผู้สนใจเรื่องประวัติอาหารของชาวสยาม มักรู้จักมารี ก็มาร์ ในนาม “ท้าวทองกิมม่า” ว่าเป็นผู้มีฝีมือในการทำอาหารคาวหวานรสชาติเป็นเลิศ แต่ในบทความนี้จะศึกษาเรื่องราวของเธอในบริบทอื่น กล่าวคือการที่มารี ก็มาร์ได้สนับสนุนการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ (ค.ศ. 1656 - 1658) นั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลและผลกระทบต่อชีวิตของเธอจากการเป็นภรรยาขุนนางสยามชั้นผู้ใหญ่ระดับสมุหนายก ซึ่งเป็นขุนนางที่บังคับบัญชาข้าราชการพลเรือน ทั้งหมดได้กลายลงเป็นทาส ทั้งนี้เนื่องจากมีผู้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เช่นสามีของเธอจนทำให้เกิดเป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหารขึ้นในปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

บทความนี้ได้นำเสนอเรื่องราวที่สัมพันธ์กันระหว่างมารี ก็มาร์ กับศาสนาซึ่งหมายถึงศาสนาบางศาสนาในสยาม และการเปลี่ยนแปลงทางการ

² เดอชัวซี. จดหมายเหตุรายวัน การเดินทางสู่ประเทศสยามใน ค.ศ. 1685 และ 1686 ฉบับสมบูรณ์ สันต์ ท.โกมลบุตร แปล หน้า 367. ไม่ทราบว่าเดอชัวซีใช้เกณฑ์ใดในการจำแนกชาวต่างชาติต่างภาษานี้

** ในบทความต่อไปนี้จะเรียกว่า มารี ก็มาร์

³ ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. “ท้าวทองกิมม่าต้นตำรับทองหยิบ ฝอยทอง สังขยา ฯลฯ”, ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 13 ฉบับ 8 มิ.ย. 2535. หน้า 77 – 83.

เมืองในปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นตอนดังนี้ คือ ตอนที่ 1 บรรยายถึงครอบครัวของมารี ก็มาร์และการแต่งงานกับ คอนสแตนติน ฟอลคอน*** เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับชีวิตของมารี ก็มาร์ ตอนที่ 2 อธิบายกิจกรรมสนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่กรุงศรีอยุธยา โดยมารี ก็มาร์กับฟอลคอน เพื่อความเข้าใจเรื่องการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่อยุธยา ตอนที่ 3 วิเคราะห์กลุ่มขุนนางสยามที่ใช้พลังทางศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งที่ดูเหมือนว่ามีสาเหตุมาจากศาสนานั้น แท้ที่จริงก็เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ตอนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของมารี ก็มาร์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาในปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์กับต้นรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา

1. ครอบครัวมารี ก็มาร์และการแต่งงานกับคอนสแตนติน ฟอลคอน

มารี ก็มาร์ เป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทบุคคล ที่สะท้อนความเป็นนานาชาติของกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากเธอมีเชื้อสายญี่ปุ่น โปรตุเกสและบังคลา ทั้งทางฝ่ายมารดาและบิดา การที่มารี ก็มาร์ ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อยุธยาได้อย่างไรนั้น ไม่มีหลักฐานระบุไว้อย่างแน่ชัด นอกจากตำนานของ

*** ในบทความต่อไปนี้จะเรียกว่า ฟอลคอน

ตระกูล' ที่เล่าต่อกันมาว่า อิกเนซ มาร์แตงซ์ (Igneaz Martingz) ซึ่งเป็นย่าของเธอนั้น เป็นลูกครึ่งญี่ปุ่นโปรตุเกส ที่ถูกเนรเทศออกจากญี่ปุ่นพร้อมกับชาวญี่ปุ่นผู้อื่นที่นับถือคริสต์ศาสนาตามนโยบายรัฐบาลญี่ปุ่นในยุคนั้น ชาวญี่ปุ่นกลุ่มนี้ได้ล่องเรือมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองท่าทางตอนกลางของเวียดนาม ปัจจุบันมีชื่อว่าเมืองฮอยอัน ที่เมืองนี้ย่าของมารี ก็มาร์ได้แต่งงานกับชายหนุ่มญี่ปุ่นที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่ แต่ภายหลังครอบครัวของย่ามารี ก็มาร์จึงได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านโปรตุเกสที่กรุงศรีอยุธยา⁴

ตำนานตระกูลของมารี ก็มาร์ ไม่ได้กล่าวว่าลูกชายของอิกเนซ มาร์แตง ซึ่งเป็นบิดาของมารี ก็มาร์ เกิดที่ไหน ตำนานบอกแต่เพียงว่าเขาได้แต่งงานกับสตรีชาวญี่ปุ่นชื่ออุสุลา ยามาเดะ (Ursula Yamada) ซึ่งเป็นมารดาของมารี ก็มาร์ ถ้าอธิบายเรื่องราวในตอนนั้นก็คือ ครอบครัวฝ่ายบิดาของมารี ก็มาร์พักอยู่ที่หมู่บ้านโปรตุเกส ซึ่งตั้งอยู่บริเวณนอกเกาะเมืองทางตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอยู่คนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตรงกันข้ามกับหมู่บ้านญี่ปุ่นที่อยู่ทางฝั่งตะวันออก ชาวญี่ปุ่นที่นับถือคริสต์ศาสนา

⁴ เดอแบลส. บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอแบลสเกี่ยวกับมรดกกรรมของก้องสดังชีฟอลคอน. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. หน้า 67 - 73. และ Hutchison E.W. *Adventures in Siam in the Seventeenth Century Appendix VII*

⁵ พลับพลึง คงชนะ. "หมู่บ้านญี่ปุ่นที่อยุธยา", ไทย - ญี่ปุ่นศึกษา. ฉบับเดือนเมษายน 2536 หน้า 50 - 63.

จากหมู่บ้านญี่ปุ่นคงข้ามแม่น้ำมาเข้าโบสถ์ที่หมู่บ้านโปรตุเกส โดยเฉพาะในวันอาทิตย์ จึงทำให้ครอบครัวทั้งสองรู้จักกันจนกลายเป็นทองแผ่นเดียว

ความมกยอกย้อนของประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดปัญหาในการอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับบิดาของมารี กีมาร์ เพราะมีข้อมูลบอกว่าบิดาของเธอชื่อ ฟานิก (Fanic) เป็นลูกครึ่งโปรตุเกสกับบังคลา ซึ่งปัจจุบันเป็นเชื้อชาติของคนกลุ่มใหญ่ในประเทศบังคลาเทศแต่ได้มีผู้ให้ความเห็นว่าฟานิก อาจเป็นบิดาเลี้ยงของมารี กีมาร์⁶ อย่างไรก็ตามบทความนี้มิได้มีความประสงค์จะพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับบิดาของมารี กีมาร์ แต่ต้องการสรุปว่ามารี กีมาร์ เป็นชาวต่างชาติที่เกิดและเติบโตที่กรุงศรีอยุธยาท่ามกลางประชาคมโปรตุเกสและญี่ปุ่นที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ครอบครัวของมารี กีมาร์เป็นคาทอลิกที่เคร่งครัด ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าบิดาของเธอไม่ยอมยกมารี กีมาร์ให้แต่งงานกับฟอลคอน แม้ว่าเขาจะเป็นขุนนางหนุ่มที่มีอนาคตรุ่งโรจน์

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องราวของมารี กีมาร์ ควรอธิบายถึงบุคคลที่แต่งงานกับเธอ คือ ฟอลคอน ซึ่งเป็นชาวกรีก แต่มีชื่อภาษาอังกฤษว่า คอนสแตนติน ฟอลคอน (Constantine Phaulkon) เนื่องจากเขาเคยเป็นเด็กรับใช้ในเรืออังกฤษ ที่เดินทางไปมาค้าขายในยุโรปและเอเชียจนถึงหมู่

⁶ ปรามินทร์ เครือทอง. "ท้าวทองกีบม้าได้สูตรขนมไทย ทองหยิบ ฝอยทองจากโปรตุเกสหรือญี่ปุ่น", ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 24 ฉบับที่ 6 เมษายน 46 หน้า 62.

เกาะในดินแดนที่เป็นประเทศอินโดเนเซียในปัจจุบัน ฟอลคอนได้พัฒนาตนเองจนเป็นเจ้าของกิจการเดินเรือขายฝัสดำขายระหว่างหมู่เกาะในมหาสมุทรอินเดีย⁷ จนกระทั่งในที่สุดจึงได้เข้ารับราชการในราชสำนักสยาม เรื่องราวเกี่ยวกับสาเหตุที่ฟอลคอนเข้ารับราชการมีบันทึกไว้แตกต่างกัน⁸ แต่สรุปได้ว่าฟอลคอนได้เข้ารับราชการในกรมโกษาธิบดี (กรมพระคลัง) ที่ขณะนั้นมีออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) เป็นเสนาบดีว่าการ

หลักฐานเกี่ยวกับเวลาที่ฟอลคอนเข้ารับราชการไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ถ้าใช้การปรากฏตัวของเขาเป็นครั้งแรก เมื่อ ค.ศ. 1674 เป็นเกณฑ์ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า เขาต้องเข้ารับราชการอย่างน้อยในช่วงเวลานี้ เนื่องจากในปีดังกล่าวเขาเป็นผู้ไปรายงานให้บาทหลวงฝรั่งเศสทราบว่าพระราชสาส์น

⁷ เดอแบส, ล.ด. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. หน้า 36. ดูเรื่องราวและหลักฐานเกี่ยวกับฟอลคอนใน Sioris, George A. *Phaulkon*. 142 pp.

⁸ เช่น ฟอลคอน มีโอกาสรู้จักออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) หรือพระคลังซึ่งเป็นเจ้ากรมโกษาธิบดี ออกญาผู้นี้พิจารณาว่าฟอลคอนเป็นผู้มีความชำนาญในการค้าขายทางทะเล จึงรับตัวไว้ใช้ในงานราชการสังกัดกรมพระคลังสินค้า เดอแบส ล.ด. หน้า 40 – 41. แต่ในบันทึกของบาทหลวงดาซาร์ต กล่าวว่า ฟอลคอนพบทูตไทย ที่เรือล่มที่ฝั่งมะละบาร์ (ทางด้านตะวันตกของอินเดีย) จึงสนับสนุนให้ฟอลคอนเข้ารับราชการ ดาซาร์ต. *จดหมายเหตุรายวันการเดินทางสู่ประเทศไทยของบาทหลวงดาซาร์ต*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล แต่หลักฐานฝ่ายไทยกล่าวว่าฟอลคอนได้เข้ารับราชการเนื่องจากทำความดีความชอบที่สามารถนำกำปั่นใหญ่ลงจากอู่ได้สำเร็จ ดูใน *พระราชพงศาวดารพระราชหัตถเลขา*. หน้า 461 – 462.

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่บิชอปแห่งเบรียต (Bishop of Beryte)⁹ นำขึ้นทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนารายณ์นั้น ทรงได้รับด้วยความพอพระทัย¹⁰ แต่ถึงกระนั้นหลักฐานนี้ไม่อาจบอกได้ว่าเขาเป็นขุนนางระดับใด แต่เมื่อตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ พบว่าฟอลคอนมีบรรดาศักดิ์เป็นนอกหลวง แต่สาเหตุที่เขาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์นั้นได้กล่าวไว้ต่าง ๆ กันดังนี้คือ การที่ฟอลคอนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางระดับนอกหลวงเนื่องจากอาสาตั้งเสาพระเมรุกลางเมืองในงานถวายพระเพลิงพระศพพระราชินีได้สำเร็จ" แต่หลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่าคือนันทิกของบาทหลวงเดอแบสที่บันทึกไว้ว่าเขามีความสามารถในด้านการค้าและนำราชทูตสยามกลับจากการเดินทางไปได้ติดต่อค้าขายกับบิหร่านได้สำเร็จประกอบกับความเฉลียวฉลาดและมีกริยามารยาทดีจึงทำให้เขาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์และทินนามเป็นนอกหลวงสูงส่งครม มีหน้าที่ควบคุมการต่อกำปั่นหลวงและจัดส่งสินค้าหลวงไปขายยังเมืองต่าง ๆ"¹²

⁹ ชื่อ ลัมเบิร์ต เดอ ลามอต (Lampert de La Mothe) ชาวฝรั่งเศสเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาพร้อมกับคณะ เมื่อค.ศ. 1662 ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์บาทหลวงคณะนี้สังกัดคณะการต่างประเทศ (Missions de Etrangeisres) ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับบาทหลวงโปรตุเกสที่สังกัดคณะเยซุอิต สังฆราชผู้นี้ได้อัญเชิญพระราชสาส์นพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนารายณ์เมื่อ ค.ศ. 1673

¹⁰ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่มที่ 18 หน้า 210.

¹¹ ขจร สุขพานิช. ออกญาวิไชยเณร. หน้า 36.

¹² เดอ แบส. ล.ด. หน้า 43 – 45.

ในระยะแรกที่เข้ามาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ฟอลคอนพักอยู่ที่หมู่บ้านอังกฤษแต่เนื่องจากเขามีเรื่องขัดแย้งกับบริษัทอังกฤษ จึงได้ย้ายมาพักที่หมู่บ้านญี่ปุ่นซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน อาจด้วยเหตุนี้จึงทำให้ฟอลคอนมีโอกาสรู้จักกับมารี ก็มาร์ ถึงขั้นดำเนินการขอเพื่อแต่งงาน

เมื่อพิจารณาคณะลักษณะของฟอลคอนที่เป็นคนรูปงามและมีศถาบรรดาศักดิ์เป็นขุนนางสยามชั้นผู้ใหญ่ คงทำให้ฟอลคอนขอแต่งงานกับมารี ก็มาร์ได้ไม่ยากนัก แต่ทว่าเนื่องจากครอบครัวของมารี ก็มาร์นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างเคร่งครัด จึงไม่ยอมให้เธอแต่งงานกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ฟอลคอนจึงต้องเปลี่ยนศาสนาจากลัทธิโปรเตสแตนต์เป็นนิกายโรมันคาทอลิกเพื่อที่จะได้แต่งงานกับเธอ

การเปลี่ยนศาสนาของฟอลคอนยังมีเหตุผลนอกเหนือจากนี้ แต่สาระสำคัญในตอนนี้อยู่เกี่ยวกับมารี ก็มาร์ ก็คือการเปลี่ยนมานับถือนิกายโรมันคาทอลิกทำให้ฟอลคอนได้แต่งงานกับเธอในปี 1682 ในครั้งนั้นผู้ทำพิธีแต่งงานได้แก่บาทหลวงชาวโปรตุเกสชื่อ อันโตนิโอ โทมัส (Antonio Tomas) ซึ่งรู้จักกับฟอลคอนและสนิทสนมกับครอบครัวของมารี ก็มาร์¹³ การแต่งงานของบุคคลทั้งสองนั้น สมเด็จพระนารายณ์ทรงร่วมแสดงความยินดีและมีขุนนางผู้ใหญ่มาร่วมงานพร้อมทั้งมอบของขวัญให้แก่คู่สมรสเป็น

¹³ ด. หน้า 69 – 73.

จำนวนมาก” มารี ก็มารีเมื่อแต่งงานแล้วคงย้ายไปอยู่ที่บ้านของฟอลคอลลที่
สมเด็จพระนารายณ์พระราชทานให้¹⁴ที่ตั้งอยู่ภายในเกาะเมืองทางด้านใต้
ของกรุงศรีอยุธยา

ฟอลคอนได้ยกย่องให้มารี ก็มารีเป็นเอกภรรยา ทำให้เธอได้แสดง
ความสามารถเช่น การต้อนรับคณะราชทูตเดอโซมงต์แห่งฝรั่งเศสที่เดินทาง
มาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยามเมื่อ ค.ศ. 1685 ดังปรากฏอยู่ในบันทึกของ
บาทหลวงเดอ ชัวซีย์ที่ว่า ฟอลคอนได้จัดอาหารรับรองอย่างอุดมสมบูรณ์ มี
กับข้าวญี่ปุ่นและโปรตุเกส สุราจากสเปน อิหร่านและฝรั่งเศส พร้อมทั้งเบียร์
จากอังกฤษ เครื่องใช้ในการรับประทานอาหารเช่น จาม ชาม ล้วนแต่ทำด้วย
ทองคำลงยา ส่วนเรือนพักรับรองดูภูมิฐาน เครื่องเรือนใหม่เลี่ยม ซึ่งคิดไม่ถึง
ว่าจะพบในประเทศที่ราษฎรเดินด้วยเท้าเปล่า¹⁵

มารี ก็มารีจึงเป็นภรรยาที่สนับสนุนหน้าตาของสามีได้อย่างดีทั้งใน
ประชาคมชาวยุโรปและสนับสนุนงานราชการในฐานะภรรยาขุนนางชั้นผู้
ใหญ่ เพราะต่อมาฟอลคอลลได้เลื่อนตำแหน่งเป็นออกพระฤทธิกำแหงภักดีผู้
ช่วยออกญาโกษาธิบดี จนกระทั่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์และราช
ทินนามเป็นออกญาวิไชยเณร สมุหนายก ซึ่งเป็นตำแหน่งบังคับบัญชา

¹⁴ เดอ แบส. ล.ด. หน้า 77.

¹⁵ พระราชพงศาวดาร พระราชหัตถเลขา หน้า 462.

¹⁶ เดอ ชัวซีย์. ล.ด. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล หน้า 150 – 151.

ข้าราชการฝ่ายพลเรือนทั้งหมด มารี ก็มาร์จึงกลายเป็นภรรยาขุนนางที่มีอำนาจคนหนึ่งในราชสำนักสยาม

2. การสนับสนุนการเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่กรุงศรีอยุธยา โดยมารี ก็มาร์กับพอลคอน

การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในดินแดนสยามเริ่มต้นเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 16 พร้อม ๆ กับที่โปรตุเกสเดินทางเข้ามาในน่านน้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และยึดเมืองมะละกาได้ในปี 1511 ภายหลังจากนั้นจึงมีบาทหลวงโปรตุเกสเดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ในปี 1555 เพื่อหาเส้นทางเผยแพร่คริสต์ศาสนา กรุงศรีอยุธยาจึงมีบาทหลวงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวโปรตุเกสทยอยกันเดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาอย่างต่อเนื่องจนถึงรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์¹⁷ แต่บาทหลวงที่เดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ส่วนใหญ่เป็นบาทหลวงฝรั่งเศสที่ได้รับการสนับสนุนจากสันตะปาปาและพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ให้เดินทางออกมาเผยแผ่ศาสนาในดินแดนโพ้นทะเล บาทหลวงเหล่านี้ได้รับอนุญาตจากกษัตริย์สยามให้ทำการเผยแพร่คริสต์ศาสนาได้เช่นเดียวกับบาทหลวงชาวโปรตุเกสที่เข้ามาก่อนหน้านี้ ประกอบกับการที่ชาวอยุธยาให้การต้อนรับอย่างมีไมตรีจิตจึงทำให้บาทหลวงฝรั่งเศสมีความคิดว่าเมืองไทยมีความเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางในการ

¹⁷ ขจร สุขพานิช. "เอกสารในสมัยสมเด็จพระนารายณ์" *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ* หน้า 10 (อ้างจาก *Histoire de la Missions de Siam, Paris, 1920*)

เผยแผ่ศาสนาในดินแดนตะวันออกไกล¹⁸ และถ้าสามารถโน้มน้าวให้สมเด็จพระนารายณ์เข้ารีตเพื่อเปลี่ยนศาสนา ก็จะทำให้ราษฎรเปลี่ยนศาสนาโดยเสด็จและในที่สุดสยามก็จะกลายเป็นประเทศทางตะวันออกที่นับถือคริสต์ศาสนา¹⁹ ด้วยความฝันเช่นนี้ทำให้บาทหลวงฝรั่งเศสเปลี่ยนยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาจากเดิมที่ใช้วิธีสังคมสงเคราะห์เป็นหลัก เช่นช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยหรือส่งสอนนักโทษให้สำนึกบาป²⁰ มาเป็นการมุ่งตรงไปที่สมเด็จพระนารายณ์ พร้อมทั้งสร้างกระแสให้บาทหลวงชั้นผู้ใหญ่ในฝรั่งเศสเชื่อว่าอาจสามารถโน้มน้าวให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนาได้ บาทหลวงชั้นผู้ใหญ่ของฝรั่งเศสจึงกราบทูลแนะนำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ส่งราชทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม²¹ ด้วยเหตุนี้ทำให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในดินแดนตะวันออกในยุคนั้นมีเป้าหมายอยู่ที่อยุธยาด้วย

คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับฟอลคอน ซึ่งมีฐานะเป็นขุนนางสยามที่มีทั้งอำนาจและเป็นขุนนางใกล้ชิดในสมเด็จพระนารายณ์ ดังนั้นการที่ฟอลคอนเปลี่ยนมานับถือนิกายโรมันคาทอลิกจึงเป็นที่ยินดีแก่บาทหลวงทั้งหลาย ซึ่งมีผลให้ในครั้งนั้นชื่อเสียงฟอลคอนได้เลื่องลือไปถึงฝรั่งเศสว่า เขาเป็นผู้ที่มีความปรารถนาดีต่อคริสต์ศาสนาและ

¹⁸ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 15. หน้า 245.

¹⁹ ด. หน้า 244.

²⁰ ดูรายละเอียดในประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 เล่ม 18. หน้า 201 – 225.

²¹ ด. เล่ม 19 หน้า 93 – 96.

เอื้อเพื่อต่อบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นอย่างดี บันทึกของบาทหลวงฝรั่งเศสร่วมสมัย ทำให้ทราบว่าฟอลคอนเป็นผู้ให้การสนับสนุนบาทหลวงเป็นอย่างดี เช่น ช่วยแนะนำธรรมเนียมการเข้าเฝ้ากษัตริย์สยามและการถวายเครื่องราชบรรณาการ²² รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้กับบาทหลวงที่เดินทางไปยังตั้งเกียที่อยู่ทางตอนเหนือของเวียดนามในปัจจุบันรวมทั้งบาทหลวงที่เดินทางไปเมืองจีน และที่สำคัญก็คือฟอลคอนได้รับรองกับราชทูตเดอ โชมองต์ว่าจะช่วยเหลือด้านการค้าของฝรั่งเศสและบรรดาผู้นับถือคาทอลิกในสยาม²³ ฟอลคอนยังมีบทบาทที่ทำให้สยามทำอนุสัญญาทางศานากับฝรั่งเศส ซึ่งมีสาระสำคัญคือให้บาทหลวง ฝรั่งเศสสอนศาสนาได้โดยเสรีและการพิจารณาคดีในหมู่บ้านผู้เข้ารีตจะมีเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับโปรดเกล้าแต่งตั้งให้พิจารณาพิพากษาคดีเป็นพิเศษ²⁴

²² ชูศรี สวัสดิสงคราม (แปล) "การเคลื่อนไหวลับๆ ที่เป็นสาเหตุการปฏิวัติในสยาม" *ศิลปากร* ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2498. หน้า 68.

²³ *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 16*. หน้า 25 – 26.

²⁴ *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 เล่ม 19*. หน้า 241 – 242 อนุสัญญาลงวันที่ 11 ธันวาคม 1685.

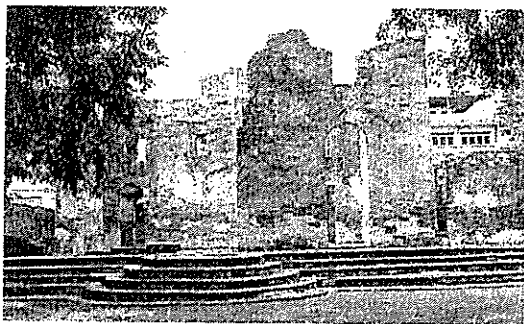
บ้านฟอลคอนที่ลพบุรี

นอกจากนี้ฟอลคอนยังได้ออกเงินส่วนตัวสร้างโรงเรียนขึ้นในบริเวณบ้านพักอย่างใหญ่โต รับนักเรียน 100 คน บาทหลวง 4 คน และผู้แทนสังฆราช 1 คน โดยฟอลคอนจ่ายเงินให้ปีละ 1,500 เหรียญโอ๊กไนท์ (Otto)²⁵ บาทหลวงและผู้แทนสังฆราชคงทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการศึกษานอกจากนี้เขายังสนับสนุนให้พวกเข้ารีตกระจายไปตั้งถิ่นฐานตามหมู่บ้านต่าง ๆ จนทำให้มีหมู่บ้านคาทอลิกที่อยุธยา บางกอก ลพบุรีและพิษณุโลก ตลอดจนถึงกัมพูชา²⁶ ด้วยการสนับสนุนของฟอลคอนเช่นนี้ทำให้สยามเริ่มมีหมู่บ้านผู้เข้ารีตคาทอลิกขึ้นในหลายพื้นที่

²⁵ จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไทยไปกรุงโรมครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. หน้า 32.

²⁶ ด. หน้า 42.

ความช่วยเหลือของฟอลคอนที่ให้แก่วงบาทหลวงสนับสนุนและเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่สยามนั้นไม่มีหลักฐานว่ามารี ก็มาร์ เข้ามาเกี่ยวข้องมากนักน้อยเพียงไร แต่อาจกล่าวได้ว่ามารี ก็มาร์ต้องมีส่วนในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะเธอเป็นภรรยาของฟอลคอนและนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกซึ่งย่อมพอใจที่ได้ช่วยเหลือกิจการทางศาสนา นอกจากนี้ อาจพิจารณาจากบทบาทของเธอในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ดังเช่นมารี ก็มาร์ได้นำเด็กมาเลี้ยงไว้ โดยเฉพาะเด็กชาวยุโรป ซึ่งมีมารดาเป็นชาวพื้นเมืองที่ถูกบิดาชาวยุโรปทอดทิ้ง เด็กเหล่านี้ได้รับการสั่งสอนให้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ต่อมาเมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นมารี ก็มาร์ได้มอบเงินทองให้ไปตั้งเนื้อตั้งตัว แต่ถ้าเป็นผู้หญิงก็จัดให้มีเหย้าเรือนเป็นหลักฐานต่อไป มารี ก็มาร์จึงได้รับการสรรเสริญว่ามุ่งรับใช้พระเจ้าเป็นเจ้าและบ้านของฟอลคอนก็เป็นเสมือนดังโรงธรรมมากกว่าเป็นทำเนียบของขุนนางผู้ใหญ่²⁷

โบสถ์ภายในบ้านพัก
ฟอลคอนที่ลพบุรี

²⁷ เดอ แบส. ส.ด. หน้า 80 – 82.

ความเคร่งครัดเรื่องศาสนาของมารี ก็มาร์ยังเห็นได้จากการสร้างโบสถ์ที่บ้านลพบุรี บาทหลวงเดอแบสพรรณาไว้ว่าโบสถ์นี้มีความงดงามอันเกิดการตกแต่งภายนอกด้วยหินอ่อน ส่วนภายในตกแต่งด้วยภาพเขียนเกี่ยวกับเรื่องราวในคัมภีร์ไบเบิลที่ลงรักปิดทองด้วยฝีมือช่างเขียนชาวญี่ปุ่น

การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามโดยการสนับสนุนจากครอบครัวฟอลคอน ดำเนินมาจนถึงปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ แต่ถึงกระนั้นการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่อยุธยามีอุปสรรคหลายประการ เช่น คณะบาทหลวงที่เดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาที่อยุธยาขัดแย้งกันเอง โดยเฉพาะการขัดแย้งระหว่างบาทหลวงคณะการต่างประเทศกับคณะเยซุอิตชาวฝรั่งเศส หรือแม้แต่ในกลุ่มบาทหลวงคณะเยซุอิตด้วยกันก็ยังแตกแยกกันเอง²⁸ ฟอลคอนจึงได้เสนอแนะว่า ควรส่งบาทหลวงคณะเยซุอิตชุดเดิมกลับมาเผยแผ่ศาสนาที่อยุธยาจึงจะได้ผล และชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในการเผยแผ่ศาสนาว่าเป็นเพราะบาทหลวงบางคนมีความประพฤติไม่เหมาะสม²⁹ ขณะเดียวกันฟอลคอนได้เสนอตนรับใช้บาทหลวงชั้นผู้ใหญ่เพื่อเผยแผ่

²⁸ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่มที่ 16 หน้า 197

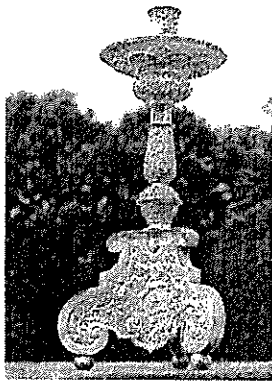
ประชุมพงศาวดารภาคที่ 40 เล่มที่ 24 หน้า 17 – 18

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 29 เล่มที่ 16 หน้า 56 – 63 และ เดอ แบส ล.ด. หน้า 366 – 367.

²⁹ จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไปกรุงโรม ครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. หน้า 41.

มารี ก็มาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

เกียรติคุณของพระเจ้า รวมทั้งการอารักขาพวกลัทธิทั้งภายในสยามและ
อาณาจักรใกล้เคียง

เชิงเทียนเงินพบบริเวณบ้านพักพลคอนที่ลพบุรี

ข้อเสนอของพลคอนได้รับการพิจารณาจากองค์กรคริสต์ศาสนา
แต่การรัฐประหารในปี ค.ศ. 1688 ทำให้แผนการเผยแพร่ศาสนาในสยามดังที่
ได้กล่าวมาแล้วยุติลงเนื่องจากพลคอนถูกประหารชีวิต อีกทั้งมารี ก็มาร์ผู้
มีบทบาทสำคัญอีกผู้หนึ่งก็ได้รับความลำบากจนแทบจะเอาชีวิตไม่รอด

3. กลุ่มขุนนางสยามกับการใช้พลังทางศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง

เมื่อศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ มักพบว่ามีการใช้พลัง
ทางศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อจุดประสงค์อื่น ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน
ปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ได้มีการใช้พลังความเชื่อทางศาสนาเพื่อ

เป็นการเพิ่มพูนและสร้างความมั่นคงให้กับอำนาจของตน เช่นเดียวกับที่มี การใช้พลังความเชื่อทางศาสนาทำลายอำนาจของศัตรู แต่ก่อนที่จะ วิเคราะห์การใช้พลังอำนาจทางศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองในกลุ่ม ชุนนางสยาม เพื่อความยุติธรรม ควรกล่าวให้ชัดเจนว่าคณะบาทหลวงชาว ต่างชาติที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาที่อยุธยา รวมทั้งมารี ก็มาร์ที่สนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเป็นบุคคลนอกกลุ่มผู้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เนื่องจากไม่มีหลักฐานหรือร่องรอยที่บ่งบอกได้อย่างชัดเจน ทั้งมารี ก็มาร์และบรรดาบาทหลวงคงหวังผลแต่เพียงให้ชาวสยามเข้ารับถือคริสต์ ศาสนาเพิ่มขึ้น แต่การที่มารี ก็มาร์ให้การสนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนา อย่างจริงจัง ดังปรากฏในหลักฐานประวัติศาสตร์ร่วมสมัยที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ฟอลคอนซึ่งเป็นสามีของเธอเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง ศาสนา แต่ก่อนที่จะวิเคราะห์เรื่องราวในตอนนี้ จำเป็นต้องเข้าใจเหตุการณ์ ในปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวคือ

ภายหลังจากที่ราชทูตเดอ ลาลูแบร์ เดินทางกลับฝรั่งเศสโดยทิ้ง กำลังทหารฝรั่งเศสส่วนหนึ่งไว้ที่ป้อมเมืองบางกอก ทำให้บรรยากาศทางการเมืองสยามเกิดความตึงเครียด ดังจะเห็นได้จากการที่ขุนนางแบ่งออกเป็น ฝ่ายต่าง ๆ แต่มีกลุ่มที่สำคัญคือกลุ่มของฟอลคอนกับกลุ่มของออกพระเพท ราชาวี้งเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ ทั้งสองกลุ่มต่างฝ่ายต่าง สนับสนุนบุคคลเพื่อเป็นกษัตริย์สืบต่อจากสมเด็จพระนารายณ์กล่าวคือ

กลุ่มของพ่อลคอนสนับสนุน “พระปีย์” ผู้ซึ่งเป็นพระราชโอรสบุตรบุญธรรมในสมเด็จพระนารายณ์ขึ้นครองราชย์ แต่พระปีย์ไม่เป็นที่นิยมในหมู่พระราชวงศ์และขุนนางเนื่องจากมีชาติกำเนิดเป็นคนสามัญ สำหรับที่มาของอำนาจขุนนางในกลุ่มนี้คือสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งพ่อลคอนทราบดีว่าเป็นผู้คลั่งใคล้ให้เขาได้รับยศถาบรรดาศักดิ์สูงขึ้น เขาจึงแสดงตนเป็นผู้สนับสนุนพระปีย์ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ ขณะเดียวกันถ้าพระปีย์ได้เป็นกษัตริย์ก็จะเป็นประโยชน์ที่ทำให้อำนาจของเขายังคงอยู่ต่อไป ขณะเดียวกันพ่อลคอนซึ่งเป็นคนฉลาดย่อมตระหนักดีว่านอกเหนือจากสมเด็จพระนารายณ์แล้ว เขาไม่มีฐานอำนาจอื่นใดอีก เมื่อเทียบกับกลุ่มออกพระเพทราชา ซึ่งประกอบด้วยขุนนางมอญและมุสลิม ซึ่งคุมกองกำลังสำคัญ คือทหารอาสา มอญ อาสาแขกและอาสาจาม พ่อลคอนจึงต้องหากลุ่มเพื่อเสริมอำนาจ กลุ่มที่พ่อลคอนคุ้นเคยที่สุดคือพวกอังกฤษเพราะเขาเคยทำงานกับนายเรือชาวอังกฤษและทำการค้าส่วนตัวกับพ่อค้าอังกฤษ ดังนั้นเขาจึงสนับสนุนให้พรรคพวกชาวอังกฤษ เข้ารับราชการในตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น แซมมวล ไวท์ (Samual White) เป็นเจ้าท่า (Shahbandar) ที่เมืองมะริด ทำหน้าที่ควบคุมการค้าของสยามในย่านทะเลอันดามัน ริชาร์ด เบอร์นาบี้ (Richard Burnaby) เป็นเจ้าเมืองมะริดและอีวัตต์ (Ivatt) เป็นผู้แทนดูแลสินค้าหลวงที่เมืองมาลูลีปะด้า ทางฝั่งตะวันออกทางตอนเหนือของ

อินเดีย³⁰ บุคคลที่กล่าวนามมานี้อาจทำประโยชน์อย่างมากให้กับพอลคอน ในด้านการค้า แต่ไม่มีกำลังคนเพียงพอที่จะป้องกันพอลคอนหรือทำลาย กลุ่มขุนนางที่เป็นศัตรู

ท่าอย่างไรพอลคอนจึงจะหากำลังคนที่มีประสิทธิภาพ ด้วยแรงผลักดันนี้พอลคอนจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มบาทหลวงฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับฝรั่งเศสนั้นมีบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงโปรดให้คณะ บาทหลวงอัครมุขีพระราชาศาสนมาถวายนสมเด็จพระนารายณ์

ความสำคัญของฝรั่งเศสสำหรับพอลคอนก็คือกำลังทหาร ความ ต้องการกำลังทหารเกิดจากแรงกดดันจากศัตรูที่มีอยู่รอบด้าน ในขณะที่ สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีสุขภาพอ่อนแอป่วยกระเสาะกระแสะมาตั้งแต่ปี 1600 แล้ว³¹ สำหรับพระปีย์ก็ไม่น่าเป็นที่นิยมในหมู่พระราชนัดดาและขุนนางทั้ง ไม่มีบาร์มีและกำลังเพียงพอ ด้วยความจำเป็นดังกล่าวพอลคอนจึงเลือกวิธีที่ เหมาะสมและแนบเนียนที่สุดคือการเปลี่ยนศาสนาเพื่อหวังจะได้บรรดา บาทหลวงเป็นพวก โดยพอลคอนอ้างว่าเขาได้รับจดหมายจากมารดาวิงวอน ให้เขากลับมานับถือศาสนาเดิม คือ คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก อีก

³⁰ คอลลิส มอร์ริส. *แฮมมวด ไวท์ แห่งกรุงสยาม*. หน้า 128 – 129 / 134 – 136 และ 172 – 174.

³¹ *บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม 2*. หน้า 354.

ทั้งยังมีบาทหลวงคณะเยซุอิตชาวโปรตุเกสชื่อ อันโตนิโอ โทมัส ได้ชี้ทางให้ฟอลคอนสำนึกบาป ประกอบกับฟอลคอนต้องการแต่งงานกับสุภาพสตรีชื่อมารี ก็มาร์³² ซึ่งในบรรดาประชาคมคาทอลิกทราบว่าครอบครัวของเธอเป็นคนเคร่งศาสนา การแต่งงานกับมารี ก็มาร์ จึงทำให้ฟอลคอนสามารถเข้าไปอยู่ในประชาคมคาทอลิกได้สำเร็จ

การเปลี่ยนศาสนาของฟอลคอนเป็นผลดีต่อเขาเป็นอย่างมาก เพราะทำให้เขาได้รับความเชื่อถือจากบาทหลวงโดยเฉพาะพวกบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งความดีของเขาได้รับการบันทึกไว้ว่า ความเอื้อเฟื้อของฟอลคอนที่มีต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ถ้าจดไว้ก็จะได้เป็นสมุดเล่มใหญ่ทีเดียว” ด้วยเหตุนี้เขาจึงเข้ามามีบทบาทในการเจรจาต้อนรับคณะราชทูตฝรั่งเศสทั้งสองคณะคือ คณะราชทูตที่มีเซอวาเลีย เดอโชมงต์ (Monsieur le Chevalier de Chaumont) เป็นหัวหน้าคณะ ที่เดินทางเข้ามายังกรุงสยามเมื่อ ค.ศ. 1685 และคณะราชทูตฝรั่งเศสที่มีมองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ (Monsieur de la Loubere) เป็นหัวหน้าคณะที่เดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาเมื่อ ค.ศ. 1687 ทำให้ฟอลคอนมีโอกาสเจรจาเพื่อผลประโยชน์ของตนทั้งในด้านการค้าและ

³² เดอแบส. ส.ด. หน้า 69 – 73. ในบันทึกนี้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าฟอลคอนมีภรรยาอยู่แล้ว แม้ว่าเขาได้แต่งงานกับมารี ก็มาร์ ก็ยังเลี้ยงดูภรรยาคนนั้นจนมีลูกสาวคนหนึ่งต่อมาภายหลังจึงเลิกกันไป

³³ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่ม 29 หน้า 120 – 121.

การขอกำลังทหารฝรั่งเศส แต่ฟอลคอนอ้างว่าเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทางการค้าของฝรั่งเศสและป้องกันพวกคาทอลิกที่อยู่อยุธยา

ย้อนกลับมาพูดถึงกลุ่มขุนนางสยามที่มีออกพระเพทราชาเป็นหัวหน้า ขุนนางกลุ่มนี้สนับสนุน “เจ้าฟ้าน้อย” พระอนุชาองค์หนึ่งในสมเด็จพระนารายณ์ให้เป็นกษัตริย์สืบต่อจากสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อพิจารณาตามกฎหมายเถียรบาลสยามในยุคนั้น ลำดับการสืบราชสมบัติจากพระมหากษัตริย์ไปสู่พระราชอนุชา คือเจ้าฟ้าน้อย เป็นเรื่องที่ถูกต้อง อีกทั้งสมเด็จพระนารายณ์ยังทรงมีพระประสงค์จะให้เจ้าฟ้าน้อยอภิเษกกับพระราชธิดาในพระองค์ แต่เจ้าฟ้าน้อยต้องพระอาญาด้วยข้อหาว่าเป็นชู้กับพระสนมเอก ตำแหน่งท้าวศรีจุฬาลักษณ์ สมเด็จพระนารายณ์ จึงมีพระราชประสงค์ให้พระราชธิดาอภิเษกกับพระปิยบุคลที่พระองค์ทรงดำริมอบราชสมบัติให้ แต่พระราชธิดาทรงปฏิเสธ³⁴ จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ขุนนางแบ่งออกเป็นหลายฝ่ายในปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ คือ พระองค์ไม่มีรัชทายาทที่เหมาะสม จึงเป็นช่องทางให้ขุนนางต่างฝ่ายต่างสนับสนุนบุคคลที่ตนต้องการขึ้นมาเป็นกษัตริย์

ขุนนางสยามฝ่ายพระเพทราชาประกอบด้วยขุนนางสยามและขุนนางเชื้อชาติมอญ ที่นับถือพระพุทธศาสนาและขุนนางมุสลิม ในระยะแรกขุนนางกลุ่มนี้ดูเหมือนว่าจะเสียเปรียบฝ่ายฟอลคอนที่มีอำนาจสมเด็จพระ

³⁴ เดอแบส. ส.ด. หน้า 152 – 155.

พระนารายณ์หนุนหลัง แต่ขุนนางกลุ่มนี้ได้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อกำจัดอำนาจของฟอลคอน ดังจะเห็นได้จาก *กบฏมัทกะสัน* ที่เกิดขึ้นในปี 1686 ที่พวกกบฏอ้างว่าได้เห็นเหตุมหัศจรรย์บนท้องฟ้า ซึ่งอาจเป็นลางร้ายว่าจะเกิดอันตรายแก่ศาสนาอิสลามหรือเป็นลางดีว่าต่อไปพวกมุสลิมจะมีความสุข³⁵ อย่างไรก็ตามพวกกบฏได้ถูกปราบปรามในเวลาต่อมา กบฏที่เกิดขึ้นในครั้งนี้มี การเล่าลือว่าขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของชาวสยามให้การสนับสนุนโดยร่วมมือกับขุนนางมุสลิมและพ่อค้าอินเดีย³⁶ การที่มีกลุ่มขุนนางและพ่อค้าให้การสนับสนุนพวกกบฏ อาจเป็นเพราะว่าฟอลคอนและพรรคพวกชาวอังกฤษเข้ามาบีบคั้นในราชสำนักและการค้าของหลวงแทนกลุ่มมุสลิมที่เคยมีอิทธิพลมาก่อน อย่างไรก็ตามการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือดังเช่นกบฏมัทกะสันได้ก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตผู้คนทั้งชาวสยามและชาวต่างชาติจำนวนมาก และเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้สึกสยดสยองจนทำให้ราษฎรขวัญเสีย เพราะคิดว่าเป็นลางร้ายที่จะเกิดขึ้นกับพระมหากษัตริย์³⁷

ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์กบฏมัทกะสัน สถานการณ์ทางการเมืองยิ่งเพิ่มความตึงเครียดโดยเฉพาะเมื่อมีทหารฝรั่งเศสมาประจำอยู่ที่ป้อม

³⁵ ดิลปากร, กรม. *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 20* หน้า 230 – 231. และอ่านเพิ่มเติมใน "Thr Makassar Bloodbath in Bangkok", *Forbin*. 97 – 119 pp.

³⁶ มอริส คอลลิส. ส.ด. หน้า 292. และอับดุลมุฮัมมัด อิบรอฮีม เราะมี. *สำมะโนกษัตริย์สุลต่านมาน*. กิตติมา อมรทัตและโรน่าน อรุณรังสี แปล. หน้า 60 – 61.

³⁷ มอริส คอลลิส. ส.ด. หน้า 310 – 311.

เมืองบางกอก³⁸ ชุมนางกลุ่มออกพระเพทราชาได้กล่าวหาว่าฟอลคอนจะใช้ อำนาจหน้าที่ของตนร่วมกับกำลังทหารฝรั่งเศสยกพระปีย์เป็นกษัตริย์ เพราะ พระปีย์สัญญาว่าจะทำลายพระราชวงศ์และพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งจะ เข้ารีตนับถือคริสต์ศาสนา³⁹

ข้อกล่าวหาของฝ่ายออกพระเพทราชาอาจทำให้คนทั่วไปเชื่อได้ง่าย เพราะครั้งหนึ่งฟอลคอนเคยเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการให้เลิก พระสงฆ์ออกมาเกณฑ์แรงงาน ออกหลวงสรศักดิ์บุตรออกพระเพทราชา แสดงความไม่พอใจโดยได้ชักฟอลคอนขึ้นพันหัก⁴⁰ นอกจากนี้การที่ออก พระเพทราชาเคยบวชเรียนมาก่อน ทำให้มีเครือข่ายในกลุ่มพระสงฆ์

ในช่วงที่เหตุการณ์กำลังตึงเครียด สมเด็จพระนารายณ์ได้เสด็จมา ประทับที่ลพบุรี และเนื่องจากพระอนามัยไม่สมบุญจึงโปรดแต่งตั้งออก พระเพทราชาให้ว่าราชการแผ่นดินแทนพระองค์⁴¹ ด้วยสถานการณ์ผลักดัน ทำให้กลุ่มออกพระเพทราชาเป็นฝ่ายได้เปรียบเพราะมีพระราชอำนาจรองรับ เมื่อกลุ่มฟอลคอนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ พระปีย์จึงรีบดำเนินการกราบทูล สมเด็จพระนารายณ์ให้ทรงทราบว่ามีออกพระเพทราชาได้ส่อสมผู้คนเพื่อ ก่อการกบฏ สมเด็จพระนารายณ์จึงโปรดให้ฟอลคอนดำเนินการจับกุมออก

³⁸ เดอแบส. ล.ด. หน้า 198 – 199.

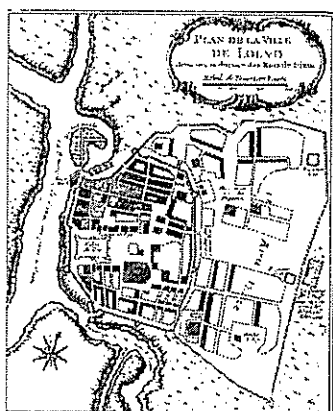
³⁹ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80. หน้า 148 – 149.

⁴⁰ พระราชพงศาวดารพระราชหัตถเลขา หน้า 487.

⁴¹ เดอแบส. ล.ด. หน้า 183.

มารี ก็มาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

พระเพทราชาทันทีที่แต่จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ฟอลคอนได้ขอกำลังทหารฝรั่งเศสให้ขึ้นมาที่ลพบุรีก่อน

แผนที่พระราชวังที่ลพบุรี

ในขณะที่กลุ่มฟอลคอนกำลังวางแผนดำเนินการจับกุม ชาวนีได้ล่วงรู้ไปถึงออกพระเพทราชา ขุนนางผู้นี้จึงไปปรึกษาพระราชอาคณเฑาะ์แห่งลพบุรี ซึ่งมีความสนิทสนมกันมาก่อน พระราชอาคณเฑาะ์และบรรดาพระสงฆ์จึงปลุกระดมมอญชนชาวลพบุรีให้ช่วยพระเพทราชาเพื่อปราบปรามฟอลคอน โดยกล่าวว่าประชาชนทั้งหลายพึงจับอาวุธเพื่อรับใช้องค์พระมหากษัตริย์ด้วย ทรงทราบว่าฟอลคอนคิดทรยศจะเอาแผ่นดินไปยกให้แก่คนต่างชาติ⁴² ความช่วยเหลือจากคณะสงฆ์ที่ลพบุรี เป็นพลังสำคัญที่ทำให้พระเพทราชา

⁴² เดอแบส. ส.ด. หน้า 226.

ยึดอำนาจได้สำเร็จ และกำจัดศัตรูคนสำคัญคือพระปีย์และพอลคอน⁴³ ได้อย่างรวดเร็วและในที่สุดออกพระเพทราชาจึงสถาปนาพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ โดยผิดคำสัญญาที่จะยกพระอนุชาสมเด็จพระนารายณ์ให้เป็นกษัตริย์องค์ต่อไปจึงมีขุนนางกลุ่มหนึ่งเตรียมที่จะช่วยพระอนุชา⁴⁴ แต่ไม่สำเร็จ

การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของขุนนางทั้งสองกลุ่มจนเกิดการรัฐประหารในปี 1688 พบว่าต่างก็ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ ซึ่งถ้าศึกษาสาเหตุที่แท้จริงแล้ว มิได้มีสาเหตุโดยตรงมาจากการขัดแย้งทางศาสนา แต่เป็นการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่า

4. การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของมารี ก็มาร์

การนำศาสนามาเป็นเครื่องมือทางการเมือง มิใช่ก่อให้เกิดผลต่อพอลคอนคือถูกประหารชีวิตแต่เพียงผู้เดียว แต่มีผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อครอบครัว ต่อบาทหลวงและผู้เข้ารีตนับถือคริสต์ศาสนารวมทั้งชาวยุโรป ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ลพบุรีและอยุธยา กล่าวคือเมื่อพระเพทราชาทำการรัฐประหารได้สำเร็จ ชาวยุโรปที่ลพบุรีและอยุธยาได้ต่อต้านชาวยุโรปอย่าง

⁴³ เนื่องจากเวลานั้นไม่มีผู้ใดได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับพอลคอน เรื่องราวของเขาจึงเป็นเพียงข่าวลือ อาจอ่านเพิ่มเติมได้จาก เดอแบส. ส.ศ. หน้า 234 – 241. และ Michael Smithies (edited and translated). *Witness to a Revolution : Siam 1688*. 214 pp.

⁴⁴ เดอแบส. ส.ศ. หน้า 285.

รุนแรง⁴⁵ สำหรับปฏิกิริยาเกี่ยวกับศาสนานั้นมีดังนี้คือ บาทหลวงที่เดินอยู่ตามท้องถนนถูกขว้างปาด้วยก้อนหิน ด่าทอด้วยถ้อยคำหยาบคาย⁴⁶ บาทหลวงเยซุอิตชาวฝรั่งเศสที่ลพบุรีซึ่งสนับสนุนฟอลคอนถูกกักบริเวณ รวมทั้งมีการจับกุมพวกเข้ารีตนับถือคริสต์ศาสนาแล้วบังคับให้เปลี่ยนศาสนา โดยเฉพาะบรรดาเด็ก ๆ ที่มารี กีมาร์ นำมาเลี้ยงไว้⁴⁷

สำหรับมารี กีมาร์ บุตรชายและญาติพี่น้องและคนรับใช้ ถูกจองจำไว้ที่โรงม้าและถูกบีบเพื่อให้บอกที่ซ่อนสมบัติ⁴⁸ ซึ่งทำให้ทราบว่าครอบครัวฟอลคอนถูกลงโทษโดยการริบทรัพย์ ก่อนที่ฟอลคอนจะถูกประหารชีวิต เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวฟอลคอนทำให้มารี กีมาร์เศร้าโศก แต่มีหลักฐานที่บันทึกไว้⁴⁹ เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาว่าก่อนที่ฟอลคอนจะถูกนำตัวไปประหาร เพชฌฆาตได้พาฟอลคอนมาที่โรงม้าเพื่อรำลาคครอบครัวแต่มารี กีมาร์ กลับถ่มน้ำลายรดหน้าและไม่ยอมให้จูบลากชาย⁵⁰

⁴⁵ อ่านเรื่องราวเพิ่มเติมใน ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 21 หน้า 271 – 272. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 35 เล่ม 21 หน้า 46 และ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 81. หน้า 22 – 23.

⁴⁶ เดอแบส. ล.ด. หน้า 279 – 280.

⁴⁷ เดอแบส. ล.ด. หน้า 266 – 267.

⁴⁸ มานิจ ชุมสาย, ม.ล. หลักฐานประวัติศาสตร์ไทยในต่างประเทศ. หน้า 111.

(อ้างอิงจาก หนังสือ ของบาทหลวง d' Orléans)

⁴⁹ เดอแบส. ล.ด. หน้า 262.

⁵⁰ แกมเฟอร์, เอน เยลเบิร์ต. ไทยในจดหมายเหตุแกมเบิร์ต. หน้า 28. เข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในเวลาที่พระเพทราชาได้ปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว.

บทความนี้ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะพิสูจน์ว่าหลักฐานของผู้ใดถูกต้อง แต่เรื่องเล่าที่บันทึกโดยแกมเฟอร์ได้ให้ร่องรอยความขัดแย้งระหว่างมารี ก็มาร์ กับฟอลคอนในบ้านปลายชีวิตของเขา

ภายหลังจากที่ฟอลคอนถูกประหาร ครอบครัวของเขาถูกปล่อยจากที่คุมขังแต่ถูกลดฐานะเป็นทาส⁵¹ สำหรับมารี ก็มาร์ ยังต้องเผชิญชะตากรรมเนื่องจากออกหลวงสรศักดิ์ ศัตรูคนสำคัญของฟอลคอนมีความปรารถนาในตัวมารี ก็มาร์ ขณะนั้น มารี ก็มาร์คงมีอายุได้ 22 ปี แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือเธอไม่ต้องการไปอยู่กับออกหลวงสรศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจอยู่ในขณะนั้น ในที่สุดมารี ก็มาร์จึงหนีไปเมืองบางกอกเพื่อขอความคุ้มครองจากกองกำลังทหารฝรั่งเศสที่ป้อมวิไชยเณร ทหารฝรั่งเศสที่ป้อมบางกอกซึ่งเผชิญกับการกดดันจากฝ่ายสยามได้หารือกัน เรื่องการรับตัวมารี ก็มาร์ไว้ในความคุ้มครอง ความเห็นของทหารส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้ารับตัวมารี ก็มาร์ไว้อาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น ซึ่งอาจทำให้พวกที่นับถือคริสต์ศาสนาถูกกดขี่ลงโทษและทำให้ฝรั่งเศสเสียผลประโยชน์ทางการค้า⁵² แต่ได้

⁵¹ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 81 หน้า 21.

⁵² ผู้เขียนบทความคำนวณอายุมารี ก็มาร์ ได้โดยคำนวณจากปีที่เธอแต่งงานกับฟอลคอนในปี 1682 เธออายุประมาณ 16 ปี ส่วนฟอลคอนอายุ 34 ปี จนถึงวันที่ฟอลคอนถูกประหาร เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 1688 ฟอลคอนมีอายุ 40 ปี ดูใน เดอแบส ส.ด. หน้า 233. ซึ่งเป็นเวลาห่างกัน 6 ปี ดังนั้น มารี ก็มาร์ควรจะมียุ 22 ปี

⁵² เดอแบส. ส.ด. หน้า 305 - 307.

มีผู้คัดค้านว่าไม่ควรส่งมารี ก็มาร์กลับไปเพราะเป็นการทำลายเกียรติยศชื่อเสียงของฝรั่งเศส⁵³ แต่ทว่าในที่สุดฝรั่งเศสยินยอมส่งมอบมารี ก็มาร์ให้แก่ฝ่ายไทย โดยขอให้มารี ก็มาร์มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา เลือกที่อยู่อาศัย และเลือกสามีใหม่ได้ โดยครอบครัวของเธอนั้นเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใคร⁵⁴ เจื่อนไชยของฝรั่งเศสเกี่ยวกับมารี ก็มาร์นั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่มีอำนาจใดในการต่อรอง มารี ก็มาร์จึงต้องกลับมาใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาดังเดิม บทความเรื่องมารี ก็มาร์ เด ปีนา ที่ตั้งประเด็นไว้จึงยุติลงเพียงแค่เหตุการณ์นี้

สรุป

ชีวิตของมารี ก็มาร์ อาจมีผู้สนใจใคร่รู้ว่าเธอใช้ชีวิตที่กรุงศรีอยุธยาต่อมาอย่างไร มารี ก็มาร์มีหน้าที่ประจำห้องเครื่องต้น (ห้องครัว) ในพระราชวัง ดูแลเกี่ยวกับเครื่องเสวย ได้แก่ อาหารคาวหวานและผลไม้ ตลอดจนดูแลเครื่องเงิน เครื่องทองของหลวง และเป็นหัวหน้าเก็บพระภูษามาลาฉลองพระองค์ด้วย โดยมีพนักงานหญิงอยู่ภายใต้บังคับบัญชาถึงสองพันคน⁵⁵ บันทึกนี้แสดงให้เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ของมารี ก็มาร์ไม่ยากลำบากนัก ทั้งเธอได้รับการยอมรับว่าเป็นคนซื่อสัตย์ เนื่องจากได้คืนเงินให้แก่ท้องพระคลังปี

⁵³ ชูศรี สวัสดิสงคราม แปล. ล.ด. หน้า 73.

⁵⁴ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 20. หน้า 321.

⁵⁵ ชูศรี สวัสดิสงคราม (แปล) ล.ด. หน้า 75.

หนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก⁵⁶ ชีวิตของมารี ก็มารียืนยาวต่อมาน้อยจนถึงอายุประมาณ 65 ปี ดังปรากฏเรื่องราวของเธออยู่ในจดหมายเหตุมองซิเออร์โซมอนด์⁵⁷ ถ้าหลักฐานนี้เชื่อได้แสดงว่ามารี ก็มารีมีชีวิตต่อมาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (1708 - 1632) พระโอรสในสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ ค.ศ. 1703 - 1708) หรือขุนหลวงสรศักดิ์ มารี ก็มารีจึงเป็นคนที่มิประสบการณ์ผ่านร้อนผ่านหนาว มาถึงสี่แผ่นดิน

อย่างไรก็ตามชีวิตของมารี ก็มารีได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเธอเป็นคนที่มีความศรัทธาในศาสนาอย่างแท้จริง แต่การที่เธอโซคร้ายตกเป็นเครื่องมือของบุคคลที่มีโชผู้อื่นไกล แต่เป็นสามีของเธอ ที่นำศาสนามาใช้ประโยชน์ที่มิใช่ในด้านคุณค่าทางจิตใจ จึงได้นำเธอเข้าสู่วังวนทางการเมืองภายในสยาม จนทำให้ชะตาชีวิตของเธอเปลี่ยนแปลงจากการเป็นภรรยาขุนนางชั้นผู้ใหญ่กลายเป็นทาสผู้มีสถานภาพต่ำที่สุดในสังคมสยาม

บรรณานุกรม

หนังสือ

แกมเฟอร์, เอน เยลเบิร์ก. (2518). *ไทยในจดหมายเหตุแกมปีเฟอร์*. อัมพร สายสุวรรณ แปลพิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ นายรวัย ศยามานนท์.

⁵⁶ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 20 หน้า 318 - 319.

⁵⁷ ด. หน้า 318 จดหมายเหตุของมองซิเออร์โซมอนด์ (คนละคนกับราชทูตเดอโซมอนด์) ที่มีโอกาสพบมารี ก็มารีที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อ ค.ศ. 1719 - 1724.

มาร์ทีมาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

- คอลลิส, มอริส. (2507). *แซมมวล ไวท์แห่งกรุงสยาม*. เจริญ ไชยชนะ แปล. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ.
- จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไทยไปกรุงโรม ครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. (2515). พิมพ์ในงานศพนายปลิว เกิดชูชื่นและนางบุญแทน บุญยดิษ.
- เดอแบส. (2508). *บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอแบสเกี่ยวกับมรดกกรรมของ ก๊อง สดงซ์ฟอลคอน*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.
- ตาซาร์ด, ปี เดอร์. (2517). *จดหมายเหตุรายวันการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาซาร์ด*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปลจาก *Voyage de Siam des pere Jesuits*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). *การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม 2*. (2513). ไพจิกร์ เกษมณกิจ แปล. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 16 เรื่องฝรั่งเศสเป็นไมตรีกับไทยครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช*. (2507). แปลจาก Lanier, *Relations de la France et du Royaume de Siam de 1662 a' 1703* เล่ม 15 – 16. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

วารสารยุโรปศึกษา

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสกรุงศรี
อยุธยา. (2508). แปลจากหนังสือของ Lanier เล่ม 18 – 19.

กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 40 จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศสซึ่งเข้ามา
ตั้งครั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ภาคที่ 1. (2511). ยอช เซเดส์. รวบรวม เล่ม ที่ 23 – 24.

กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 48 จดหมายเหตุของมองซิเออร์เซเบเรต์ ราชทูต
ฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช ภาคที่ 7 ตอนที่ 3 (ต่อจากประชุมพงศาวดาร
ภาคที่ 48) เล่มที่ 29. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 80 จดหมายเหตุฟอร์บิง. (2509). พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ พลตรีล้าย อุทยานนท์.

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. (2511). พิมพ์เป็นอนุสรณ์ใน
งานบรรจุศพคุณพ่อไต้ลัง พรประภา วันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช
๒๕๑๑. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

มานิจ ชุมสาย, ม.ล. (2516). *หลักฐานประวัติศาสตร์ไทยในต่างประเทศ*.

กรุงเทพฯ : เฉลิมนิจ.

มารี กีมาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

- อินุ มุฮัมมัด อิบรอฮีม เราะบี. (2003). *สำภาภษัตริย์สุลัยมาน*. กิตติมา
อมรทัตและไรราน อรุณรังษี แปล. กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรม
สถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน.
- Hutchison, E. W. (1940). *Adventuers in Siam in the Seventeenth
Century*. London : The Royal Asiatic Society.
- Sioris, George A. (1998). *Phaulkon*. Bangkok : The Siam Society.
- Smithies, Michael, Introduction and Edited. (1997). *Forbin*.
Chiang Mai : Silkworm.
- _____. Edited and translated. (2004). *Witnesses to a Revolution :
Siam 1688*. Bangkok ; Siam Society.

บทความ

- ชูศรี สวัสดิสงคราม (แปล). "การเคลื่อนไหวลับๆ ที่เป็นสาเหตุการปฏิวัติใน
สยาม", *ศิลปากร*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 เดือนพฤษภาคม 2498.
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. "ท้าวทองกบม้า ดันตำรับทองหยิบ ฝอยทอง สังขยา
 ฯลฯ", *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 8 มิ.ย. 2535.
- ปราชญ์ เครือทอง. "ท้าวทองกบม้าได้สูตรขนมไทยทองหยิบ ฝอยทองจาก
โปรตุเกสหรือญี่ปุ่น", *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 24 ฉบับที่ 6 เม.ย. 2546.
- พลับพลึง คงชนะ. "หมู่บ้านญี่ปุ่นที่อยุธยา", *ไทย - ญี่ปุ่นศึกษา*. ฉบับเดือน
เมษายน 2536.

เจ้าของ ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บรรณาธิการประจำฉบับ ศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ วัฒนางกูร
ผู้ช่วยบรรณาธิการ เพ็ญพงศ์ สุขโชคศิริชัยพร
ชนาธิป สุกใส
ดาวิษา ศรีธัญรัตน์

ISSN 0858-7795

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ประทุมพร วัชรเสถียร
รองศาสตราจารย์ วิมลวรรณ ภัทโรดม

สถานที่พิมพ์ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดจำหน่าย ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงาน ชั้น 3 อาคารวิทย์พัฒนา ห้อง 302
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2218-3922-3
โทรสาร. 0-2215-3580
อีเมล: ces@chula.ac.th
เว็บไซต์: <http://ces.chula.ac.th>

Owner	Centre for European Studies Chulalongkorn University
Guest Editor	Professor Dr. phil Pornsan Watananguhn
Assistant Editor	Penpong Sukchoksirichaiporn Chanatip Suksai Dawisa Sritanyarat

ISSN 0858-7795

Advisors

Associate Professor Dr. Suthiphand Chirathivat
Associate Professor Prathoomporn Vajrasthira
Associate Professor Vimolvann Phatharodom

Printing	Chulalongkorn University Printing House
-----------------	---

Distributor	Chulalongkorn Book Centre
--------------------	---------------------------

Office	3 rd Floor, Vidyabhathana Building Chulalongkorn University Phya Thai Road, Patumwan Bangkok 10330 Tel. 0-2218-3922-3 Fax. 0-2215-3580 E-mail: ces@chula.ac.th http://ces.chula.ac.th
---------------	--

การส่งบทความหรืองานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษา

ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความหรืองานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษา สามารถส่งต้นฉบับบทความเกี่ยวกับยุโรปในสาขาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ความยาว 10-20 หน้ากระดาษ A4 และบทคัดย่อความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บรรจุในแผ่นดิสก์เกตซึ่งใช้โปรแกรม Microsoft Word พร้อมทั้งส่งประวัติการศึกษา การทำงานและตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันมาที่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ
รองผู้อำนวยการฝ่ายสิ่งพิมพ์และการศึกษา
ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชั้น 3 อาคารวิทย์พัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พญาไท กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 0 2218 3922-3
โทรสาร. 0 2215 3580
หรือที่ ces@chula.ac.th

**Article to be published
in the Journal of European Studies**

Shall you be interested to have your article or research paper focusing on European Studies in the field of History, Culture, Economics, Law, and Political Science, published in Journal of European Studies, Chulalongkorn University, please send your work and C.V. in the diskette form written in Microsoft Word to the address given below. Please make sure that your article or research paper included its one page long abstract is about 15-20 A4 pages long.

Assistant Professor Dr. Suthachai Yimprasert
Deputy Director of Publication and Educational Affairs
Centre for European Studies
3rd Floor, Vidyabhathna Bldg.
Chulalongkorn University
Phya Thai Road, Bangkok, 10330
Tel: 0 2218 3922-3
Fax: 0 2215 3580
E-mail: ces@chula.ac.th

**Subscription Form for
Journal of European Studies
Centre for European Studies at Chulalongkorn University**

Name (Mr./Mrs./Ms.)

Company Name

Address

.....

Tel. No. Fax No.

I subscribe to the Journal of European Studies for

() 1 year 180 baht for Vol. 13 2005 (bi-annually)

() 2 years 340 baht for Vol. 13 & 14, 2005 - 2006

Cost of Postage* excluded (Asia: 4\$, Europe: 5\$, America: 7\$, Australia:
5\$)

Payment

() I would like to pay by cash in person.

() I enclose a money order for 180 Baht (Hundred and Eighty).

() I enclose a money order for 340 Baht (Three Hundred and Forty)

pay to the order of "Centre for European Studies at
Chulalongkorn University" via Chulalongkorn University Post Office

Signature Date/...../.....

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [4907-067/500(4)]

โทร. 0-2215-3612, 0-2218-3563, 0-2218-3557

นางศรินทิพย์ นิมิตรมงคล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา สิงหาคม 2549

<http://www.cuprint.chula.ac.th>

